

Tapaamisoikeuden rajoittaminen

Tapaamisten poisto, valvonta ja tukeminen oikeusohjeina ja oikeuskäytännössä

Asianajajan perhe- ja perintöoikeus
Tutkielma

Laatija:
Linda Åkerblad

9.5.2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tutkielma

Oppiaine: Asianajajan perhe- ja perintöoikeus

Tekijä: Linda Åkerblad

Otsikko: Tapaamisoikeuden rajoittaminen – Tapaamisten poisto, valvonta ja tukeminen oikeusohjeina ja oikeuskäytännössä

Ohjaaja: Professori Tuulikki Mikkola

Sivumäärä: 92 sivua

Päivämäärä: 9.5.2026

Tämä tutkielma tarkastelee edellytyksiä rajoittaa lapsen ja vanhemman välistä tapaamisoikeutta poistamalla tapaamiset tai rajoittamalla tapaamisia valvonnalla ja tukemisella. Tapaamisoikeuden poisto sekä tapaamisten valvonta ja tukeminen ovat merkittäviä puuttumisia lapsen ja vanhemman perhe-elämän suojaan. Tutkielmassa tarkastelen rajoitusten edellytyksiä empiirisen tutkimuksen sekä lainopin avulla oikeuskäytännön, lainsäädännön ja oikeuskirjallisuuden näkökulmista. Tarkoitukseni on tutkia millä edellytyksillä ja millaisissa tilanteissa tapaamisoikeuden rajoittaminen on nähty perusteltuna oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä. Lisäksi selvitän millainen raja tapaamisoikeuden poiston ja tapaamisten valvonnan välillä vallitsee. Tutkin tyyppitapaus-ajattelun avulla erilaisia faktapremissejä ja niiden vaikutusta tuomioistuimen päätöksiin kokoamassani empiirisessä aineistossa.

Keskeisimmät havaintoni ovat, että tapaamisoikeus on poistettu oikeuskäytännössä lähinnä perheväkivallan, äärimmäisen epäasiallisen puheen ja käytöksen, vakavan rikoksen tai vanhemman oman vaatimuksen vuoksi. Oikeuskäytännössä lapsen vastustus on tärkeä edellytys tapaamisoikeuden poistolle. Tuomioistuin poistaa tapaamisoikeuden äärimmäisen harvoin. Tapaamisten rajoittaminen valvonnalla ja tukemisella on myös rajoittunut oikeuskäytännössä vakaviin tilanteisiin ja tapaamisoikeuden rajoituskynnys on hyvin korkea. Oikeuskäytännössä erityisen vaihteleva linja on väkivallan vaikutuksessa tapaamisoikeuteen. Suositon, että tapaamisoikeuden poistosta tulisi säätää lain tasolla.

Avainsanat: Tapaamisoikeus, Lapsioikeus, Perheoikeus, Tapaamisoikeuden poisto, Valvotut tapaamiset, Tuetut tapaamiset, Lapsen etu, Lasten oikeudet, Oikeuskäytäntö

Sisällys

Tapaamisoikeuden rajoittaminen.....	I
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	IX
1 Johdanto.....	1
1.1 Yleistä.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus.....	4
1.3 Työn rakenne.....	6
2 Tutkimusmenetelmät ja empiirinen aineisto.....	8
2.1 Tutkimusmenetelmät.....	8
2.2 Empiirinen aineisto.....	9
3 Kansallinen lainsäädäntö ja kansainväliset velvoitteet lapsi- ja tapaamisoikeusasioissa.....	13
3.1 Kansainväliset velvoitteet lapsi- ja tapaamisoikeusasioissa.....	13
3.1.1 Kansainväliset sopimukset.....	13
3.1.2 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö lapsiasioissa.....	15
3.2 Suomen lainsäädäntö lapsi- ja tapaamisoikeus asioissa.....	18
3.2.1 Olennainen kansallinen lainsäädäntö tapaamisoikeuden rajoituksia koskien.....	18
3.2.2 Tapaamisoikeuden tarkoitus ja tapaamisoikeusasioissa noudatettavat yleiset periaatteet.....	19
3.2.3 Tapaamisoikeutta koskevien riitojen luonne indispositiivisinä riita-asioina.....	23
4 Korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö tapaamisoikeuden rajoittamista koskien.....	26
4.1 Korkein oikeus ja tapaamisoikeuden rajoittaminen.....	26
4.2 Korkein oikeus, tapaamisoikeus ja väkivalta.....	29
5 Empiirinen aineisto ja oikeuskäytäntö lapsen tapaamisoikeuden rajoittamista koskien.....	31
5.1 Päätös rajoittaa lapsen tapaamisoikeutta aineistossa.....	31
5.2 Lapsen vastustus ja oireilu.....	32
5.2.1 Yleistä.....	32

5.2.2	Empiirinen tarkastelu.....	35
5.3	Väkivalta.....	38
5.3.1	Yleistä	38
5.3.2	Empiirinen analyysi	41
5.4	Kaappausuhka ja omavaltainen huostaanotto	48
5.4.1	Yleistä	48
5.4.2	Lapsikaappaus	50
5.4.3	Omavaltainen huostaanotto	56
5.4.4	Muuta	57
5.5	Vanhemman epäasiallinen puhe ja käytös	58
5.5.1	Yleistä	58
5.5.2	Empiirinen tarkastelu.....	60
5.6	Psykososiaaliset ongelmat	66
5.6.1	Mielenterveyden ongelmat.....	66
5.6.2	Päihdeongelmat	69
5.7	Vanhemman passiivisuus ja kielteinen asenne tapaamisia kohtaan	72
5.7.1	Yleistä	72
5.7.2	Vanhempi ei halua tapaamisoikeutta	74
5.7.3	Kielteinen asenne tapaamisten kontrollia kohtaan.....	76
5.7.4	Passiivisuus	78
5.8	Rikos.....	79
5.8.1	Yleistä	79
5.8.2	Empiirinen aineisto.....	80
5.8.3	Lapsen oikeus tietää vanhemman rikoksista tapaamisoikeuden kannalta.....	85
6	Johtopäätökset	88

Lähteet

Kirjallisuus

Aaltonen, Anna-Kaisa. *Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa: lapsen huolto, tapaamisoikeus ja elatus*. 2., Uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy, 2020.

Aarnio, Aulis. *Mitä lainoppi on?*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 1978.

Backman, Eero – Timonen, Pekka. *KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022*. Talentum Media Oy, 2017.

Barker Brandt, Elizabeth. *Concerns at the Margins of Supervised Access to Children*. *Journal of Law & Family Studies* 9, no. 2, 2007.

De Vito, Sara – Frilli, Micaela. *Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence : A Commentary on the Istanbul Convention*. First edition. Edward Elgar Publishing, 2023.

Freeman, Michael. *The Human Rights of Children : Selected Essays on Children's Rights*. Brill, 2022.

Hakalehto, Sivianna. *Lapsioikeuden perusteet*. Helsinki: Alma Talent, 2018.

Hakalehto, Sivianna. *Lapsen edun arviointi korkeimman oikeuden perheoikeudellisissa ratkaisuissa*. Defensor Legis n:o 3/2016, 2016.

Hakalehto-Wainio, Sivianna. *Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa*. Defensor Legis N:o 4/2011, 2011.

Hirvonen, Ari. *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Helsinki, 2011.

Häusler, Katharina. *Social Rights of Children in Europe : A Case Law Study on Selected Rights*. Brill , 2019.

Kangas, Urpo. *Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet*. 3. Uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent, 2023.

Ketonen, Anne – Koski, Maija-Liisa – Gottberg, Eva. *Lapsen huolto ja tapaamisoikeus ja Euroopan ihmisoikeusyleissopimus*. Defensor Legis 1/1991, s. 731–758, 1991.

Määttä, Tapio –Tolvanen, Matti –Väätänen, Ulla – Kolehmainen, Antti –Myrsky, Matti –Keinäinen, Anssi. *Oikeustieteellisen ajattelun perusteita, Oikeustieteiden pääsykoekirja 2012*. Joensuu: University of Eastern Finland, Oikeustieteiden laitos, 2012.

- Peuralahti, Elina. *Lapsen tapaamisoikeus*. CC Lakimiesliiton kustannus, 2012.
- Salminen, Sakari. *Lapsioikeuden perusteet, Pääsykoekirja 3/2008*. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, 2008.
- Savolainen, Matti. *Lapsen huolto ja tapaamisoikeus*. Helsinki: Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy, 1984.
- Strauss, Robert B. – Alda, Eve. *Supervised child access*. Family and Conciliation Courts Review 32, no. 2, 1994.
- Sutherland, Elaine, ed. *The Future of Child and Family Law: International Predictions*. 1st ed. Cambridge University Press, 2012.
- Tolonen, Hannele – Linnanmäki, Kirsikka. *Uudistunut lapsenhuoltolaki*. Helsinki: Alma Talent, 2020.
- Valkama, Elisa – Litmala, Marjukka. *Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa*, Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 224, 2006.
- Vertommen, Eva. *Balancing the Rights of Parent and Child in Case of Non-Compliance with Contact Arrangements: A Case Law Analysis*. teoksessa Boele-Woelki K, Martiny D, eds. *Plurality and Diversity of Family Relations in Europe*. European Family Law. Intersentia; 2019. s. 175–202.
- Ylisaukko-oja, Saara: *Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta*. Helsingin Kamari Oy, 2025.

Virallislähteet

- Euroopan unionin perusoikeuskirja (2000/C 364/01).
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 88/2018.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 169/2005.
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, Yhdistyneet Kansakunnat, 10.12.1948.
- Lakivaliokunnan mietintö LaVM 12/2018.
- SopS 60/1991 Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista.
- SopS 57/1994 Yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta (Haagin sopimus).
- SopS 63/1999 Euroopan ihmisoikeussopimus, Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi.

SopS 53/2015 Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, nro. 210, (Istanbulin sopimus).

Oikeustapaukset

KKO 2025:65.

KKO 2023:5.

KKO 2017:54.

KKO 2008:69.

KKO 2007:71.

KKO 2005:138.

KKO 2004:118.

KKO 2001:110

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

C. v. Finland, 18249/02, 9.5.2006.

E.K. v. Latvia, 25942/20, 13.4.2023.

Görgulu v. Germany, 749969/01, 26.5.2004.

K.B. and others v. Croatia, 36216/13, 14.3.2017.

Sommerfeld c. Germany, 31871/98, 9.7.2003.

Strand Lobben and others v. Norway, 37283/13, 10.9.2019.

Suur v. Estonia, 41736/18, 20.10.2020.

T.A. and others v. The republic of Moldova, 25450/20, 30.12.2021.

Vojnity v. Hungary, 29617/07, 12.2.2013.

Zawadka v. Poland, 48542/99, 23.6.2005.

Medialähteet

Koskenniemi, Johannes. Korkeimman oikeuden vinkit yhteydenpidon

käynnistämiseen – tapaamisoikeuden sisältö ja syveneminen (KKO 2025:65).

Prejudikaattipalsta (KKO). Edilex, 6.8.2025, viitattu 27.11.2025.

Muut lähteet

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, THL. Tilastoraportti 18/2025, Perheoikeudelliset palvelut 2024; 2025. viitattu 22.1.2026. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025040724731>.

Tuomioistuinlaitos. Tuomioistuinkohtaiset tilastot: Käräjäoikeudet: ratkaistut siviiliasiat: lasta koskeva lainsäädäntö 2023-2024. viitattu 22.1.2026. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiNTEyMmZIMDAtZmZjMy00NDcwLWI5MGItYjk4OTI1ZDY5YWU0IiwidCI6IjBIMTAzNjIzLTU4ZjUtNDY2OS1iYWVILWlyZjk2NGE1MzdhZCIsImMiOjh9>.

Tuomioistuinlaitos. Tuomioistuinkohtaiset tilastot; Hovioikeudet, annetut asiat nimikkeittäin 2024. viitattu 22.1.2026. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiNTEyMmZIMDAtZmZjMy00NDcwLWI5MGItYjk4OTI1ZDY5YWU0IiwidCI6IjBIMTAzNjIzLTU4ZjUtNDY2OS1iYWVILWlyZjk2NGE1MzdhZCIsImMiOjh9>.

Lyhenteet

EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
H1, H2...	Tutkielman empiirisen aineiston tapausten sisäinen numerointi, H tarkoittaa hovioikeuden päätöstä
Haagin sopimus	Yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
K1, K2...	Tutkielman empiirisen aineiston tapausten sisäinen numerointi, K tarkoittaa kärjäoikeuden päätöstä
KKO	Korkein oikeus
KO	Kärjäoikeus
Lapsenhuoltolaki	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
Lapsen oikeuksien yleissopimus	Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista (Myös LOS)
LOS	Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista (Myös lapsen oikeuksien yleissopimus)
Istanbulin sopimus	Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjunnasta
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Yleistä

Tapaamisoikeuden rajoitukset puuttuvat merkittävästi vanhemman ja lapsen suhteeseen sekä perus- ja ihmisoikeutena heille turvattuun perhe-elämän suojaan. Perhe-elämä on suojattu esimerkiksi Suomen perustuslain (731/1999) 10 §:ssä, Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999) 8 artiklassa ja YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 12 artiklassa. Perhe-elämän suoja on laaja oikeus, johon kuuluu keskeisesti lapsen ja vanhemman oikeus olla yhteydessä toisiinsa ja tavata toisiaan.¹ Valtion ja viranomaisten mahdollisuutta rajoittaa tätä oikeutta on kavennettu laajasti lainsäädännöllä ja kansainvälisillä sopimuksilla.² Perhe-elämän suoja kuuluu perus- ja ihmisoikeutena kaikille, sekä vanhemmalle että lapselle.

Tapaamisoikeus on kuitenkin nimenomaan lapsen oikeus ja tapaamisoikeuden kannalta ratkaisevassa asemassa on lapsen etu, joka voi vakavuudestaan riippuen ohittaa vanhemman oikeudet.³ Kansainvälisillä sopimuksilla on turvattu tämä lapsen edun ensisijaisuus kaikissa lasta koskevissa toimissa ja päätöksissä.⁴ Vahvana lähtökohtana pidetään, että lapsen edun mukaista on pitää yhteyttä molempiin vanhempaisiin.⁵ Kuitenkin joskus lapsen etu voi vaatia, että tapaamisoikeutta ja perhe-elämän suojaa rajoitetaan. Näitä oikeuksia tulisi rajoittaa vain poikkeuksellisissa tapauksissa, kun se on välttämätöntä lapsen turvallisuuden tai kehityksen kannalta.⁶ Tapaamisoikeutta rajoittaessa punnitaan siis lapsen etua vasten lapsen ja vanhemman oikeutta perhe-elämän suojaan. Lisäksi tulkintaan vaikuttavat yleisesti perus- ja ihmisoikeudet, kuten oikeus koskemattomuuteen, turvallisuuteen sekä lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.⁷

Vuonna 2019 lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, myöhemmin lapsenhuoltolaki) lisättiin 9b § tapaamisten toteuttamisesta tuettuna, valvottuna tai valvotuun vaihdoin. Lain muutos vastasi vallinnutta oikeuskäytäntöä, jossa oli vakiintuneesti määrätty kyseisiä rajoituksia tapaamisoikeuteen, vaikka tästä mahdollisuudesta ei ollut säädetty

---

¹ Katso esimerkiksi Suur v. Estonia, kohta 71; T.A. v. Moldova, kohta 49.

² Katso luku 3.1.

³ KKO 2007:71, kohta 11; T.A. v. Moldova, kohta 49 ja 51; Suur v. Estonia, kohta 78; Sommerfeld v. Germany, kohta 64.

⁴ Esimerkiksi lapsen oikeuksien yleissopimus, 3 artikla.

⁵ KKO 2023:5, kohdat 15–18.

⁶ KKO 2023:5, kohdat 15–18.

⁷ Säädetty esimerkiksi Suomen perustuslain 6–7 §.

erikseen lailla. Säännös lisättiin lakiin selkeyttämään oikeustilaa sekä säätämään lain tasolla perusteista tapaamisoikeutta rajoittavien määräysten antamiselle.⁸ Lain esitöissä todettiin, että on asianmukaista säätää lailla tällaisten päätösten antamisen perusteista, sillä ne merkitsevät varsin voimakasta puuttumista vanhemman ja lapsen väliseen perhe-elämään.⁹

Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on myös vakavissa tilanteissa nähty mahdolliseksi poistaa tapaamisoikeus lapsen ja vanhemman väliltä. Tämä on äärimmäinen puuttuminen lapsen ja vanhemman perhe-elämään. Silti lapsenhuoltolaissa ei edelleenkään nimenomaisesti säädetä tapaamisoikeuden poistosta. Käytännössä tapaamisoikeuden poistoa koskeva oikeustila perustuu oikeuskirjallisuuteen ja oikeuskäytäntöön.

Lapsenhuoltolaissa käytetään sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) kirjattuja määritelmiä tapaamisten rajoituksia koskeville käsitteille.¹⁰ Sosiaalihuoltolain 27 § mukaan valvotuissa tapaamisissa valvoja on koko tapaamisen ajan jatkuvalla kuulo- ja näköetäisyydellä lapseen ja vanhempaan. Tuetuissa tapaamisissa valvoja on käytettävissä tapaamisen ajan. Lain 27 § mukaan valvojalla on oikeus päättää, että tapaamista ei aloiteta ollenkaan tai tapaaminen keskeytetään, jos se on tarpeen lapsen edun kannalta. Lapsenhuoltolain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä on lisäksi tarkennettu, että tuetuissa tapaamisissa valvonta on vähemmän intensiivistä kuin valvotuissa tapaamisissa ja valvojan ei tarvitse olla koko tapaamisen ajan samassa tilassa vanhemman ja lapsen kanssa. Valvojan tehtävänä kaikissa kontrollien muodoissa on varmistaa tapaamisen sujuminen lapsen kannalta turvallisella ja asianmukaisella tavalla, sekä estää lapsen vieminen pois tapaamispaikasta.¹¹ Valvoja voi puuttua tapaamisen kulkuun esimerkiksi ohjaamalla vanhempaa vaihtamaan puheenaihetta. Tapaamisista laaditaan raportti, johon kirjataan tapaamisen kulku ja mahdolliset haasteet tapaamisen aikana.¹² Raportteja käytetään usein tuomioistuimessa todisteena tapaamisten toteutumisesta sekä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksesta tapaamisilla.

Tarkoitan tapaamisoikeuden poistolla tilanteita, joissa tapaamisoikeutta ei vahvisteta ollenkaan vanhemman ja lapsen välille. Päätös voi koskea voimassa olevan, sopimukseen tai päätökseen perustuvan, tapaamisoikeuden poistoa. Kyseessä voi olla myös tilanne, jossa ei ole voimassa olevaa sopimusta tai päätöstä tapaamisoikeudesta ja tuomioistuin ei vaatimuksesta

---

⁸ HE 88/2018, kohta 2.2.2.

⁹ HE 88/2018, kohta 2.2.2.

¹⁰ HE 88/2018, kohta 1.1., 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

¹¹ HE 88/2018, kohta 1.1., 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

¹² Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 187.

huolimatta tällaista tapaamisoikeutta vahvista. Lapsen etuun vaikuttavia tekijöitä arvioituaan tuomioistuin lopulta kokee, että tapaamisoikeus ei ole lapsen edun mukainen ja lapselle ei vahvisteta oikeutta tavata toista vanhempansa. Vanhemmalla ei tällöin ole oikeutta vaatia tapaamisten toteuttamista esimerkiksi täytäntöönpano-oikeudenkäynnissä.

Tapaamisoikeudesta voidaan määrätä täytäntöönpanokelpoisesti sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella, käräjäoikeuden vahvistamalla sovinnolla tai käräjäoikeuden päätöksellä. Tuomioistuinlaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2024 käräjäoikeudet tekivät 592 lasten tapaamisoikeutta koskevaa päätöstä, joista 175 oli ratkaistu sovittelussa. Vuonna 2023 vastaava ratkaisujen määrä oli 574 päätöstä, joista noin 50 asiaa oli ratkaistu sovittelussa.¹³ Vastaavasti hovioikeudet ovat vuonna 2024 tehneet 154 päätöstä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja muuttaneet 11:ta lapsen tapaamisoikeutta koskevaa päätöstä.¹⁴ Vuonna 2023 hovioikeus oli tehnyt 230 päätöstä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja muuttanut 17:ta päätöstä lapsen tapaamisoikeudesta.¹⁵ Omalta osaltaan sosiaalilautakunta oli vuosina 2023 ja 2024 vahvistanut 12 964 ja 12 212 sopimusta lapsen tapaamisoikeudesta.¹⁶

Julkisesti saatavilla, tai välttämättä lainkaan muodostettuna, ei ole yksityiskohtaisia tilastoja tapausten määristä, joissa tapaamisoikeutta rajoitetaan tai se poistetaan. Kuitenkin yleisellä tasolla voidaan todeta, että tapaamisoikeuden poisto tuomioistuimen päätöksellä on äärimmäisen harvinaista. Samoin harvinaista on valvottujen tapaamisten sekä tuettujen tapaamisten määrääminen, tosin näiden kontrollien määrääminen on huomattavasti tapaamisoikeuden poistoa yleisempää. Yhteensä tapaamisoikeutta rajoittavat tai sen poistavat päätökset muodostavat hyvin pienen ja marginaalisen osan kaikista tapaamisoikeutta koskevista päätöksistä ja sopimuksista. Esimerkiksi Valkaman ja Litmalan empiirisessä tutkimuksessa vuodelta 2006 aineistossa olevista päätöksistä vain viidesosassa oli esitetty vaatimus tapaamisten järjestämisestä valvottuina. Tapaamiset olivat määrätty valvotuiksi vain joka kahdeksannessa tapauksessa, eli noin 12 %:ssa tapauksista.¹⁷

Kynnys rajoittaa tapaamisoikeutta on korkea ja tällaiset päätökset ovat harvinaisia. Tämä tutkielma keskittyy tapaamisoikeuden rajoituksia koskevan oikeustilan tarkasteluun. Tutkin

---

¹³ Tuomioistuinlaitos: Tuomioistuinkohtaiset tilastot, Käräjäoikeudet, ratkaistut siviiliasiat; Vuodelta 2023 ei ole saatavilla erittelyä sovittelussa ratkaistujen asioiden määrästä, mutta prosenttiosuuden 8.7 % perusteella sovittelussa on ratkaistu noin 50 asiaa.

¹⁴ Tuomioistuinlaitos: Tuomioistuinkohtaiset tilastot, hovioikeudet, annetut asiat nimikkeittäin.

¹⁵ Tuomioistuinlaitos, Tuomioistuinkohtaiset tilastot, hovioikeudet, annetut asiat nimikkeittäin.

¹⁶ THL: Tilastoraportti 18/2025, s. 9.

¹⁷ Valkama ja Litmala: Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa, s. 39 ja s. 65.

millaisin perustein tapaamisoikeutta rajoitetaan ja millainen on raja tapaamisoikeuden poiston ja tapaamisten kontrollin välillä. Tapaamisoikeuden poistoa sekä valvottuja ja tuettuja tapaamisia on tutkittu Suomessa vähän.¹⁸ Aiheesta löytyvä oikeuskirjallisuus ja tutkimus koskee pääasiassa tapaamisten valvontaa ja tukemista. Spesifisti tapaamisoikeuden poistoa koskevaa tutkimusta on vain rajallisesti.¹⁹ Tutkielmani pyrkii vastaamaan tähän tutkimusaukkoon kiinnittämällä huomiota erityisesti tapaamisoikeuden poiston ja tapaamisten kontrollien väliseen suhteeseen.

1.2 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus

Olen asettanut tutkielmaani kolme tutkimuskysymystä, jotka täydentävät toisiaan ja ovat osittain päällekkäisiä. Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Millä perusteella ja millaisissa tilanteissa tapaamisoikeuden rajoittaminen tai poistaminen on nähty perusteltuna lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä?
- 2) Millainen on valvottujen tapaamisten ja tapaamisoikeuden poiston suhde? Millaisissa tilanteissa tapaamisoikeus on poistettu tapaamisten valvonnan sijasta?
- 3) Millaisia eroja tapausten faktapremisseissä on eri rajoitustyyppien välillä?

Tutkielmassani selvitän, millainen oikeuskäytäntö Suomessa on tapaamisoikeuden rajoituksiin liittyen ja miltä osin tämä linja vastaa lainsäädännössä ja sen esitöissä esitettyjä periaatteita. Tarkastelen, onko oikeuskäytännössä vakiintunutta linjaa rajoituksia harkittaessa ja niistä päätettäessä. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni liittyy vahvasti tuomioistuinten päätöksilleen esittämät perustelut tarkasteltavassa oikeuskäytännössä. Tarkastelen, onko oikeuskäytännössä samankaltaisten olosuhteiden ja faktapremissien vallitessa päädytty samanlaisiin lopputuloksiin tapaamisoikeuden osalta, vai onko päätöksissä eriävyyksiä.

Toinen tutkimuskysymykseni liittyy rajapintaan tapaamisten valvonnan ja tapaamisoikeuden poiston välillä. Vähimmän puuttumisen periaatteen vuoksi tapaamisoikeuden poisto ei tule lähtökohtaisesti kyseeseen, jos tapaamiset voidaan toteuttaa valvottuina. Siten tapaamisoikeuden poistoa harkittaessa arvioidaan edellytykset tapaamisten toteuttamiselle valvottuina. Tämä rajapinta muodostuu siksi merkitykselliseksi päätöksenteossa. Erityinen

---

¹⁸ Aaltonen: *Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa*, s. 177.

¹⁹ Tutkielman kannalta merkityksellisimmät lähteet ovat Saara Ylisaukko-ojan vuonna 2025 julkaisema väitöskirja *Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta*, Peuralahden teos *Lapsen tapaamisoikeus* sekä Aaltosen teos *Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa*. Tuomioistuimet viittaavat perusteluissaan oikeuskirjallisuusviitteissä lähes yksinomaan Aaltosen teokseen.

tiedonintressini on juuri rajamaastossa tapaamisten valvonnan ja poiston välillä. Tavoitteeni on selvittää mitkä tekijät vaikuttavat siihen, etteivät valvotutkaan tapaamiset tuomioistuimen näkemyksen mukaan riitä turvaamaan lapsen etua ja tapaamisoikeus tulee poistaa. Toisaalta tarkastelen myös sitä, millä perusteilla tuomioistuin on todennut, ettei tapaamisoikeuden poistaminen tule kyseeseen ja tapaamisoikeus tulee vahvistaa, vaikka olemassa saattaisi olla myös perusteita tapaamisoikeuden poistolle.

Kolmas tutkimuskysymykseni täydentää vahvasti kahta ensimmäistä kysymystä.

Tutkielmassa tarkastelen sitä, millaisia eroja tapausten faktapremisseissä on rajoitustyyppien välillä. Olen kiinnostunut siitä, millaisia eroja on samanlaisia tekijöitä sisältävien päätösten välillä, joissa tuomioistuimet ovat kuitenkin päätyneet erilaisiin rajoituksiin. Tarkastelen eri tekijöiden yhteisvaikutusta ja merkitystä rajoitusten kannalta. Esimerkiksi pohdin mitkä tekijät ovat vaikuttaneet eroihin perheväkivaltatapauksissa, kun osassa tapauksista tapaamisoikeus poistetaan ja osassa tapaamisoikeus porrastetaan valvomattomiin tapaamisiin.

Tutkimukseni keskittyy tuomioistuinten antamiin ratkaisuihin. Sosiaalilautakunnan vahvistamat sopimukset muodostavat suuren osan tapaamisoikeutta koskevista ratkaisuista, mutta sopimukset ovat lähtökohtaisesti salaisia ulkopuolisille. Minun ei ole siksi mahdollista tarkastella niitä osana tutkimustani. Lisäksi sosiaalilautakunta voi vahvistaa ainoastaan vanhempien sopimukseen perustuvia päätöksiä ja erityisen riitaiset tapaukset ratkaistaan käräjäoikeudessa. Siksi on tarkoituksenmukaista rajata sosiaalilautakunnan vahvistamat sopimukset tarkasteluni ulkopuolelle.

Keskityn tuomioistuinten päätöksiin rajaten puhtaasti sovintojen vahvistamiset pois tarkastelustani.²⁰ Tuomioistuinten päätöksissä asia ratkaistaan yleensä vasten ainakin toisen vanhemman tahtoa. Tällöin tuomioistuimen tulee laajemmin tehdä oikeudellista punnintaa lapsen edusta ja tapaamisoikeuden rajoitusten edellytyksistä. Lisäksi riidattomissa tai sopimukseen perustuvissa tapauksissa tapaamisoikeutta ei sinällään rajoiteta viranomaisten puolesta. Tuomioistuinten tulee vahvistaa vanhempien sopimus, ellei ole aihetta olettaa sen olevan lapsen edun vastainen. Tällöin tuomioistuimen päätöstä ei ohjaa niinkään

---

²⁰ Joissakin aineiston tapauksissa lopulliseksi on jäänyt vanhempien välillä vahvistettu sovinto. Tapauksissa aineistonani käytän kuitenkin osana olevaa tuomioistuimen ratkaisua perusteluineen. Yleensä tällaiset päätökset on ratkaistu käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa vanhemmat ovat päässeet sovintoon, joka on vahvistettu.

oikeudellinen harkinta lapsen edusta, vaan päätöksen perustana on vanhempien sopimusvapaus.

Pyrin alun perin rajaamaan tuetut tapaamiset aiheeni ulkopuolelle. Kuitenkin tutkielmaa laatiessani totesin, että oli hyödyllistä sisällyttää aineistooni myös päätöksiä tapaamisten tukemisesta. Tulin tähän lopputulokseen sillä, kuten myöhemmin esitän, tapausten faktapremissit olivat osittain hyvin samankaltaisia eri rajoitustyyppien välillä. Kuitenkin pääasiassa en sisällyttänyt aineistooni tapauksia, joissa tapaamiset ainoastaan käynnistettiin tuetuilla tapaamisilla vanhemman ja lapsen suhteeseen liittyvien tekijöiden vuoksi. Tällöin voimassa ei yleensä ollut erityisen vakavia tapaamisiin kohdistuneita huolenaiheita.

Aineistoni koostuu kärjäoikeuksien, hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden päätöksistä. Koin, että saadakseni kattavan kuvan oikeuskäytännöstä minun tulee tarkastella kaikkien oikeusasteiden päätöksiä. Edellä esitettyjen tuomioistuinlaitoksen tilastojen perusteella voidaan havaita, että hovioikeudet käsittelevät kärjäoikeuksiin verrattuna merkittävästi vähemmän tapaamisoikeutta koskevia tapauksia. Täten suuri osa kärjäoikeuksien antamista lapsen tapaamisoikeutta koskevista päätöksistä jää lainvoimaisiksi. Tähän vaikuttaa esimerkiksi valittamisesta seuraava henkilökohtainen taloudellinen riski sekä hovioikeuksien valituslupajärjestelmä. Lisäksi aineistossani olevista päätöksistä 44 % tapauksista hovioikeus ei muuttanut kärjäoikeuden päätöstä.²¹ Hovioikeudet siis myös suurelta osin hyväksyvät kärjäoikeuksien perustelut ja lopputulokset. Siten kärjäoikeuksien päätöksillä on keskeinen rooli siinä, miten tapaamisoikeutta todellisuudessa rajoitetaan.

1.3 Työn rakenne

Luvussa kaksi esittelen tutkimusmenetelmäni ja käyn läpi empiirisen aineistoni muodostuksen sekä aineiston yleiset piirteet. Luvussa kolme käsittelen kansainvälisiä sopimuksia, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä sekä kansallista lainsäädäntöä ja lain esitöitä tapaamisoikeuden rajoituksia koskien. Luvussa neljä tarkastelen korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä. Empiirisen aineistoni tarkastelu tapahtuu luvussa viisi, joka muodostaa tutkielmani ytimen. Luku on jaettu aihepiireihin lapsen vastustus, väkivalta, kaappausuhka ja lapsen omavaltainen huostaanotto, vanhemman epäasiallinen käytös ja puhe, psykososiaaliset ongelmat, vanhemman passiivisuus sekä rikos. Osioden alussa esittelen yleisesti aihepiiriä

---

²¹ Katso luku 2.2 empiirisen aineiston esittely.

tapaamisoikeuden rajoitusten perusteena, jonka jälkeen esitän empiirisestä aineistosta tekemiäni havaintoja. Lopuksi kuudennessa luvussa kertaan vielä keskeisimmät havaintoni ja tiivistän ajatukseni tapaamisoikeuden rajoituksista.

2 Tutkimusmenetelmät ja empiirinen aineisto

2.1 Tutkimusmenetelmät

Pääasiallisina metodeinani toimivat lainoppi ja empiirinen tutkimus. Määttä ja muut kuvaavat lainopin olevan tulkintaa ja systematisointia.²² Lainopillisella tulkinnalla selvitetään ja perustellaan vakuuttavasti voimassa olevan oikeuden sisältöä erilaisista oikeuslähteistä, erityisesti laista. Tutkin lainopillisesti voimassa olevaa lainsäädäntöä, lain perusteluita, oikeuskirjallisuutta, sekä periaatteita, joita tapaamisoikeudesta päättäessä tulee noudattaa.²³ Tavoitteeni on tulkita suoraan Suomen lakiin kirjoitettujen normien sisältöä tapaamisten valvontaa koskien, sekä lakiin kirjoittamattomien mutta oikeuskäytännössä vakiintuneiden, normien sisältöä tapaamisoikeuden poistoa koskien.²⁴

Tutkielma voidaan asettaa selvimmin skandinaavisen oikeusrealismin alle, sillä tutkimuskohteenani on havainnoitavissa oleva tuomioistuinkäytäntö, eli se mitä normeja tuomioistuimet noudattavat ja mikä on voimassa oleva tuomari-ideologia.²⁵ Metodini on myös deskriptiivinen laintulkinta, jolla pyritään selvittämään mitä sääntöjä tuomioistuin on tiettyä oikeusongelmaa ratkaistessaan seurannut, eli mikä on asiassa vallitseva ratkaisulinja.²⁶ Deskriptiivinen laintulkinta lomittuu tutkimuksessa empiiriseen tutkimukseeni. Tulkintani on objektiivista tulkintaa, jossa tulkitsen lakitekstin ilmaisuja vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön perustuen.²⁷ Tämä on perusteltu tulkintalinja, sillä lapsenhuoltolain muutos perustui vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön ja pyrki kodifioimaan lakiin oikeuskäytännössä vallinneen linjan.

Lainopillisesti olen kiinnostunut erityisesti tyyppitapauksista, jotka auttavat selvittämään oikeusnormien merkityssisältöä. Määttä ja muut kuvaavat, että oikeudellinen ratkaisu koostuu faktapremissistä, normipremissistä sekä nämä yhdistävästä oikeudellisesta johtopäätöksestä.²⁸ Faktapremissi tarkoittaa päätökseen vaikuttaneita seikkoja ja selvityksiä, kun taas

---

²² Määttä ja muut: Oikeudellisen ajattelun perusteita, s. 7.

²³ Aarnio: Mitä lainoppi on?, s. 52–55.

²⁴ Lainopillisesti on sinällään ongelmallista, että tapaamisoikeuden poistoa koskevaa normistoa ei ole säädetty kansalliseen lakiin. Sitä koskevia vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä löytyy kuitenkin EU- ja kansainväliseltä tasolta ja näitä voidaan tutkia suoraan lainopillisesti.

²⁵ Hirvonen: Mitkä metodit?, s. 47.

²⁶ Aarnio: Mitä on lainoppi?, s. 250.

²⁷ Hirvonen: Mitkä metodit?, s. 40.

²⁸ Määttä ja muut: Oikeudellisen ajattelun perusteet, s. 8.

normipremissi tarkoittaa sovellettuja säännöksiä.²⁹ Tapaamisoikeutta koskevat päätökset ovat laajan tapauskohtaisen harkinnan alaisia ja niissä faktapremisseillä onkin suuri merkitys oikeudellisen johtopäätöksen kannalta. Kyseessä on erikoislaatuinen ratkaisutyyppi, sillä päätöksissä kyseessä ei ole lain soveltaminen sen tavanomaisessa merkityksessä, vaan jokainen ratkaisu on omalla tavallaan uniikki tietyssä konkreettisessa yksittäistapauksessa annettu päätös, jossa laaditaan eräänlainen prognoosiennuste lapsen edusta.³⁰ Tämä tutkielma tutkii tapaamisoikeuden rajoitusta koskevien normipremissien lisäksi yleisellä tasolla faktapremissejä, jotka ovat vaikuttaneet tuomioistuinten päätöksiin. Tyyppitapaus-ajattelu on tältä kannalta käytännöllinen työkalu ja lähestymistapa, sillä se kiinnittää huomiota tapausten yleisimpiin faktapremisseihin. Tavoitteenani onkin osaksi selvittää, millaisia yhteisiä faktapohjia päätöksissä esiintyy. Tässä hyödynnän apunani empiiristä tutkimusta.

Olen kerännyt laajan aineiston oikeuskäytäntöä tapaamisoikeuden rajoituksia koskien. Tutkimukseni tarkastelee empiirisesti tätä oikeuskäytäntöä tuomioistuinten ratkaisuja analysoimalla ja tarkastelemalla päätöksien perusteluja ja lopputuloksia. Empiirisen menetelmän avulla pyrin kuvailemaan vallitsevaa oikeustilaa.³¹ Empiirinen tutkimukseni on laadullista tutkimusta, mutta määrällisesti olen myös osittain kvantifioinut havaintojani ja esittänyt esimerkiksi havainnollistavia osuuksia aineistosta. Kuitenkaan tarkoitukseni ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä. Olen käyttänyt temaattista analyysiä ja etsinyt aineistosta erilaisia yhteisiä teemoja ja faktapremissejä. Nämä teemat liittyvät tapauksen olosuhteisiin ja ne voidaan jaotella luvun 5 alaotsikoiden mukaan.

Tiedonintressini on pääasiassa de lege lata, eli tutkin voimassa olevaa lakia ja oikeustilaa. Kuitenkin ajoittain otan myös kantaa siihen, millainen lainsäädännön ja oikeuskäytännön tulisi olla tulevaisuudessa, eli sivuan de lege ferenda näkökulmaa.

2.2 Empiirinen aineisto

Lähetin tietopyynnön kaikille Suomen hovioikeuksille ja käräjäoikeuksille, pois lukien Ahvenanmaan käräjäoikeuden.³² Pyysin tuomioistuimilta päätöksiä, joissa tapaamisoikeutta oli rajoitettu joko poistamalla tapaamisoikeus kokonaan toiselta vanhemmalta tai

---

²⁹ Määttä ja muut: Oikeudellisen ajattelun perusteet, s. 8.

³⁰ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 79–80.

³¹ Määttä: Oikeudellisen ajattelun perusteita, s. 24.

³² En lähettänyt tietopyyntöä Ahvenanmaan käräjäoikeudelle, sillä Ahvenanmaalla on itsehallinto ja tapaukset olisivat olleet ruotsinkielisiä.

vahvistamalla tapaamisoikeus valvottuna. Lisäksi pyysin päätöksiä, joissa oli hylätty vaatimus valvotuista tapaamisista, kun vaatimus ei alkujaan ollut täysin perusteeton. Pyynnön lähettäessäni tiesin, että rajaukseeni sopivien päätösten kokoaminen olisi tuomioistuimille hankalaa, sillä tuomioistuinten käyttämässä asianhallintajärjestelmässä ei ole eritelty tapaamisoikeutta koskevia päätöksiä niin, että näistä voisi jokaista päätöstä avaamatta ja lukematta tietää vastaavatko ne pyyntöäni. Kymenlaakson, Päijät-Hämeen, Pohjois-Savon, Etelä-Savon ja Pohjanmaan kärjäoikeuksista minulle ilmoitettiin, ettei heillä ollut käytössä olevilla hakutyökaluilla ja resursseilla mahdollisuutta etsiä pyytämiäni päätöksiä.³³

Aineiston muodostamisen yksinkertaistamiseksi sovimme muutaman tuomioistuimen kanssa, että minulle lähetetään kaikki tapaamisoikeutta koskevat, tuomioistuimessa tietyllä aikavälillä annetut päätökset, jotka oli ratkaistu suoritteilla *“hylätty”* tai *“hyväksyty, hyväksyty osittain”*. Mikäli lisärajaus oli tarpeen, suodatettiin päätöksiä myös siten, että ratkaisu oli annettu pääkäsittelyssä. Näistä seuloin aineistooni relevantit tapaukset. Haun haasteellisuuden takia minulle toimitettiin myös päätöksiä, jotka eivät vastanneet sisällöltään alkuperäistä tietopyyntöäni. Vastaanotin useita tuettuja tapaamisia koskevia päätöksiä, joita tarkasteltuani, koin hyödylliseksi sisällyttää myös nämä päätökset aineistooni, sillä niiden faktapremissien analysointi syvensi oikeuskäytännön tulkintaani. En kuitenkaan alun perin pyytänyt tapaamisten tukemista koskevia päätöksiä, joten päätösten osuus aineistosta on oletettavasti aliedustettu. Tietopyyntöjen lisäksi etsin päätöksiä aineistooni myös Edilexin avulla.

Empiirinen aineistoni koostuu 105 päätöksestä, joista 64 on kärjäoikeuden päätöksiä ja 41 on hovioikeuden päätöksiä.³⁴ Asianosaisten yksityisyyden suojelemiseksi tutkielmassa ei ilmoiteta päätösten diaarinumeroita tai yksilöidä päätöksen antanutta tuomioistuinta. Viitataan tapauksiin sisäisen numerointini kautta. Hovioikeuksien tapaukset on numeroitu lyhentein H1–H41 ja kärjäoikeuksien päätökset vastaavasti K1–K64. Aineistossani on päätöksiä jokaisesta Suomen hovioikeudesta ja 80 % Suomen kärjäoikeuksista (16 kärjäoikeutta 20:stä). Päätökset ovat jakautuneet tuomioistuinten välillä seuraavasti:³⁵

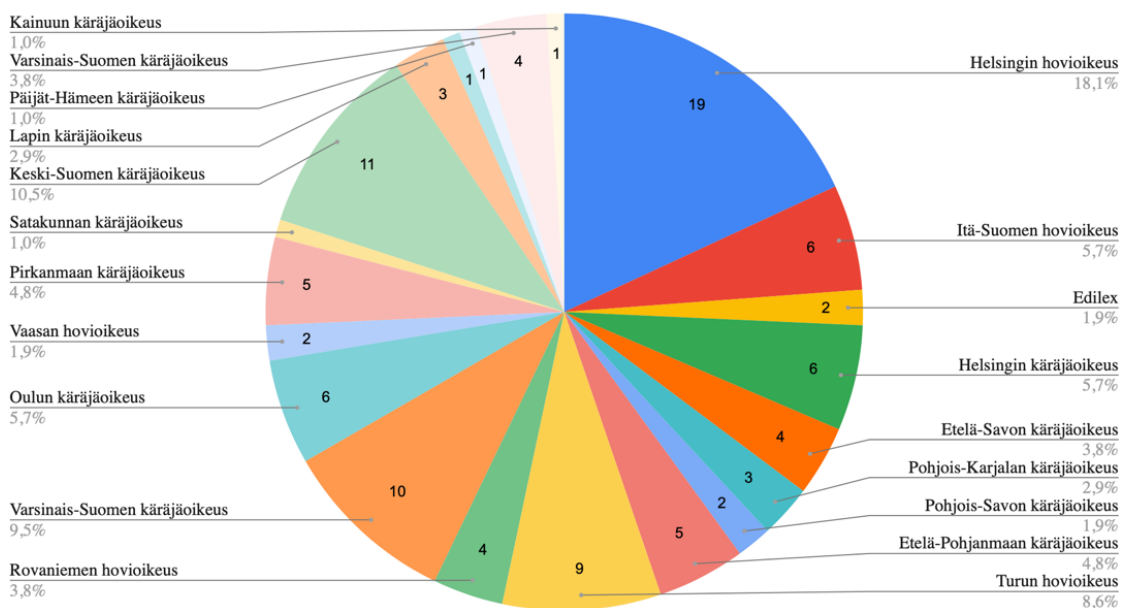
---

³³ Aineistooni kuuluvat päätökset näistä kärjäoikeuksista on saatu hovioikeuksilta.

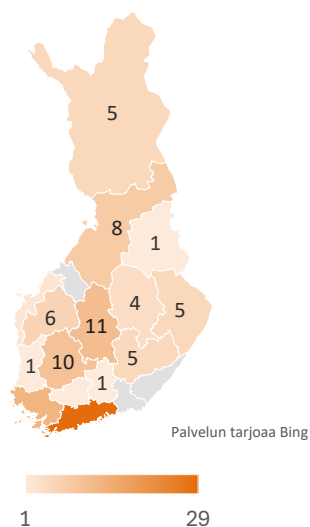
³⁴ 18 päätöksistä, jotka olen jaotellut edellä kärjäoikeuden päätösten alle, olen saanut hovioikeudelta, mutta hovioikeus ei ole myöntänyt jatkokäsittelylupaa ollenkaan tai tapaamisoikeuden osalta. Näin tarkasteltavaksi lopulliseksi päätökseksi tapaamisoikeuden osalta jää kärjäoikeuden päätös.

³⁵ Kahdesta Edilexin välityksellä hankkimastani päätöksestä ei ilmennyt päätöksen antanutta tuomioistuinta.

Päätöksen antanut tuomioistuin

Päätösten maantieteellinen jakauma

Maantieteellisesti päätöksissä on edustettuna suurin osa Suomen maakunnista.³⁶ Eniten päätöksiä on Uudenmaan alueelta, jossa on myös eniten asukkaita. Asukkaiden lukumäärään suhteutettuna Keski-Suomi on hieman yliedustettu päätöksissä, kun taas Pohjanmaa ja Keski-Pohjanmaa³⁷ ovat päätöksissä aliedustettuina. Kymenlaaksosta ja Etelä-Karjalasta ei ole saatu ollenkaan päätöksiä.³⁸

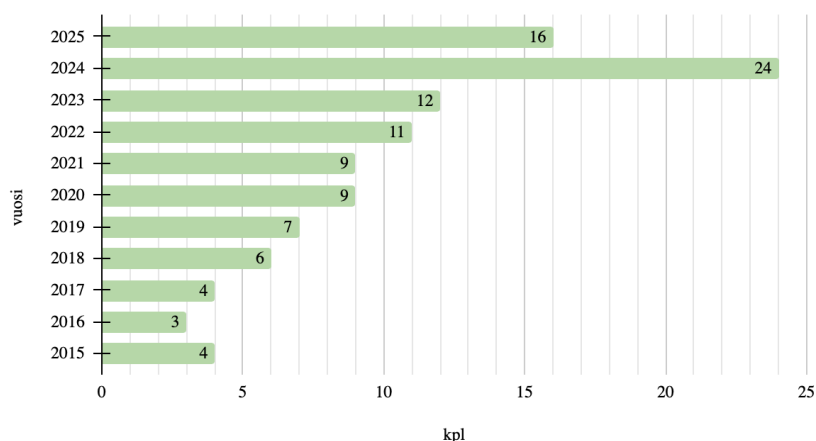
Yksi päätöksistä on ruotsinkielinen, kaikki muut päätökset ovat suomenkielisiä. Suomenruotsalaiset ja tuomioistuimessa ruotsin kielellä asioivat ovat siis lähtökohtaisesti päätöksissä aliedustettuina.

³⁶ Oheisessa Suomen kartalla esitetyssä kaaviossa päätökset on sijoitettu ensimmäisen asteen tuomioistuimen mukaiseen maakuntaan.

³⁷ Maakunnat kuuluvat Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin, josta on yhteensä kaksi päätöstä.

³⁸ Etelä-Karjalan käräjäoikeudessa käytiin läpi suuri määrä ratkaisuja ja päätöksiä kyseltiin lapsiasioiden tuomareilta, mutta päätöksiä ei löytynyt. Kymenlaaksosta ei päätöksiä voitu käytössä olevilla järjestelmillä etsiä.

Vuosijakauma

Ajallisesti päätökset ovat hajautuneet kymmenen vuoden ajalle. Lapsenhuoltolain uudistus astui voimaan 1.12.2019. Aineiston päätöksistä 77 % (81/105) on annettu uudistetun lapsenhuoltolain voimaantulon jälkeen (vuosina 2020–2025). Lähes kaikki käräjäoikeuksien päätökset (56/64) ovat ajalta lapsenhuoltolain uudistuksen jälkeen. Käräjäoikeuksien päätökset ovat ajallisesti lähellä toisiaan ja soveltavat pääasiassa uudistunutta lainsäädäntöä.

Hovioikeuksien päätökset olivat ajallisesti hajautuneet noin kymmenen vuoden ajalle, kun vanhimmat päätökset Helsingin ja Itä-Suomen hovioikeuksista olivat vuodelta 2015. Ajallinen vaihtelu johtuu suureksi osaksi eri hovioikeuksien päätöksistä rajata aineistoa ajallisesti. En alkuperäisessä pyynnössäni eritellyt miltä ajalta toivoin päätöksiä. Osa hovioikeuksista lähetti minulle kaikki digitaalisessa muodossa löytämänsä päätökset. Osa hovioikeuksista taas tiedusteli minulta miltä aikaväliltä halusin päätöksiä, jolloin toivoin päätöksiä väliltä 2019–2025.

On kuitenkin hyvä muistaa, että vuonna 2019 lain uudistuksen tarkoitus ei ollut muuttaa vakiintunutta oikeuskäytäntöä vaan kodifioida se lainsäädäntöön. Siksi oikeuskäytännön ei pitäisi suuresti erota ennen vuotta 2019 ja sen jälkeen annetuissa päätöksissä.

Tapaamisoikeuden rajoituksia koskevat tapaukset ovat harvinaisia, joten on tarkoituksenmukaista hyödyntää päätöksiä pitkältä ajanjaksolta, jotta materiaalia on tutkielmassa enemmän.

Aineistossani hovioikeus muutti hieman yli puolta käräjäoikeuden antamista päätöksistä (23/41 päätöksestä, 56,1 %). Aineistossani on lisäksi kaksi päätöstä, joita korkein oikeus on muuttanut (KKO 2025:65 ja KKO 2023:5).

3 Kansallinen lainsäädäntö ja kansainväliset velvoitteet lapsi- ja tapaamisoikeusasioissa

3.1 Kansainväliset velvoitteet lapsi- ja tapaamisoikeusasioissa

3.1.1 Kansainväliset sopimukset

Suomea sitovilla kansainvälisillä sopimuksilla on turvattu kaikille perhe-elämän suoja ja rajoitettu tähän oikeuteen puuttumista. Sopimuksissa on myös määrätty ja oikeusjärjestelmissä on kansainvälisesti laajasti noudatettu ajatusta, että kaikissa lasta koskevissa toimissa tulee lähtökohtana olla lapsen etu.³⁹ Kansainväliset sopimukset rajoittavat perhe-elämään puuttumista, paitsi jos puuttumisen nähdään olevan lapsen edun kannalta tarpeellista. Siten tapaamisoikeutta rajoittaessa ovat oikeuksina vastakkain lapsen etu ja lapsen sekä vanhemman perhe-elämän suoja. Merkityksellisimpiä sopimuksia lapsen oikeuksien ja perhe-elämän suojan kannalta ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, Euroopan perusoikeuskirja (2000/C 364/01), YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991, LOS) sekä Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (SopS 53/2015, Istanbulin sopimus).

Euroopan perusoikeuskirjan 7 artiklassa on turvattu perhe-elämän suoja. Sopimuksen 24 artiklassa on säädetty, että lapsen edun tulee olla ensisijainen lähtökohta viranomaisten toimissa ja lapsella tulee olla oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, jollei se ole lapsen edun vastaista. LOS velvoittaa ottamaan kaikissa lasta koskevissa toimissa huomioon ensisijaisesti lapsen edun (3 artikla),⁴⁰ kunnioittamaan lapsen oikeutta säilyttää sukulaisuussuhteensa ilman että niihin puututaan laittomasti (8 artikla), takaamaan, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti, paitsi jos sen todetaan olevan lapsen edun mukaista (9.1 artikla) sekä kunnioittamaan vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista (9.3 artikla).⁴¹ LOS:n 16 artiklan mukaan lapsen perheeseen ei

---

³⁹ Katso Sutherland: The future of child and family law: international predictions, s. 26.

⁴⁰ Katso esimerkiksi Hakalehto-Wainio: Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa, s. 515–518 lapsen edun käsitteestä LOS:issa.

⁴¹ Katso aiheesta lisää Häusler: Social Rights of Children in Europe: A Case Law Study on Selected Rights, s. 1169–172 jossa kirjailija käsittelee LOS:n tavoitetta mahdollistaa lapselle säännöllinen yhteydenpito vanhempiinsa.

saa puuttua mielivaltaisesti tai laittomasti. Siten sopimuksissa painotetaan lapsen perhe-elämän suojaa ja perhesuhteiden ylläpitämisen ensisijaisuutta. Tämän oikeuden rajoitusperusteeksi asetetaan lapsen edun turvaaminen. Lähtökohtana on tavoite priorisoida lapsen hyvinvoinnin turvaaminen päätöksissä.⁴²

Lapsille on turvattu kansainvälisillä sopimuksilla oikeus esittää mielipiteensä häntä koskevissa asioissa. Euroopan perusoikeuskirjan 24 artiklassa turvataan lapsen oikeus esittää mielipiteensä ja asetetaan viranomaisille velvollisuus ottaa lapsen mielipide huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Myös LOS:n 12 artiklassa taataan lapselle oikeus ilmaista oma näkemyksensä lasta koskevissa asioissa ja sitoudutaan kuulemaan lasta, sekä ottamaan lapsen näkemykset huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lähtökohta lapsen oikeudesta osallisuuteen ja tulla kuulluksi hyväksytään laajasti kansainvälisissä oikeusjärjestelmissä.⁴³ Kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin ilmaistu ajatus, että kansallisilla lainsäädännöillä on vielä parannettavaa, jotta tämä lapsen oikeus toteutuisi käytännössä tehokkaalla ja merkityksellisellä tavalla.⁴⁴

Kansainvälisillä sopimuksilla on kielletty epäinhimillinen ja halventava kohtelu ja rankaiseminen. Nämä säännökset suojaavat lasta perheväkivallalta ja fyysisiltä rangaistuksilta.⁴⁵ Tällaiset säännökset sisältyvät muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaan ja Euroopan perusoikeuskirjan 4 artiklaan. LOS 19 artikla velvoittaa sopimusvaltiota ryhtymään toimenpiteisiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä (seksuaalista hyväksikäyttöä koskee lisäksi artikla 34).⁴⁶ Lisäksi Istanbulin sopimuksen 31 artiklassa sopimusvaltioita veloitetaan toteuttamaan kaikki lainsäädännölliset ja muut toimet, jotta varmistetaan, ettei tapaamis- tai huoltajuusoikeuksien käyttäminen vaaranna uhrin tai lasten oikeuksia ja turvallisuutta sekä ottamaan väkivaltatapaukset huomioon määrättäessä lasten tapaamisoikeudesta.⁴⁷ Sopimus mainitaan myös hallituksen esityksessä lapsenhuoltolain

⁴² Sutherland: The future of child and family law: international predictions, s. 26.

⁴³ Sutherland: The future of child and family law: international predictions, s. 28.

⁴⁴ Sutherland: The future of child and family law: international predictions, s. 28.

⁴⁵ Katso esimerkiksi Freeman: The Human Rights of Children: Selected Essays on Children's Rights, s. 96-102, fyysisen rangaistuksen kiellon perusteluista kansainvälisellä tasolla lapsen edun ja ihmisarvon näkökulmista.

⁴⁶ Katso Hakalehto-Wainio: Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa, s. 520–521 LOS:n tavoitteesta suojata lapsia kaikenlaiselta heitä vahingoittavalta toiminnalta.

⁴⁷ Katso De Vido ja Frulli (eds.), osion kirjoittajat Bergamini ja Lizzi: Preventing and Combating Violence against Women and Domestic violence: A commentary on the Istanbul Convention, s. 339–355 Istanbulin sopimuksen tavoitteista suojata lähisuhdeväkivaltaa kohdanneita naisia myös lapsiin liittyvissä asioissa.

muuttamiseksi perusteena uuden 9b § lisäämiselle lakiin. Lisäksi Istanbulin sopimuksen 45.2 artiklassa ilmoitetaan, että osapuolet voivat toteuttaa muita väkivallantekijöihin liittyviä toimia, kuten vanhempainoikeuksien poistaminen, jos lapsen etua, johon voi sisältyä uhrin turvallisuus, ei voida taata muulla tavoin.⁴⁸

3.1.2 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö lapsiasioissa

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia perhe-elämäänsä kohdistuvaa suojaa ja kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä muun muassa terveyden tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. 8 artikla asettaa siis perhe-elämän rajoituksille suoraan kolme edellytystä. Rajoitusten tulee 1) perustua lakiin, 2) olla välttämättömiä ja 3) rajoituksen tavoitteena tulee olla tarve turvata terveyttä tai toisen oikeuksia ja vapauksia.⁴⁹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) soveltaa artiklaa päätöksissään tapaamisoikeutta koskien, sillä perhe-elämän suojaan kuuluu keskeisesti vanhemman ja lapsen oikeus pitää yhteyttä toisiinsa. Näiden artiklassa suoraan säädettyjen edellytysten lisäksi ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on muodostunut jäsenvaltioita sitovia yleisiä periaatteita tapaamisoikeuden rajoituksille.

EIT korostaa toistuvasti, että lapsen ja vanhemman oikeus pitää yhteyttä ja tavata toisiaan on keskeinen osa suojeltavaa perhe-elämää. Näin on, vaikka lapsen ja vanhemman välillä ei olisikaan valmiiksi voimassa olevaa suhdetta.⁵⁰ Lapsen edun mukaisena tulee lähtökohtaisesti pitää lapsen yhteyden säilymistä tai muodostamista vanhempiinsa.⁵¹ Lapsen yhteyttä vanhempaansa tulee ylläpitää, paitsi jos vanhempi on osoittanut olevansa erityisen epäkelpo (*unfit*) ja yhteyden ylläpitäminen voisi vahingoittaa lapsen terveyttä ja kehitystä.⁵² EIT:n mukaan tapaamisoikeuden rajoituksia koskien tulee soveltaa korkeampaa rajoituskynnystä kuin esimerkiksi huoltoasioissa.⁵³ Tuomioistuimen mukaan ainoastaan erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa voidaan perustellusti katkaista lapsen side juuriinsa ja syntyperäänsä.⁵⁴ Kynnys tapaamisoikeuden rajoittamiselle tulee olla korkea, jotta lapsen

---

Sopimuksessa on otettu huomioon, että suurimmalla osalla väkivaltaa kohdanneista naisista on lapsia ja siksi sekä lapsia että äitejä tulee suojata väkivallalta lasta koskevissa asioissa.

⁴⁸ Artiklassa on käytetty ilmaisua ”voida”, joten osapuolten ei tarvitse toteuttaa tällaisia toimia.

⁴⁹ Katso esimerkiksi Suur v. Estonia, kohta 73.

⁵⁰ Esimerkiksi T.A. v. Moldova, kohta 49; Suur v. Estonia, kohta 71.

⁵¹ Esimerkiksi Vojnity v. Hungary, kohta 40.

⁵² T.A. v. Moldova, kohta 49; Vojnity v. Hungary, kohta 40; Strand Lobben et al v. Norway, kohta 207.

⁵³ Suur v. Estonia, kohta 80; C. v. Finland, kohta 60.

⁵⁴ Gorgulu v. Germany, kohta 48.

yhteys perheeseensä ja oikeus tuntee juurensa turvataan.⁵⁵ Biologiselle vanhemmuudelle annetaan EIT:n oikeuskäytännössä tärkeä merkitys. Tapaamisoikeuden rajoitusten tulee olla oikeasuhtaisia ja tulee harkita, onko vanhemman oikeuksien vähempi rajoittaminen mahdollista esimerkiksi rajoittamalla tapaamisia vain määrääjäksi tai valvomalla tapaamisia.⁵⁶ Siten EIT:n oikeuskäytännössä on korostettu *vähimmän puuttumisen periaatetta*.

Lapsen edun tulee olla ensisijainen ja ratkaiseva periaate lasta koskevissa päätöksissä ja lapsen etu voi luonteestaan ja vakavuudestaan riippuen ohittaa vanhemman oikeudet.⁵⁷ EIT korostaa, että vanhemmalla ei ole oikeutta vaatia sellaisia toimenpiteitä, jotka vahingoittaisivat lapsen kehitystä tai terveyttä.⁵⁸ Siten vanhemmalla ei ole oikeutta vaatia tapaamisia, jos niiden todetaan vaarantavan lapsen edun. Tapauksessa *T.A. v. Moldova* tuomioistuimien korosti, että jos päätellään lapsen psyykkiselle tai fyysiselle terveydelle olevan olemassa minkäänlaista vaaraa, tulee lapsen terveyden ja hyvinvoinnin suojelemisen syrjäyttää kaikki muut harkinnat.⁵⁹

EIT korostaa, että lapsen mielipide tulee ottaa huomioon lasta koskevia päätöksiä tehdessä ja sille tulee antaa asiaan kuuluva paino päätöksissä.⁶⁰ Lapsen mielipidettä ei kuitenkaan tule asettaa ehdottoman oikeuden asemaan, joka ohittaa kaikki muut asianhaarat ja lapsen edun kannalta oleelliset harkinnat.⁶¹ EIT on korostanut *kokonaisarvioinnin* tärkeyttä lasta koskevissa päätöksissä. Päätöksissä tulee olla olennaiset ja riittävät perusteet, jotka perustuvat koko perhetilanteen arviointiin. Lapsen mielipide ei välttämättä ole riittävä peruste ohittaa vanhemman oikeuksia.⁶² Tuomioistuinten tulee pyrkiä tasapainottamaan osapuolten oikeuksia ja etsiä lapsen kannalta paras ratkaisu.⁶³ EIT on todennut, että artiklan 8 vastaista voi olla muun muassa päätöksen perustaminen sellaisen lapsen mielipiteen varaan, joka ei ole kykenevä muodostamaan ja ilmaisemaan mielipidettään vapaasti esimerkiksi

---

⁵⁵ *Vojnity v. Hungary*, kohta 40; *Strand Lobben et al. v. Norway*, kohta 207.

⁵⁶ *Vojnity v. Hungary*, kohta 42, principle of proportionality; Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 126.

⁵⁷ *T.A. v. Moldova*, kohta 49 ja 51; *Suur v. Estonia*, kohta 78; *Sommerfeld v. Germany*, kohta 64.

⁵⁸ *T.A. v. Moldova*, kohta 51; *Suur v. Estonia*, kohta 78; katso myös Vertommen: *Balancing the Rights of Parent and Child in Case of Non-Compliance with Contact Arrangements: A Case Law Analysis*, s. 180–181.

⁵⁹ *T.A. v. Moldova*, kohta 54.

⁶⁰ *K.B. et al. v. Croatia*, kohta 143.

⁶¹ *Suur v. Estonia*, kohta 79.

⁶² *K.B. et al. v. Croatia*, kohta 143.

⁶³ *T.A. v. Moldova*, kohta 52; *Suur v. Estonia*, kohta 86; katso myös Häusler: *Social Rights of Children in Europe: A Case Law Study on Selected Rights*, s. 172, jossa Häusler esittää, että EIT:n päätöksissä keskeinen arviointikohde on, onko päätöksissä luotu reilu tasapaino lapsen, vanhemman ja yleisen järjestyksen välillä kilpailevien intressien välille valtion harkintamarginaalin rajoissa ja lapsen etua painottaen.

lojaliteettiristiriidan tai vieraannuttamisen vuoksi.⁶⁴ Tuomioistuin on todennut, että lapsen vastustaessa yhteyden pitämistä toiseen vanhempansa, tulee viranomaisten pyrkiä selvittämään vastustuksen syy ja puuttua siihen asianmukaisesti.⁶⁵ EIT on kuitenkin linjannut, että käytännössä yritys pakottaa lapsi tilanteeseen, jota tämä jostakin syystä vastustaa, voi olla turhaa, ellei jopa vahingollista ja haitallista lapselle. Lasta vastaan kohdistetut pakkokeinot eivät ole toivottavia ja niitä tulee rajata herkillä alueilla.⁶⁶

Valtioilla on negatiivinen velvollisuus olla puuttumatta perhe-elämään. EIT on korostanut, että valtioilla ja viranomaisilla on tämän lisäksi myös *positiivinen velvollisuus* toimia edistääkseen lapsen yhteyttä vanhempiinsa ja yhdistääkseen lapsi vanhempiensa kanssa.⁶⁷ Toimimattomuus voi muodostua artiklan 8 turvaaman perhe-elämän suojan vastaiseksi. Tosin valtion velvollisuus toimia ei ole absoluuttinen ja on mahdollista, että olosuhteista riippuen lapsen ja vanhemman yhdistämistä ei voida esimerkiksi aloittaa heti tai sitä ennen tarvitsee tehdä valmistelevia toimia.⁶⁸ Kuitenkin viranomaisen tulee pystyä näyttämään, että se pyrkii riittävästi toimimaan suhteen tukemiseksi. Esimerkiksi vanhempien yhteistyön puute ei ole sellainen tekijä, joka itsessään poistaa viranomaisilta heidän positiivisen velvollisuutensa tukea yhteyden toteutumista. Sen sijaan se synnyttää viranomaisille velvollisuuden ryhtyä toimiin vanhempien erimielisyyksien sovitteluksi.⁶⁹

EIT on korostanut, että lapsiasioissa ajalla on erityisen suuri merkitys.⁷⁰ Näin on erityisesti, jos lähivanhempi pyrkii kääntämään lapsen tapaajavanhempaa vastaan.⁷¹ Lapsen etu vaatii lapsiriidoissa nopeita ratkaisuja, sillä epävarmuus ja pitkittynyt konflikti voi olla vaaraksi lapsen terveydelle ja ajan kuluminen voi aiheuttaa korjaamattomia seurauksia lapsen ja vanhemman suhteelle.⁷²

Suomen oikeuskäytännössä ja laissa noudatetaan vahvasti näitä EIT:n oikeuskäytännössä muodostuneita periaatteita. Ne ovatkin nähtävissä laissa, lain esitöissä ja korkeimman oikeuden perusteluissa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö on yksi

---

⁶⁴ K.B. et al. v. Croatia, kohta 143.

⁶⁵ K.B. et al. v. Croatia, kohta 144.

⁶⁶ Suur v. Estonia, kohta 96; katso myös Vertommen: Balancing the Rights of Parent and Child in Case of Non-Compliance with Contact Arrangements: A Case Law Analysis, s. 182–183.

⁶⁷ Hokkanen v. Finland, kohta 55; Suur v. Estonia, kohta 74–75.

⁶⁸ Suur v. Estonia, kohta 94; Hokkanen v. Finland, kohta 58.

⁶⁹ E.K. v. Latvia, kohta 75; Zawadka v. Poland, kohta 67.

⁷⁰ Zawadka v. Poland, kohta 56.

⁷¹ E.K. v. Latvia, kohta 94; KKO 2017:54, kohta 15, viittaus EIT oikeuskäytäntöön.

⁷² E.K. v. Latvia, kohta 94.

merkityksellisimmistä taustatekijöistä Suomen lain ja oikeustilan kannalta tapaamisoikeuden rajoittamista koskevissa asioissa. Tapaamisoikeuden poistamista koskeva käytäntö saa pääasiallisen tukensa ja periaatteensa EIT:n tulkintalinjoista.

3.2 Suomen lainsäädäntö lapsi- ja tapaamisoikeus asioissa

3.2.1 Olennainen kansallinen lainsäädäntö tapaamisoikeuden rajoituksia koskien

Suomen perustuslain 10 § turvataan jokaisen yksityiselämän suoja. Perhe-elämän suojan nähdään vakiintuneesti sisältyvän tähän yksityiselämän suojaan. Tapaamisoikeuden rajoitukset puuttuvat kyseiseen perusoikeuteen, sillä ne rajoittavat vanhemman oikeutta tavata hänen perheeseensä kuuluvaa lasta. Tapaamisoikeutta rajoittaessa tuleekin punnita perusoikeuksien tasapainoa. Muita tapaamisoikeuden kannalta oleellisia perusoikeuksia ovat muun muassa perustuslain 7 §:ssä turvattu oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen sekä 6 §:ssä lapsille turvattu oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti.

Tapaamisoikeuden poistosta ei ole säädetty Suomessa lailla. Lapsenhuoltolain 9.2 § 5 momentin mukaan tuomioistuimien voi päättää, että lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Voisi olla mahdollista päätellä, että tuomioistuimella on oikeus päättää myös päinvastoin, ettei lapsella tällaista oikeutta ole. Kuitenkaan laissa ei ole tästä mainintaa ja lailla ei säädetä perusteita tapaamisoikeuden poistamiselle.

Lapsenhuoltolain esitöissä mainitaan tapaamisoikeuden poistoa koskien ainoastaan, että tapaamisoikeutta ei voida vahvistaa ollenkaan, mikäli lapsen turvallisuus on tapaamisissa vakavasti uhattuna ja edes tapaamisten valvominen ei välttämättä ole riittävä keino turvaamaan lapsen etua.⁷³ Tapaamisoikeuden poistoa koskeva oikeustila nojaa lähes kokonaan korkeimman oikeuden ennakkotapauksiin ja niissä ilmaistuihin oikeusohjeisiin. Tässä mielessä merkityksellisimmät ennakkotapaukset ovat KKO 2007:71, KKO 2023:5 sekä KKO 2025:65.⁷⁴ On kuitenkin selvää, että myös tapaamisoikeuden poistaviin päätöksiin sovelletaan lapsenhuoltolain yleisiä periaatteita. Tapaamisoikeuden poisto on aina viimesijainen ja poikkeuksellinen keino puuttua lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen ja tapaamisoikeutta ei saa poistaa, ellei siihen ole hyvin painavia perusteita. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu,

---

⁷³ HE 88/2018, kohta 1.1, 9b § yksityiskohtaiset perustelut; viittaus tapaukseen KKO 2007:71.

⁷⁴ Korkeimman oikeuden ennakkotapauksia tarkastellaan luvussa 4.

että tapaamisoikeus voidaan jättää vahvistamatta ainoastaan, jos on ilmeistä, että tapaamisoikeus olisi selvässä ristiriidassa lapsen edun kanssa.⁷⁵

Lapsenhuoltolain 9b §:n mukaan vanhemmat voivat sopia tai tuomioistuin voi päättää, että lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset toteutetaan tuettuina, valvottuina tai valvotuina vaihdoin. Tällaisen tuen tai valvonnan on oltava tarpeen lapsen edun kannalta perustellusta syystä ja tapaamiset voidaan määrätä valvotuiksi vain, jos tapaamisten tukeminen tai valvotut vaihdot eivät riitä turvaamaan lapsen etua. Lisäksi 9b § mahdollistaa määräyksen siitä, että tapaavan vanhemman tulee luovuttaa oma ja lapsen passi tai muut matkustusasiakirjat tapaamisen ajaksi tapaamisten valvojalle, mikäli olemassa on riski lapsikaappauksesta. 9 c § mahdollistaa myös sen, että tuomioistuin voi vahvistaa tapaamisoikeuden lapselle erityisen läheiselle henkilölle, jonka kanssa lapsella on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattavissa oleva vakiintunut suhde.

Hallituksen esityksessä 9b § perusteluissa on annettu esimerkkejä tilanteista, joissa tapaamisten määrääminen valvotuiksi tai tuetuiksi voi olla perusteltua. Esitöissä on mainittu tarve varmistaa lapsen turvallisuus tapaamisen aikana, omavaltaisen huostaanoton tai kaappauksen uhka, väkivaltahistoria lasta kohtaan ja uhka tämän uusiutumista sekä tarve varmistaa, ettei lapsen psyykinen turvallisuus vaarannu tapaamisilla esimerkiksi, jos lapsi on pelokas todistettuaan vanhempien välistä väkivaltaa. Lisäksi perusteina on mainittu tapaavan vanhemman päihde- ja mielenterveysongelmat, vanhemman aikaisempi toistuva lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantava puhe sekä huomattavan pitkä tapaamistauko. Näitä lain esitöiden esittämiä tilanteita voidaan pitää tyyppitapauksina, eli yleisimpinä ja yleistettyinä syinä tapaamisoikeuden rajoituksille. Oikeuskäytännössä tapaamisia on kuitenkin todettu rajoitettavan varovaisemmin kuin oikeuskirjallisuudessa ja lain esitöissä on esitetty.⁷⁶

3.2.2 Tapaamisoikeuden tarkoitus ja tapaamisoikeusasioissa noudatettavat yleiset periaatteet

Lapsenhuoltolain 2 § sisältää yleiset määräykset tapaamisoikeuden tarkoituksesta. Tapaamisoikeuden tarkoitus on 2.1 § mukaan “turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu”. Momentti siis mahdollistaa tapaamisoikeuden avulla sekä olemassa olevan suhteen ylläpitämisen että uuden

---

⁷⁵ Hakalehto: Lapsioikeuden perusteet, s. 213.

⁷⁶ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 194.

suhteen luomisen lapsen ja vanhemman välille. Lain 2.1 § mukaan ”tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain olla tämän vanhemman luona tai tavata tätä muulla taikka pitää tähän yhteyttä muulla tavoin”. Tapaamisoikeus muodostuu yleensä pääasiassa fyysisistä tapaamisista, mutta se voi kuitenkin sisältää muutakin yhteydenpitoa lapsen ja vanhemman välillä. Tavallisesti nämä muut yhteydenpidon tavat täydentävät tapaamisoikeutta. Hallituksen esityksen mukaan poikkeuksellisesti voi kuitenkin olla mahdollista, että tapaamisoikeus koostuu pelkästään muusta yhteydenpidosta, esimerkiksi puheluista tai sähköisistä viestintämenetelmistä.⁷⁷ Korkein oikeus vahvisti päätöksessä KKO 2025:65 tämän mahdollisuuden, porrastaessaan tapaamisoikeuden yksinomaan muista yhteydenpitotavoista alkaen.

Lapsenhuoltolain 2.2 § asettaa vanhemmille myötävaikutusvelvollisuuden, eli velvoittaa vanhempia myötävaikuttamaan tapaamisoikeuden toteutumiseen sekä välttämään kasvatustehtävässään kaikkea mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman suhteelle. Vanhempien tulee esimerkiksi sallia tapaamiset ja tuoda lapsi tapaamisiin. Lain tarkoituksena on kieltää kaikenlainen ja kaikissa muodoissa esiintyvä vieraannuttaminen, manipulointi ja epäasiallinen vaikuttaminen lapseen.⁷⁸ Esimerkiksi negatiivisten asioiden puhuminen toisesta vanhemmasta lapselle ja pyrkimys vaikuttaa lapsen mielipiteeseen toisesta vanhemmasta on pyritty kieltämään.⁷⁹ Lapsenhuoltolain 2019 muutoksessa on pyritty entistä voimakkaammin korostamaan lapselle läheisten ihmissuhteiden merkitystä ja tuomaan esiin kummallakin vanhemmalla olevaa velvollisuutta huolehtia lapsen suhteen säilymisestä molempiin vanhempiinsa.⁸⁰

Vanhemmilla on negatiivinen velvoite sallia tapaamiset, mutta myös positiivinen velvoite myötävaikuttaa tapaamisten onnistumiseen ja toteutumiseen esimerkiksi kannustamalla ja valmistelemalla lapsia tapaamisiin emotionaalisesti.⁸¹ Vanhemmalla on viimesijaisesti kuitenkin oikeus olla luovuttamatta lasta tapaamiseen, mikäli tapaamisen toteuttamisesta olisi uhkaa lapsen hyvinvoinnille tai turvallisuudelle.⁸² Myös tapaavalla vanhemmalla on

---

⁷⁷ HE 88/2018: 2 § yksityiskohtaiset perustelut.

⁷⁸ HE 88/2018: kohta 2.2.2, vieraannuttaminen ja muu tapaamisoikeuden estäminen.

⁷⁹ HE 88/2018: 2.2 § yksityiskohtaiset perustelut.

⁸⁰ HE 88/2018: kohta 2.2.2, vieraannuttaminen ja muu tapaamisoikeuden estäminen.

⁸¹ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 130–131.

⁸² Salminen: Lapsioikeuden perusteet, s. 54.

velvollisuus myötävaikuttaa tapaamisoikeuden toteutumiseen, mutta laissa ei ole säädetty mahdollisuutta määrätä halutonta vanhempaa tapaamaan lastaan.⁸³

Tapaamisoikeus on ensisijaisesti *lapsen oikeus*. Tapaamisoikeuden rajoittaminen puuttuu kuitenkin sekä lapsen että vanhemman perusoikeuksiin. On nähty, että tapaamisoikeus ei ole oikeutena ehdoton, koska tapaamisoikeus on mahdollista jättää vahvistamatta tai täytäntöön panematta mikäli tapaamisoikeuden toteutumista ei voida pitää lapsen edun mukaisena.⁸⁴ Sinällään tapaamisoikeus on katsottava myös *vanhemman oikeudeksi*, sillä vanhemman perhe-elämän suojasta on katsottu muodostuvan vanhemmalle kuuluva oikeus tavata lastaan.⁸⁵ Lapsi ei ole asianosainen tapaamisoikeusasioissa ja hän ei voi esimerkiksi vaatia tapaamisoikeuden täytäntöönpanoa, toisin kuin vanhempi. Tolvanen ja Linnanmäki kuvaavatkin, että avaimet tapaamisoikeuden käyttämiseen ovat aikuisella.⁸⁶ Kuitenkin tapaamisoikeuden luonne lapsen oikeutena näkyy erityisesti siinä, että lapsen etu ohjaa tuomioistuimen harkintaa ja ohittaa ristiriitatilanteessa vanhemman oikeuden, eikä vanhemmalla ole oikeutta vaatia sellaisia toimenpiteitä, jotka olisivat vaaraksi lapsen kehitykselle, hyvinvoinnille tai turvallisuudelle.⁸⁷ Vanhemmalla ei ole oikeutta tapaamisoikeuteen vastoin lapsen etua tai riittävän kypsän lapsen oman tahdon vastaisesti.⁸⁸

Lapsenhuoltolain 10 § sisältää säännökset periaatteista, joiden mukaan huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava. Lisäksi hallituksen esityksessä pykälän 9b perusteluissa määritetään periaatteita, joita erityisesti tapaamisoikeutta rajoittaessa tulee noudattaa. 10 § korostetaan, että ensisijainen periaate päätöksissä tulee olla aina lapsen etu, jota arvioidessa tulee kiinnittää huomiota 2 § säädettyihin tapaamisoikeuden tavoitteisiin ja niiden parhaaseen toteutumiseen. Tapaamisten valvonnalle tulee olla tarve lapsen kannalta perustellusta syystä. Selkeä lähtökohta laissa on, että päätöksissä tulee pyrkiä toteuttamaan lapsen yksilöllistä etua tietyssä tapauksessa.⁸⁹ Tuomioistuimen tulee päätöksessään määrittää lapsen etuun vaikuttavat tekijät ja valita lapsen edun parhaiten turvaava ratkaisu. Lisäksi 10.3 § mukaan tapaamisoikeudesta päätettäessä huomioon on otettava lapsen ikä, kehitystaso,

⁸³ HE 88/2018, kohta 2.2.2, muuta.

⁸⁴ Salminen: Lapsioikeuden perusteet, s. 45.

⁸⁵ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 28.

⁸⁶ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s. 59; Katso myös Ketonen ja muut: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus ja Euroopan ihmisoikeusyleissopimus, s. 737, jossa tutkijat argumentoivat, että tapaamisoikeus on käytännössä säilynyt biologisen vanhemman oikeutena lapseensa nähden lain tavoitteista huolimatta.

⁸⁷ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 29.

⁸⁸ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 29; katso kappale 5.2. lapsen omien toiveiden vaikutuksesta tapaamisoikeuteen.

⁸⁹ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s. 26.

lapsen luonne ja taipumukset, lapsen mahdolliset erityistarpeet, vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys sekä vanhempien kyky ottaa yhdessä vastuu lasta koskevista asioista sekä suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta. Lapsenhuoltolain 11 § mukaan tapaamisoikeutta koskevassa asiassa tulee selvittää lapsen mielipide ja toivomukset ja ottaa ne huomioon, kun se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista.

Lapsenhuoltolaissa on 2019 lainmuutoksen yhteydessä painotettu erityisesti tarvetta suojella lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta. Hallituksen esityksen mukaan lapsen tapaamisoikeutta koskevissa asioissa tulee arvioida, millaisen tapaamisoikeutta koskevan järjestelyn voidaan olettaa parhaiten turvaavan sen, ettei lapsi jatkossa altistu väkivallalle tai muulle huonolle kohtelulle. Väkivalta tulee lain esitöiden mukaan ymmärtää laajasti. Väkivalta tarkoittaa sekä lapseen kohdistettua että lapseen kohdistumatonta väkivaltaa, kuten vanhempien välistä väkivaltaisuutta. Lasta tulee suojella fyysisen väkivallan lisäksi kaikenlaiselta henkiseltä väkivallalta ja hyväksikäytöltä. Hallituksen esityksessä on esitetty, että tällaisena henkisenä väkivaltana voitaisiin pitää muun muassa vieraannuttamista ja tapaamisoikeuden käyttämättä jättämistä.⁹⁰

Lapsella on aina lähtökohtaisesti oikeus tavata vanhempansa, ellei ole lapsen edun kannalta pakottavaa syytä rajoittaa tai poistaa tätä oikeutta.⁹¹ Taustalla on ajatus siitä, että lapsella on oikeus tuntea alkuperänsä sekä muodostaa realistinen kuva vanhemmistaan, ja tämä oikeus auttaa lasta ymmärtämään itseään paremmin.⁹² Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että tapaamisoikeuden avulla tulisi myös pyrkiä säilyttämään lapsen yhteys vanhempiensa kulttuureihin.⁹³ Vaikka tapaamisoikeuden kontrollit rajoittavat perhe-elämän suojaa, on kontrolleilla myös rooli perhe-elämän tukijana. Tapaamisten valvonnalla ja tukemisella suojataan lasta. Niillä voidaan myös edistää tapaamisoikeuden toteutumista ja läheissuhteiden ylläpitoa, erityisesti tilanteissa, joissa tapaamiset eivät muuten tulisi kyseeseen.⁹⁴

Tuomioistuimen päätöksiä ohjaa lapsen edun käsite. Lapsen etua on tarkasteltu eri näkökulmista. Esimerkiksi hyvinvointiperustaisessa näkökulmassa korostetaan lapsen hyvinvoinnin suojaamista. Oikeusperustaisessa lähestymistavassa taas korostetaan lapsen

---

⁹⁰ HE 88/2018: kohta 2.2.1 huoltajien oikeuksien ja velvollisuuksien täsmentäminen; 10.2 § yksityiskohtaiset perustelut.

⁹¹ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 24.

⁹² Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 25.

⁹³ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 108.

⁹⁴ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s 164–165.

oikeuksia laajemmin, esimerkiksi ihmissuhteiden, kehityksen, osallisuuden ja ihmisarvon kunnioituksen näkökulmista. Tolonen ja Linnanmäki arvioivat, että yleistäen uudemmassa lapsioikeudessa on painottunut oikeusperustainen lähestymistapa. Teoksessa tuodaan esille, että edelleenkin laista tai lain esitöistä ei ole johdettavissa yleisiä ohjenuoria siitä, miten lapsen etuun liittyviä näkökulmia tulisi painottaa yksittäisessä tulkintatilanteessa.⁹⁵ Siten siis asiaa ratkaisevan tuomarin henkilökohtainen tapa painottaa lapsen etuun vaikuttavia tekijöitä voi olla merkityksellinen tapaamisoikeutta koskevissa päätöksissä.

Hallituksen esityksen mukaan valvonnan tulee olla viimesijainen vaihtoehto tuettujen tapaamisten tai valvottujen vaihtojen jälkeen, jos nämä eivät riitä turvaamaan lapsen etua.⁹⁶ Hallituksen esityksessä esitetään myös, että tapaamisoikeuden poisto tulee kyseeseen ainoastaan, jos tapaamisten valvominen ei riitä turvaamaan lapsen etua.⁹⁷ Tapaamisoikeuden rajoittamista voidaan kuvata skaalana, jossa voimakkaampi puuttuminen tapaamisiin on mahdollista ainoastaan, jos lievempi puuttuminen ei tule kyseeseen lapsen edun kannalta. Tapaamisoikeutta tulee siis rajoittaa ainoastaan siinä laajuudessa, kun se on välttämätöntä. Lisäksi tapaamisia tulee rajoittaa mahdollisimman vähän myös ajallisesti ja määrällisesti, eli valvonnasta tulee siirtyä pois heti kun se ei enää ole välttämätöntä. Tätä kutsutaan *lievimmän riittävän intervention periaatteeksi*.⁹⁸ Hallituksen esityksen mukaan siirtymisestä vapaampiin tapaamisiin tulee määrätä päätöksessä, jos on arvioitavissa riittävän luotettavasti, milloin valvonnan tarve päättyy. Mikäli tämä arviointi ei ole mahdollista voidaan rajoitukset määrätä toistaiseksi voimassa oleviksi.⁹⁹ Tavoitteena tulee olla vanhemman luona tapahtuvat ”normaalit tapaamiset”, joihin tulee siirtyä mahdollisuuksien mukaan heti kun se on lapsen edun ja turvallisuuden kannalta mahdollista. Tämän takia tapaamisiin luodaan usein porrastus, jossa tapaamisia laajennetaan ja tapaamisten kontrollia kevennetään asteittain.¹⁰⁰

3.2.3 Tapaamisoikeutta koskevien riitojen luonne indispositiivisinä riita-asioina

Tuomioistuin ei ole sidottu lapsiasioissa asianosaisten vaatimukseen, sillä tapaamisoikeutta koskevat riidat ovat lähtökohtaisesti luonteeltaan *indispositiivisia riita-asioita*.¹⁰¹

Indispositiivisissa asioissa sovinto ei ole vapaasti sallittu, koska asia koskee kolmannen

⁹⁵ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s. 31–32 ja s. 35.

⁹⁶ HE 88/2018: 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

⁹⁷ HE 88/2018: 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

⁹⁸ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 13–14.

⁹⁹ HE 88/2018: 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

¹⁰⁰ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 129.

¹⁰¹ Katso esimerkiksi Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 159–160.

oikeuksia. Tuomioistuimen ei tarvitse myöntää päätöksessään toisen osapuolen vaatimuksia sellaisenaan, vaan tuomioistuimella on oikeus ja velvollisuus harkita itse, millainen lopputulos on lapsen edun mukainen.¹⁰² Siten tuomioistuin voi päätyä myös ratkaisuun, joka ei suoraan vastaa kummankaan osapuolen vaatimuksia.¹⁰³ Tuomarilla on prosessinjohtoasemansa nojalla valta ehdottaa ja keskustella vanhempien kanssa erilaisista mahdollisuuksista toteuttaa tapaamisoikeutta, jotta tuomarille jää käsitys vanhempien suhtautumisesta tällaisiin vaihtoehtoihin.¹⁰⁴

Periaatteellisesti tuomioistuin voi antaa minkä tahansa sopivaksi katsomansa ratkaisun, jota se pitää lapsen edun mukaisena yksittäistapauksessa vallitsevissa olosuhteissa.¹⁰⁵ Kuitenkin käytännössä tosiasialliset ja oikeudelliset rajoitteet huomioiden tämä liikkumavapaus on merkittävästi rajoitetumpi kuin teoriassa.¹⁰⁶ Ei ole toteuttamiskelpoista vahvistaa sellaista tapaamisjärjestelyä, jota molemmat vanhemmat vastustavat. Päätöstä, jossa vahvistetaan olennaisesti kummankin vanhemman vaatimuksista poikkeavat ehdot tapaamisoikeudelle, voidaan pitää ristiriitaisena tapaamisoikeuden yleisten periaatteiden kanssa ja tällaisen päätöksen seurauksena voi olla tapaamisten toteutumattomuus ja vanhemman ja lapsen suhteen katkeaminen.¹⁰⁷ Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus myös kärsii, mikäli päätöksessä vahvistetaan vaikeasti täytäntöön pantavia ominaisuuksia, joita toinen vanhempi vastustaa. Lähtökohtaisesti tapaamisoikeutta koskevat päätökset tulee laatia siten, että ne kyetään täytäntöön panemaan. Tämä on erityisen tärkeää, kun vanhemmat ovat riitaisia.

Vanhemmilla on kuitenkin tapaamisoikeutta koskien laaja sopimusvapaus. Lapsenhuoltolaissa noudatetaan niin sanottua *sovintoratkaisun ensisijaisuusperiaatetta*, jonka mukaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat kysymykset tulee ensisijaisesti ratkaista vanhempien välisen yhteisymmärryksen pohjalta.¹⁰⁸ Lapsenhuoltolain 10.4 § mukaan tuomioistuimen tulee vahvistaa vanhempien sopimus tapaamisoikeudesta, ellei ole aihetta olettaa, että sopimus olisi vastoin lapsen etua. On esitetty, että lapsen etu tulisi tällaisissa tilanteissa erikseen selvittää vain, jos sopimuksessa on ilmennyt lapsen etua vastaan puhuvia seikkoja.¹⁰⁹ Sopimusvapaus

---

¹⁰² Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 73.

¹⁰³ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 435.

¹⁰⁴ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 161.

¹⁰⁵ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 159–160.

¹⁰⁶ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 160.

¹⁰⁷ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 162.

¹⁰⁸ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 14.

¹⁰⁹ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s. 166.

täten osaltaan rajoittaa tuomioistuimen harkintavaltaa.¹¹⁰ Sopimushanteen perusajatus on, että tulevilta oikeudenkäynneiltä ja riidoilta vältytään parhaiten, jos molemmat vanhemmat voivat hyväksyä tapaamisoikeutta koskevan ratkaisun.¹¹¹ Tähän vaikuttaa myös käytännön toteutumisen näkökulma, sillä tapaamisten käytännön toteutuminen on kiinni vanhemmista.¹¹²

Sopimushannetta vastaan on esitetty myös kritiikkiä. Vanhempi voi esimerkiksi kokea, että hänet painostettiin sopimukseen ja sopiminen voi olla epäreilua tilanteissa, joissa vanhemmat ovat epätasa-arvoisissa asemissa, esimerkiksi väkivallan, henkisen, taloudellisen tai muun vallan epätasapainoisen jakautumisen takia.¹¹³ Tuomioistuimet jättävät kuitenkin hyvin harvoin vanhempien sopimuksen vahvistamatta. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että vanhempien sopimus voitaisiin jättää vahvistamatta esimerkiksi, jos sopimus on ristiriidassa lapsenhuoltolain peruseriaatteiden kanssa tai poikkeaa kypsän lapsen toiveista.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 162–163.

¹¹¹ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 84.

¹¹² Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s. 196–197.

¹¹³ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 80–81.

¹¹⁴ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 85.

4 Korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö tapaamisoikeuden rajoittamista koskien

4.1 Korkein oikeus ja tapaamisoikeuden rajoittaminen

Korkein oikeus on toistuvasti korostanut, että tapaamisoikeuden arvioinnissa vahvana lähtökohtana tulee olla, että lapsen edun mukaista on pitää yhteyttä ja tavata myös sitä vanhempaa, jonka luona hän ei asu.¹¹⁵ Korkein oikeus on pitänyt lapsen yhteydenpitoa vanhempiinsa tärkeänä lapsen tasapainoisen kehityksen kannalta.¹¹⁶ Tapaamisoikeuden tarkoitus on lähtökohtaisesti mahdollistaa tapaamiset vanhemmalle ja lapselle luontevissa olosuhteissa.¹¹⁷ Myös Suomen oikeuskäytännössä ollaan omaksuttu käsitys, että tapaamisoikeuden rajoituksia on arvioitava tiukemmin kuin muita vanhemman oikeuksiin liittyviä rajoituksia.¹¹⁸

Korkein oikeus on pitänyt tapaamisoikeuden poistamista lapsen edun mukaisena ainoastaan hyvin poikkeuksellisesti.¹¹⁹ Tapaamisoikeutta vastaan puhuvien seikkojen tulee olla painavampia kuin tapaamisoikeuden puolesta puhuvien seikkojen.¹²⁰ Korkein oikeus on korostanut, että jokaisessa tapauksessa tulee laatia tapauskohtainen kokonaisarvio kaikista lapsen etuun vaikuttavista tekijöistä ja huolellisesti punnita näiden seikkojen vaikutusta lapsen edun toteutumiseen.¹²¹ Kokonaisharkintaa tehdessä tulee pohtia, onko yhteydenpitoa mahdollista rajoittaa vähemmässä määrin, esimerkiksi tapaamisten valvonnalla ja voidaanko näillä vähemmillä rajoituksilla poistaa lapseen kohdistuva uhka. Tapaamisoikeuden poistaminen on viimesijainen keino ja mahdollista vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.¹²² Siksi punninnassa tulee huomioida kaikki molempiin suuntiin vaikuttavat tekijät, jotta voidaan varmistua päätöksen olevan lapsen edun mukainen.¹²³

---

¹¹⁵ Esimerkiksi KKO 2023:5, kohta 15 ja 18; Katso myös Backman ja Timonen: KKO:n ratkaisut kommenttein 1998–2022, tapaus KKO 2007:71 kommentit.

¹¹⁶ KKO 2007:71, kohta 19.

¹¹⁷ KKO 2007:71, kohta 4.

¹¹⁸ KKO 2025:65, kohta 14, KKO 2017:54, kohta 15; Hakalehto: Lapsioikeuden perusteet, s. 269.

¹¹⁹ Esimerkiksi KKO 2025:65, kohta 18.

¹²⁰ KKO 2007:71, kohta 19.

¹²¹ KKO 2023:5, kohta 18.

¹²² KKO 2023:5, kohta 15–16, viitattu KKO 2007:71 ja EIT oikeuskäytäntöön; Backman ja Timonen: KKO:n ratkaisut kommenttein 1998–2022, tapaus KKO 2007:71 kommentit.

¹²³ Korkeimman oikeuden linjassa voidaan nähdä suoraan EIT:n oikeuskäytännöstä johdettu linja ja korkein oikeus on myös muotoillut linjauksensa samaan tapaan EIT:n kanssa.

Korkeimman oikeuden ratkaisun 2007:71 perusteluiden viides kohta on ollut pitkään merkittävin oikeusohje koskien tapaamisoikeuden rajoittamista. Tämän mukaan laadittiin myös vuoden 2019 lain muutos. Ratkaisun perusteluiden viides kohta kuuluu seuraavasti:

Aina ei kuitenkaan ole lapsen edun mukaista, että hän saa tavata sitä vanhempansa, jonka luona hän ei asu. Jos esimerkiksi tapaavan vanhemman olosuhteiden tai käyttäytymisen takia on vaarana, että hän vahingoittaa lasta tai jos tapaamisesta on muunlaista *vaaraa lapsen tasapainoiselle kehitykselle*, lapsen edun mukaista ei ole, että hänen oikeutensa pitää vanhempaan yhteyttä toteutetaan normaalilla tavalla. *Jos lapseen kohdistuva uhka tai vaara voidaan poistaa tapaamisen valvonnalla, tulisi tapaamiset järjestää ensisijaisesti valvotusti. Viimesijaisena keinona voidaan lapsen oikeus tavata vanhempansa poistaa.* Valvottujen tapaamisten ja tapaamisoikeuden poistamisen tulisi kuitenkin olla *väliaikaisratkaisuja*. Tavoitteena on normaali tapaavan vanhemman luona toteutuva tapaaminen.¹²⁴

Tapaamisten valvonta tulee siis kyseeseen, mikäli lapsen edun mukaista ei ole tavata vanhempansa ”normaalilla” tavalla ja lapseen kohdistuva uhka tai vaara voidaan poistaa tapaamisten valvonnalla. Vastaavasti tapaamisoikeuden poisto on mahdollista vain, jos lapseen kohdistuvaa uhkaa tai vaaraa ei voida poistaa tapaamisten valvonnallakaan, eli ainoastaan ääritapauksissa.¹²⁵ Tapaamisjärjestelyillä tulee pyrkiä turvaamaan lapsen terveys ja tasapainoinen kehitys ja edellytyksenä rajoituksille on, että vähempi kontrolli ei riitä turvaamaan lapsen etua. Tapaamisoikeuden poiston ja tapaamisten valvonnan tulee olla väliaikaisia ratkaisuja. Niistä tulee pyrkiä pois, kohti vanhemman luona tapahtuvia normaaleja tapaamisia. Korkein oikeus on painottanut tapauksessa tapaamisoikeuden ensisijaisuutta, vaikka sillä olisi ollut myös perusteita tapaamisoikeuden poistolle.¹²⁶

Päätöksessä KKO 2005:138 korkein oikeus ilmaisi, että tapaamisoikeutta ei voida jättää vahvistamatta vain, koska valvottujen tapaamisten järjestämisessä on käytännön ongelmia.¹²⁷ Tapauksessa korkein oikeus totesi, että tapaamisoikeus voidaan evätä kokonaan yleensä ainoastaan, jos tarve suojella lasta sitä vaatii tai on aihetta olettaa tapaamisoikeuden vahvistamisen olevan muutoin lapsen edun vastaista.¹²⁸ Siten perusteena tapaamisoikeuden

---

¹²⁴ Korostukset lisätty.

¹²⁵ Hakalehto: Lapsen edun arviointi korkeimman oikeuden perheoikeudellisissa ratkaisuisa, s. 438; Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 127.

¹²⁶ KKO 2007:71, katso Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 192; Hakalehto: Lapsioikeuden perusteet, s. 267-268.

¹²⁷ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 115-116.

¹²⁸ KKO 2005:138, kohta 3.

poistolle ei voi olla yksin käytännön vaikeus toteuttaa valvottuja tapaamisia.¹²⁹ Lapsen intressit asetettiin päätöksessä etusijalle esimerkiksi kunnan intressien ohi, joka vastasi tapaamisten käytännön järjestelyistä.¹³⁰

Korkeimman oikeuden päätöksessä 2007:71 korostettiin, että tapauksessa tapaamisoikeuden vahvistamista puolsi se, että ei ollut ilmennyt tapaamisten voivan sinällään vahingoittaa lasta tai että tapaamiset eivät olisi lapsen edun mukaisia.¹³¹ Selvityksen mukaan tapaamisista ei olisi sinänsä vaaraa tai vahinkoa lapselle.¹³² Voidaan pitää oikeuskäytännössä yleisenä kantana käsitystä, että jos tapaamiset eivät objektiivisesti arvioiden vaaranna lapsen etua tai ole lapselle vahingollisia, ei tapaamisoikeuden poisto lähtökohtaisesti tule kyseeseen. Tämä kanta on vahvistettu myös korkeimman oikeuden ratkaisussa 2025:65, jossa korkein oikeus totesi, ettei pelkästään lapsen vastustus riittänyt perusteeksi tapaamisoikeuden poistolle, koska selvitys ei osoittanut tapaamisista tai yhteydenpidosta vanhempaan olevan lapselle tosiasiallista vaaraa tai vahinkoa.¹³³

Korkeimman oikeuden päätöksessä 2004:118 on esitetty, että lapselle jäävä vastuu tapaamisista ja niiden toteutumista ei ole yleensä lapsen edun mukaista ja lasta ei tule asettaa sellaiseen tilanteeseen, että tämän tulisi itse päättää tapaamisista. Siten tapaamisoikeutta ei tule jättää lapsen oman harkinnan ja tahdon varaan.¹³⁴ Tämä johtopäätös vahvistettiin myös päätöksessä KKO 2025:65. Korkein oikeus on korostanut, että tapaamisoikeus on nimenomaan lapsen oikeus.¹³⁵ Tapaamisoikeus ei ole vanhemman oikeus, jota tämä saa mielensä mukaan käyttää tai olla käyttämättä lapsen edun vastaisesti.¹³⁶ Tapaamisoikeus on kuitenkin myös vanhemman oikeus tavata lastaan.¹³⁷

Korkein oikeus on todennut, että äärimmäisessä tapauksessa tapaamisoikeuden poistaminen voi tulla kyseeseen, jos tapaava vanhempi on toistuvalla tapaamisten laiminlyönnillä selvästi vaarantanut lapsen tasapainoisen tunne-elämän kehityksen ja hyvinvoinnin.¹³⁸ Jotta

---

¹²⁹ Nykyään hyvinvointialueilla on sosiaalihuoltolakiin perustuva velvollisuus järjestää valvottuja ja tuettuja tapaamisia sekä valvottuja vaihtoja, joten käytännön ongelmat tapaamisten järjestämisessä lienevät harvinaisempia.

¹³⁰ Hakalehto: Lapsen edun arviointi korkeimman oikeuden perheoikeudellisissa ratkaisuisa, s. 437.

¹³¹ KKO 2007:71, kohta 17.

¹³² KKO 2007:71, kohta 19.

¹³³ KKO 2025:65, kohta 28.

¹³⁴ KKO 2004:11, kohta 3.

¹³⁵ Backman ja Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022, tapaus KKO 2007:71 kommentit.

¹³⁶ KKO 2007:71, kohta 11.

¹³⁷ KKO 2025:65, kohta 14.

¹³⁸ KKO 2007:71, kohta 11.

tapaamisoikeuden poisto tulisi kyseeseen tällaisessa tilanteessa, vanhemman suhtautumisen tapaamisoikeuden toteutumiseen tulisi olla lapsen edun syrjäyttävä, torjuva ja välinpitämätön niin, että se vahingoittaa tai loukkaa lasta (merkittävästi).¹³⁹ Vieraantuminen ei korkeimman oikeuden mukaan estä tapaamisia, koska se voidaan ottaa huomioon tapaamisjärjestelyillä.¹⁴⁰ Samoin lasten vastustus ja suhtautuminen ollaan myös katsottu tekijöiksi, jotka tulee huomioida tapaamisjärjestelyissä.¹⁴¹

Tapauksessa KKO 2025:65 korkein oikeus korosti laissa ja lain esitöissä esitettyä mahdollisuutta muodostaa yhteys vanhemman ja lapsen välille myös muuten kuin vahvistamalla fyysiset tapaamiset. Muunlaisena yhteydenpitona korkein oikeus määräsi tapauksessa vanhemman lähettämät kirjeet ja puhelut.¹⁴² Oikeusohje oli, että mikäli tapaamisoikeutta ei ole perusteita poistaa, mutta tapaamisten toteuttaminen samassa tilassa ei onnistu, tulee yhteyttä pyrkiä rakentamaan muilla keinoilla. Korkeimman oikeuden päätös porrastaa tapaamisoikeus alkaen muusta yhteydenpidosta oli laissa säädetystä mahdollisuudesta huolimatta kuitenkin vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön nähden uudenlainen ratkaisu. Yhdessäkään muussa aineistoni päätöksessä ei ole tällaiseen vaihtoehtoon päädytty ja muunlaista yhteydenpitoa on pidetty lähinnä fyysisiä tapaamisia täydentävänä keinona turvata yhteydenpito. Korkeimman oikeuden päätös saattaakin tuoda alioikeuskäytäntöön enemmän muunlaisen yhteydenpidon varaan rakentuvia porrastuksia.

4.2 Korkein oikeus, tapaamisoikeus ja väkivalta

Tapauksessa KKO 2007:71 korkein oikeus totesi, että koska tapaamisoikeus oli määrätty toteutumaan valvotusti, ei vanhemman väkivaltaisuus yksin ollut sellainen seikka, jonka perusteella lapsen oikeus tavata vanhempansa tuli poistaa.¹⁴³ Korkein oikeuden mielestä tapauksessa ei oltu annettu selvitystä siitä, oliko vanhempi ollut väkivaltainen lapsen äitiä kohtaan lapsen nähden ja oliko väkivalta siten voinut vahingoittaa lasta.¹⁴⁴ Korkeimman oikeuden kanta on tulkittu olevan päätöksessä, että vanhempien välinen väkivalta ei vaikuta lapsen tapaamisoikeuteen, mikäli lapsi ei ole todistanut väkivaltaa tai ollut sen uhrina.

---

¹³⁹ KKO 2007:71, kohta 13–14.

¹⁴⁰ KKO 2007:71, kohta 19; Backman ja Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022, KKO 2007:71 kommentit.

¹⁴¹ KKO 2025:65, kohta 29.

¹⁴² KKO 2025:65, kohta 30–31.

¹⁴³ KKO 2007:71, kohta 10.

¹⁴⁴ KKO 2007:71, kohta 8; Backman ja Timonen: KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022, KKO 2007:71 kommentit.

Oikeusohje väkivallan osalta tapauksessa oli, että lähtökohtaisesti vanhempien välinen väkivalta yksin ei ole peruste tapaamisoikeuden poistamiselle, jos väkivaltaa ei ole kohdistettu lapseen ja lapsi ei ole sitä todistanut.

Tapauksessa KKO 2023:5 korkein oikeus totesi, että lapsenhuoltolain uudistuksen myötä laissa on entistä korostetummin lähdetty siitä, että lasta tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta. Lapseen ei saa kohdistaa minkäänlaista väkivaltaa ja lasta tulee suojella sen lisäksi myös muuhun henkilöön kuin lapseen itseensä kohdistetulta väkivallalta, esimerkiksi vanhempien väliseltä väkivallalta.¹⁴⁵ Korkein oikeus totesi, että vanhemman ja lapsen välisen yhteydenpidon turvaaminen voi olla ristiriidassa sen kanssa, että lasta tulee suojella riskiltä joutua altistetuksi vanhemman väkivallalle tai muulle lapsen terveyttä ja kehitystä uhkaavalle tai vaarantavalle menettelylle.¹⁴⁶ Pelkkä fyysisen väkivallan uhka ei kuitenkaan ole ainoa tapaamisoikeuden kannalta huomioitava seikka perheväkivaltatilanteissa. Merkityksellistä päätöksessä KKO 2023:5 oli, että korkein oikeus huomio väkivallan lapselle jättämät psyykkiset vaikutukset.¹⁴⁷ Korkein oikeus totesi seuraavasti:

Vaikka valvotuissa vaihdoissa ja tapaamisissa voidaan pitkälti poistaa sekä vanhempien välisen että vanhemman lapsen kohdistaman fyysisen väkivallan uhka, voi väkivaltaisesti aiemmin käyttäytyneen vanhemman tapaaminen aiheuttaa lapsessa pelkoa ja turvattomuutta sekä vaarantaa hänen psyykkistä terveyttään ja kehitystään.¹⁴⁸

Tapauksessa KKO 2023:5 tapaavan vanhemman todettiin uhkaavalla ja toistuvalla väkivaltaisella käytöksellään selvästi vaarantaneen lasten tasapainoista tunne-elämän kehitystä ja hyvinvointia. Lapset ilmaisivat vuosia tapahtumien jälkeen edelleen pelkoa vanhempaa kohtaan ja toivat esiin muistikuviaan väkivallasta. Lapset kieltäytyivät tapaamasta vanhempansa aiemman väkivaltaisen käytöksen aiheuttaman pelon takia. Väkivaltaan ja lasten erityistarpeisiin liittyvien syiden vuoksi korkein oikeus totesi, että valvotutkin tapaamiset olisivat omiaan psyykkisesti kuormittamaan lapsia ja aiheuttamaan vaaraa heidän tasapainoiselle kehitykselleen ja tapauksessa oli perusteet poistaa tapaamisoikeus.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ KKO 2023:5, kohta 19; Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 124.

¹⁴⁶ KKO 2023:5, kohta 18.

¹⁴⁷ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 124–125.

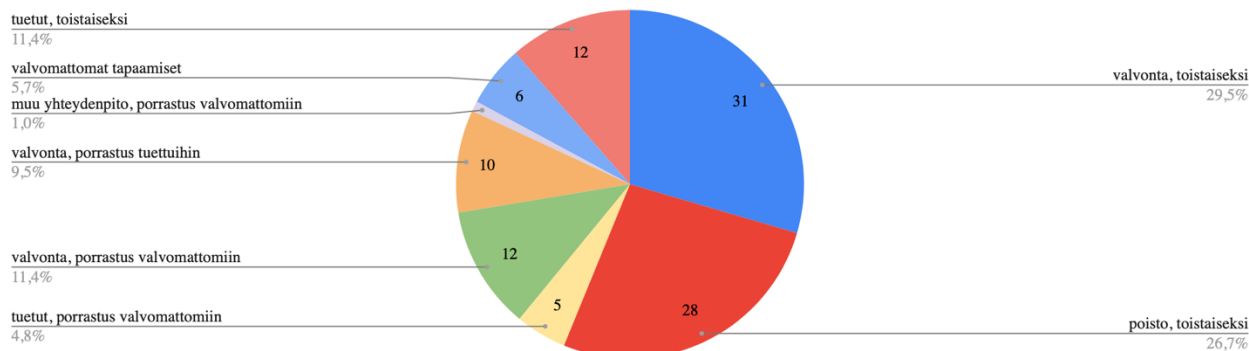
¹⁴⁸ KKO 2023:5, kohta 19.

¹⁴⁹ KKO 2023:5, kohta 48–51; katso Hakalehto: Lapsioikeuden perusteet, s. 268–269.

5 Empiirinen aineisto ja oikeuskäytäntö lapsen tapaamisoikeuden rajoittamista koskien

5.1 Päätös rajoittaa lapsen tapaamisoikeutta aineistossa

Tuomitun tapaamisoikeuden laatu ja kesto

Aineistoni koostuu suurimmaksi osaksi päätöksistä, joissa on poistettu tapaamisoikeus tai määrätty toistaiseksi valvottuja tapaamisia. 77,1 %:ssa aineiston tapauksia päädyttiin tuomitsemaan toistaiseksi voimassa olevaksi jonkinlainen rajoitus tapaamisoikeuteen. 17,2 %:ssa tapauksista tapaamiset porrastettiin valvomattomiin tapaamisiin ja 5,7 %:ssa tapauksia tapaamiset tuomittiin jo lähtökohtaisesti ilman ulkoista kontrollia. Tämä suhde ei tietenkään millään tapaa vastaa tapaamisoikeudesta tehtäviä päätöksiä yleensä, mutta on hyvä katsaus tapaamisoikeutta rajoittaviin päätöksiin.

Olen jaotellut tapauksissa esitetyt huolet ja ongelmat taulukon mukaisiin teemoihin. Olen ilmoittanut kaikki oleelliset päätöksessä ilmenneet huolenaiheet, vaikka yksi huolenaihe olisi päätöksessä selkeästi ollut painavin tekijä rajoitusten kannalta. Koen, että useamman tekijän huomioiminen on tärkeää, sillä tuomioistuimien tekee kokonaisharkinta lapsen tilanteesta ja suurimmassa osassa aineiston tapauksia oli esitetty useampi kuin yksi huolenaihe. Yleisimmin huolenaiheita oli kaksi tai kolme.

TAPAAMISIIN KOHDISTUVA HUOLENAIHE	TAPAUSTEN MÄÄRÄ	%-OSUUS KAIKISTA TAPAUKSISTA
LAPSEN VASTUSTUS JA OIREILU	47	44,8 %
VÄKIVALTA	27	25,7 %
KAAPPAUS JA OMAVALTAINEN HUOSTAANOTTO	12	11,4 %
EPÄASIAALLINEN KÄYTÖS JA PUHE	37	35,2 %
PÄIHDEONGELMAT	22	21,0 %
MIELENTERVEYSONGELMAT	12	11,4 %
RIKOS	17	16,2 %
PASSIIVISUUS JA KIELTEINEN ASENNE	34	32,4 %

Ylisaukko-oja totesi väitöskirjassaan, että tapaamisoikeuden rajoittamista toistaiseksi ei joko perusteltu päätöksissä tai perusteluna oli, että tuomioistuimien ei osannut luotettavasti arvioida milloin tapaamisten rajoittamiseen johtanut olosuhde muuttuu.¹⁵⁰ Omat havaintoni tukevat tätä päätelmää. Useimmiten päätöksissä perusteltiin tapaamisoikeuden rajoittamista toistaiseksi sillä, ettei tilanteen nähty todennäköisesti muuttuvan lähiaikoina tai tuomioistuimien ei voinut arvioida, koska tilanne muuttuisi parempaan suuntaan. Myös useammassa päätöksessä tätä toistaiseksi rajoittamista ei perusteltu.

5.2 Lapsen vastustus ja oireilu

5.2.1 Yleistä

Lapsenhuoltolain 11 § mukaan lapsen omat toivomukset ja mielipide on otettava huomioon huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa sikäli, kun se on lapsen kehitystasoon ja ikään nähden mahdollista. Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on pidetty arvossa niin sanottua *informed consent*-periaatetta. Periaatteen mukaan lapsen mielipide saa oikeudellista merkitystä, jos lapsi on asian laatuun nähden tarpeeksi päätöskykyinen (iältään ja kypsyydeltään), lapselle on annettu asiaan nähden tarpeeksi lapsen ymmärtämää tietoa, lapsi on harkinnut asiaa huolellisesti ja lapsen tahto on ilmaistu ilman pakkoa, taivuttelua tai manipulointia.¹⁵¹ On katsottu, että tapaamisoikeutta evätessä on merkitystä tuomioistuimissa annettu lapsen kieltäytymisille, joka on toistuvaa, perusteltua ja johdonmukaista, kun lapsi on tarpeeksi kypsä.¹⁵² Lapsen mielipidettä tulee voida pitää aitona ja itsenäisesti muodostettuna.¹⁵³ Mielipidettä arvioitaessa, tulee varmistua siitä, että lapsen mielipiteeseen ei ole vaikutettu, lasta ei ole manipuloitu tai taivuteltu ja lapsi on saanut muodostaa vapaasti mielipiteensä. Lapsen esittämiä perusteluja vastustukselle on pidetty erityisen merkityksellisinä.¹⁵⁴

EIT:n oikeuskäytännössä ilmaistaan, että lapsen mielipide tulee ottaa huomioon päätöstä tehdessä. Kuitenkaan pelkästään lapsen mielipidettä ei voida välttämättä pitää riittävänä perusteena ohittaa vanhemman oikeuksia yhteydenpitoon. Lapsen mielipidettä ei tulekaan

---

¹⁵⁰ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 409–410.

¹⁵¹ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa, s. 395.

¹⁵² Hakalehto: Lapsioikeuden perusteet, s. 215; Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa, s. 194 ja 391.

¹⁵³ KKO 2025:65, kohta 23.

¹⁵⁴ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa, s. 396.

asettaa ehdottoman oikeuden asemaan, jolla voidaan kieltää tapaamiset ja jossa se ohittaa kaikki muut asianhaarat ja lapsen edun kannalta oleelliset harkinnat.¹⁵⁵ Korkein oikeus on noudattanut tätä linjaa ja ilmaissut, että lapsen mielipide yksin ei voi olla ratkaiseva tekijä päätöksissä, vaan arvioinnissa on otettava huomioon kaikki lapsen edun kannalta olennaiset seikat.¹⁵⁶ Erityisesti lapsen mielipidettä ei pidetä ratkaisevana tekijänä, jos mielipiteen mukainen päätös ei olisi täytöntöönpantavissa, jos ratkaisu olisi vastoin lapsen etua tai jos vanhemmat ovat yksimielisiä muunlaisesta päätöksestä.¹⁵⁷

KKO 2025:65 perusteella voidaan pitää oikeusohjeena sitä, että jos lapsen kieltäytymiselle ei ole objektiivisesti arvioiden perusteltua syytä, ei tapaamisoikeutta lähtökohtaisesti tule poistaa, vaan vanhemman ja lapsen yhteyttä tulee pyrkiä ylläpitämään. Lapsen mielipide ei voi olla yksin ratkaiseva tekijä tapaamisoikeudesta päätettäessä, eli mikäli objektiivisesti tarkasteltuna muita perusteluja tapaamisoikeuden poistolle ei löydy, ei lapsen edes vankka kieltäytyminen tapaamisista riitä yksin estämään tapaamisoikeutta. Oikeuskäytännössä linja on siis se, että lapsen mielipide tulisi selvittää ja huomioida lapsen kehitystason mukaisesti, mutta se ei yksin riitä tapaamisoikeuden poiston perusteeksi. Lapsen etu ei ole sama asia kuin lapsen mielipide ja tuomioistuimien voikin päättää, että lapsen tahdon vastainen ratkaisu toteuttaa lapsen etua parhaiten.¹⁵⁸ Myös kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa on ilmaistu ajatus, että lapsen oikeutta olla osallinen häntä koskevissa päätöksissä rasittaa tuomioistuinten taipumus painottaa omaa näkemystään lapsen hyvinvoinnista lapsen toiveiden ja näkemyksen ylitse.¹⁵⁹ Voidaan pitää jokseenkin yleisenä, että arvio lapsen objektiivisesta edusta ohittaa lapsen oman subjektiivisen näkemyksen hänen edustaan.¹⁶⁰

Korkein oikeus ja tuomioistuimet ovat pitäneet merkityksellisenä sitä, että yli 12-vuotiaan lapsen tahdon vastaisesti ei saa ryhtyä tapaamisoikeuden täytöntöönpanoon.¹⁶¹ Yleisesti yli 12-vuotiaiden lasten mielipiteelle ja vastustukselle on annettu päätöksissä enemmän painoarvoa. Kuitenkin päätöksessä KKO 2008:69 on ilmaistu periaatteellisesti, että edes lähes täysi-ikäinenkin lapsi ei voi itse määrittellä tapaamisoikeutensa sisältöä.¹⁶² Peuralahti

---

¹⁵⁵ Suur v. Estonia: kohta 79.

¹⁵⁶ KKO 2025:65, kohta 11, sisältää viittauksen EIT:n oikeuskäytäntöön.

¹⁵⁷ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 76.

¹⁵⁸ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 391.

¹⁵⁹ Sutherland: The future of child and family law: international predictions, s. 28.

¹⁶⁰ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s. 28.

¹⁶¹ Esimerkiksi KKO 2025:65, kohta 11, joka perustuu 2 § laista lapsen huoltoja ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytöntöönpanosta (619/1996).

¹⁶² KKO 2008:69, kohta 5; tämä tapaus koski pääasiassa tapaamisten ehtojen asettamista lasten toiveiden mukaisesti.

ilmaisee, että pääsääntöisesti hyvin nuoret lapset joutuvatkin vastustuksestaan huolimatta tapaamaan vanhempansa, ellei tapaamisista aiheudu vaaraa lapsen edulle tai terveydelle.¹⁶³

Lapsen mielipiteen ja oireilun arviointiin liittyy ongelmia, sillä vanhemmat saattavat tulkita lapsen ajatuksia virheellisesti. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että usein vanhempien välisen luottamuspulan ja kommunikaation puutteen seurauksena vanhemmat tulkitsevat lapsen reaktioita tapaamisiin vastakkaisilla tavoilla. Vanhemmat voivat pitää esimerkiksi lapsen levottomuutta osoituksena siitä, että tapaamiset eivät ole lapselle mieluisia tai niiden aikana tapahtuu jotakin ikävää. Lapset aistivat vanhempien riitaisuuden ja vanhemman levottomuus vaikuttaa myös lapseen. Lapsen oireilun ja mielipiteen arvioinnissa onkin siksi hyvä huomioida vanhempien riitaisuuden ja lähivanhemman oman ahdistuksen vaikutus lapseen ja lapsen mielipiteeseen. Kuitenkaan lapsen oireilua ja muuttunutta käytöstä ei tule sivuuttaa ja sen syy tulisi pyrkiä selvittämään, sillä oirehdinta voi myös olla merkki tapaamisten aikana tapahtuvista lapselle vahingollisista asioista. Lapsen totaalinen kieltäytyminen tapaamisista on esitetystä syystä huolimatta vakava merkki lapsella olevasta ongelmasta, jota ei tulisi ohittaa.¹⁶⁴

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että lapsen pelko ja ahdistus on otettava huomioon aina tapaamispäätöksissä, sillä tapaamisoikeus on lapsen oikeus ja lapselle ei tule välittyä viestiä, että tämän tunteet ja kokemukset eivät ole merkityksellisiä. On pidetty tärkeänä, että tapaamisoikeus ei saa muuttua lapsen oikeudesta lapsen velvollisuudeksi. Tulee pitää mielessä, että lapsen ja vanhemman suhteen positiivinen kehittyminen pakolla on yleensä epätodennäköistä ja tapaamiset eivät ole itsearvo, joita tulee toteuttaa ongelmista piittaamatta. Ensisijaisesti tulisikin arvioida lapsen ja vanhemman suhteen toimivuutta ja laatua ja näiden merkitystä tapaamisoikeudelle.¹⁶⁵ Lapsen edun mukaisena ei voida pitää lapsen pakottamista tapaamaan vanhempansa pakkokeinoin lapsen tahdon vastaisesti ja tämän peloista ja tunteista piittaamatta. Tuleekin pitää mielessä EIT:n linja siitä, että pakkokeinojen käyttö herkillä alueilla lasta kohtaan ei ole toivottavaa ja sitä tulisi rajata.

Ylisaukko-oja totesi tutkimuksessaan, että lapsen kielteinen suhtautuminen tapaamisiin oli harvinainen pääasiallinen peruste tapaamisten rajoittamiselle. Hänen aineistossaan kahdessa

---

¹⁶³ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 131.

¹⁶⁴ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 174 ja s. 195–197.

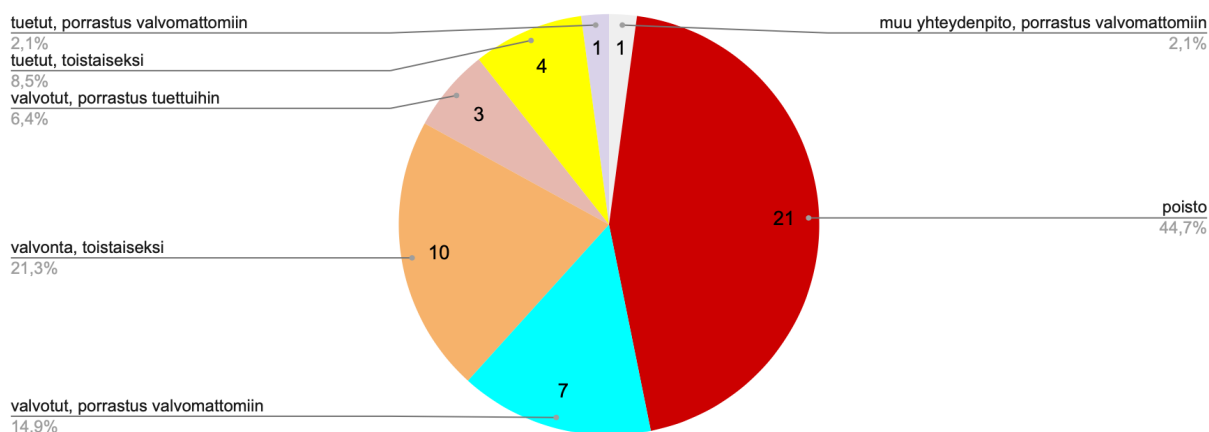
¹⁶⁵ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 174 ja s. 195–197.

tapauksessa tapaamisoikeutta oli rajoitettu pelkästään lapsen kielteisen suhtautumisen perusteella, kun kyse oli täytäntöönpanoiän ylittäneistä lapsista, joiden mielipide oli perusteltu ja siihen ei ollut vaikutettu.¹⁶⁶ Lisäksi kolmessa Ylisaukko-ojan aineiston tapauksessa tapaamisoikeuden rajoituksen kannalta merkityksellistä oli ollut lapsen pelko, turvattomuus tai ahdistus tapaamisista kohtaan, vaikka lapsi ei suoranaisesti vastustanut tapaamisia.¹⁶⁷

5.2.2 Empiirinen tarkastelu

Lapsen vastustus ja oireilu oli yleinen huolenaihe tapauksissa. Sillä oli päätöksen kannalta painoarvoa 47 päätöksessä. Lapsen vastustus ja oireilu kytkeytyi pääasiassa aineistossa joko lapsen kokemukseen vanhemman negatiivisesta ja lapselle haitallisesta toiminnasta tai siihen, että lapsi oli joutunut vanhempien välisen konfliktin keskelle. Osassa tapauksista oli viitteitä vieraannuttamisesta, eli siitä että toinen vanhempi oli pyrkinyt vaikuttamaan lapsen negatiivisen käsityksen muotoutumiseen.

Lapsen vastustus ja oireilu

Aineistostani voi havaita selvästi, että tapaamisoikeuden poisto vaatii lapsen vastustuksen.¹⁶⁸ Selvä lähtökohta oikeuskäytännössä on, että mikäli lapsi haluaa tavata vanhempansa, ei tapaamisoikeuden poisto tule kyseeseen. Osoittamaan tätä halukkuutta tapaamisiin, tuomioistuimille riittänee myös havaintojeni mukaan se, että lapsi suostuu menemään tapaamisiin, vaikka oireilisikin tapaamisten seurauksena. Tapaamisoikeuden poisto vaatii

¹⁶⁶ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 378.

¹⁶⁷ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 378–380.

¹⁶⁸ Tästä oli aineistossa ainoastaan kolme poikkeusta: kaksi tapausta, joissa vanhempi ei halunnut tapaamisoikeutta lapseen ja yksi hyvin vakava lapseen kohdistunut rikostapaus, jossa lapsen mielipidettä ei ollut selvitetty.

aineistossa systemaattisen, toistuvan ja vakaan vastustuksen tapaamisia kohtaan. Lähes kaikissa tapauksissa lapsen mielipide oli pysynyt muuttumattomana pitkään, usein vuosia. Kun tapaamisoikeus poistettiin, yleensä väliaikaismääräyksellä määrätty valvotutkaan tapaamiset eivät olleet onnistuneet lapsen vastustuksen vuoksi ja lapset olivat oireilleet tapaamisiin liittyen voimakkaasti. Vakavimmissa tapauksissa lapsi oli esimerkiksi pyrkinyt pois liikkuvasta autosta tai saanut sairaskohtauksen. Useat lapset oli arvioitu psykologisesti ja olosuhdeselvityksen tai psykologin arvion mukaan tapaamiset kuormittivat lapsen psyykkistä terveyttä. Kaikissa tapauksissa lapsen mielipide oli perusteltu ja perustelu liittyi tapaajavanhemman toimintaan. Monessa tapauksessa tuomioistuin joko suoraan totesi tai välillisesti viittasi siihen, ettei ole lapsen edun mukaista vahvistaa tapaamisoikeutta, jota lapsi vastustaa ja lasta ei voi tuomioistuimen näkemyksen mukaan pakottaa tapaamisiin vasten heidän tahtoaan.

Yksin lapsen vastustus ei kuitenkaan riittänyt syyksi poistaa tapaamisoikeutta.¹⁶⁹ Tämä päätelmä tukee korkeimman oikeuden kantaa asiassa KKO 2025:65, jossa korkein oikeus ilmaisi, ettei tapaamisoikeuden poisto tule kyseeseen lapsen vastustuksen vuoksi ilman vastustuksella olevaa objektiivista perustetta. Tapaamisoikeuden poistaneet päätökset voidaan pääosin jakaa tapauksiin, joihin liittyi väkivaltaa tai henkeen kohdistuneita rikoksia (13) ja tapauksiin, joissa vanhempi oli käyttäytynyt toistuvasti epäasiallisesti ja puhunut lapselle epäasiallisia asioita (7).¹⁷⁰ Kaikissa näissä tapauksissa lapset vastustivat tapaamisia tai oireilivat tapaamisten johdosta vahvasti. Jälkimmäiseen kategoriaan liittyi muutamassa tapauksessa myös päihdeongelmia. Tapaukset käsitellään myöhemmin osana väkivaltaisuus, rikos ja epäasiallinen käytös ja puhe kappaleita.

Aineistossa on kuusi (6) tapausta, joissa lapsen vastustus on pääasiallinen syy tapaamisoikeuden rajoituksille. Yksi tapauksista oli KKO 2025:65, jossa alioikeudet olisivat poistaneet tapaamisoikeuden lasten vastustuksen perusteella, mutta korkein oikeus ei nähnyt tätä perustelluksi. Aineistossa poikkeuksellinen päätös oli tapaus K1, jossa tapaamisoikeus

---

¹⁶⁹ Ainoastaan yhdessä tapauksessa lapsen oireilu johti tapaamisoikeuden poistoon, mutta tämä liittyi siihen, että lapsi oli hyvin pieni ja itki koko tapaamisen ajan, vaikka tapaamisia oli tuettu. Tuomioistuin päätyi siihen, ettei lapsi ollut vielä toistaiseksi tarpeeksi kehittynyt tapaamaan vanhempaansa ilman lähivanhempaa ja poisti tapaamisoikeuden toistaiseksi.

¹⁷⁰ Tapaamisoikeus poistettiin yhteensä aineistossa 28 tapauksessa, niistä 21:ssä lapsi vastusti tapaamisia (13 väkivalta/rikos, 7 epäasiallinen käytös/puhe, 1 lapsen nuori ikä ja vastustus). 4 tapausta oli muun läheisen henkilön hakemuksia, joissa kaikissa hylättiin vaatimus tapaamisoikeudesta. 2 tapauksessa tapaamisoikeus poistettiin vanhemman omasta vaatimuksesta ja 1 tapauksessa oli kyseessä vakava lapseen kohdistunut rikos, jossa lapsen mielipidettä ei ollut selvitetty.

poistettiin lapsen vastustuksen vuoksi, sillä lapsi oli hyvin pieni ja itki poikkeuksetta koko tapaamisten ajan. Käräjäoikeus totesi, että oli lapsen edun mukaista, ettei tälle toistaiseksi vahvisteta tapaamisoikeutta, sillä lapsi ei ollut riittävän kehittynyt tapaamaan vanhempansa ilman lähivanhemman tukea. Pääsääntö kuitenkin on, että jos lapsen vastustukselle ei ole esittää objektiivisesti arvioiden perusteltua syytä, ei tapaamisoikeutta tule poistaa.

Neljässä muussa aineiston tapauksessa tapaamisoikeus tuomittiin valvottuna toistaiseksi (2) tai porrastettuna valvotuista tapaamisista valvomattomiin tapaamisiin (2). Kaikissa näissä tapauksissa vaadittiin tapaamisoikeuden poistoa, mutta tuomioistuin arvioi, ettei tälle ollut riittäviä perusteita. Kaikissa tapauksissa todettiin, ettei objektiivisesti arvioiden tapaajavanhemman olosuhteissa ollut sellaisia tekijöitä, joiden perusteella tapaamisista olisi vaaraa tai haittaa lapsille.¹⁷¹ Kuitenkin varttuneemmat, noin 11–12-vuotiaat lapset vastustivat tapaamisia voimakkaasti ja oireilivat eri tavoin. Väliaikais määräyksen mukaiset valvotut tapaamiset eivät usein olleet onnistuneet lapsen vastustuksen vuoksi. Huomioisin, että kaikissa tapauksissa vanhempien välit olivat tulehtuneet ja oli viitteitä siitä, että lähivanhempi tai vanhempien välinen konflikti oli vaikuttanut lapsen negatiivisen käsityksen muodostumiseen. Kuitenkin kaikissa tapauksissa oli huolta lapsen psyykkisestä hyvinvoinnista, sillä lapsi vastusti tapaamisia voimakkaasti ja suhtautui tapaajavanhempaan kielteisesti. Esimerkiksi tapauksessa H20 lapsi ahdistui pelkästään vanhemman kirjeistä niin, että hän sai voimakkaita fyysisiä ja psyykkisiä oireita, lopetti syömisen ja ei nukkunut. Kuitenkin hovioikeus totesi, että vaikka lapsi vastusti tapaamisia voimakkaasti, ei ollut käsillä sellaisia seikkoja, joiden mukaan tapaamisoikeuden vahvistaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa lapsen edun kanssa. Siten hovioikeus tuomitsi tapaamiset valvottuina toistaiseksi. Lapsen pelon todettiin tapauksissa olevan aitoa, mutta objektiivisesti arvioiden perusteetonta.

Päätösten perusteluissa vedottiin usein siihen, että lapsi oli liian nuori päättämään asiasta ja ymmärtämään sen merkityksen itselleen. Lisäksi yleensä esitettiin, että lapsen mielipiteelle tuli antaa merkitystä, mutta objektiivisesti arvioiden tapaamisista ei ollut vaaraa lapselle, joten ei ollut perusteita poistaa tapaamisoikeutta. Lapsen vastustus kuitenkin vaikutti tapaamisten ehtoihin näissä tapauksissa. Vastustus ja oireilu oli kaikissa tapauksissa hyvin vakaata ja voimakasta. Tällainen voimakas reagointi ja vastustus oli peruste määrätä ulkopuolisen tukea tapaamisille, joskin käräjäoikeus totesi esimerkiksi tapauksessa K23, että pelkkä lapsen

---

¹⁷¹ Tapauksissa oli esitetty väitteitä tapaajavanhemman epäasiallisesta toiminnasta, mutta väitteitä ei ollut pystytty näyttämään toteen tuomioistuimessa.

tämänhetkinen voimakas reagointi ei ole riittävä peruste tapaamisoikeuden pysyvään rajoittamiseen. Siten yksin lapsen vastustus ilman objektiivista perustetta vaikuttaa olevan mahdollinen peruste tapaamisten rajoittamiselle, sillä näin voidaan turvata lapsen turvallisuuden tunnetta ja pyrkiä uudelleen rakentamaan suhdetta vanhemman ja lapsen välille. Kuitenkin tästä tuesta tulee pyrkiä pääsemään pois ja tuomioistuimet pyrkivät tuomitsemaan porrastuksen normaaleihin tapaamisiin, jos se oli nähty mahdolliseksi. Tavoitteena on yleensä, että porrastus vähentää lapsen vastustusta ja oireilua ja sitä kautta poistaa esteen normaalitapaamisten järjestämiselle.

Yleisesti oikeuskäytännöstä voi havaita, että lapsen vastustus täydensi, tuki ja vahvisti muita huolenaiheita. Lapsen vastustusta ja oireilua voidaan kuvata vaa'assa tapaamisten kontrollin puolella olevana painona. Tuomioistuimet antavat arvioinnissaan lapsen vastustukselle erilaisia painoarvoja ja painotuksessa ei sinällään ole yhtenäistä linjaa. Lapsen iällä on usein merkitystä vastustuksen painoarvon kannalta, samoin kuin lapsen esittämällä perusteilla vastustukselleen. Lapsen vastustus ei kuitenkaan yksin riitä kallistamaan vaakaa kovin pitkälle kontrollin puolelle, ainakaan pysyvästi, ja lähtökohtaisesti perhe-elämän suoja on vastapainona painavampi. Kuitenkin yhdessä eri painoisten muiden tekijöiden kanssa se kallistaa vaa'an helpommin ja syvemmälle tapaamisten kontrollin puolelle. Kaikista voimakkaimmin vaaka voi kallistua tapaamisoikeuden poiston puolelle ainoastaan, mikäli lapsen vastustus painaa vaa'assa tapaamisten poiston puolella.

5.3 Väkivalta

5.3.1 Yleistä

Väitteitä lapsen kaltoinkohtelusta pidetään lapsiriidoissa yhtenä yleisimmistä väitteistä koskien tapaavan vanhemman vanhemmuutta.¹⁷² Väkivaltaväitteiden todenperäisyyden arviointia lasta koskevissa asioissa pidetään jokseenkin haastavana. Joissakin tilanteissa tuomioistuimissa esitetään vääriä tai liioiteltuja väitteitä väkivallasta, joita toinen vanhempi on voinut pyrkiä toimillaan suuretelemaan. Näytön riittävyys on arvioinnin kannalta keskeinen ongelma, sillä väkivallasta ei usein voida esittää riittävää ja luotettavaa todistusaineistoa. Tähän vaikuttaa esimerkiksi se, että usein vanhempi uskaltaa kertoa ja ilmoittaa väkivallasta vasta parisuhteen päättymisen jälkeen ja pääsääntöisesti yksin toisen

---

¹⁷² Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 242.

puolison kertomusta ei pidetä luotettavana perusteena päätöksille.¹⁷³ Kuitenkin lähisuhdeväkivallan vähäisen raportoinnin vuoksi pidetään tärkeänä, että väkivaltaväitteet tutkitaan tuomioistuimessa ja niitä ei automaattisesti luokitella huoltoriitaa varten tehtäilluiksi.¹⁷⁴

Ylisaukko-oja tuo esiin, että lapsen suojelua väkivallalta tulee arvioida lapsen kehityksen näkökulmasta. Arviointiin ei tule lähteä lapsen elämän ja henkiinjäämisen oikeuden näkökulmasta. Ylisaukko-oja kuvaa, että tämä sisältää sekä suojelun vastaavalta kaltoinkohtelulta, mutta myös tärkeänä osana lapsen kehitykseen ja henkiseen hyvinvointiin liittyvien seuraamusten huomioimisen lapsen edun arvioinnin kannalta. Väkivalta voi fyysisen vahingon lisäksi aiheuttaa lapselle henkistä kärsimystä ja se on vakava kehityksellinen riskitekijä. Vaikka lapsi ei itse olisi väkivallan uhri, voi väkivallan todistaminen traumatisoida lasta, luoda lapselle turvattoman olon, olla rasite lapsen hyvinvoinnille ja opettaa lapselle negatiivisia käytösmalleja. Ylisaukko-oja viittaa tutkimuksiin, joissa on todettu, että väkivallalle altistumisen ja väkivallan kohteena olon vaikutukset lapselle aiheutuviin seurauksiin eivät poikkea merkittävästi toisistaan. Väkivaltakokemukset voivat vaikuttaa pitkäänkin lapsen haluttomuuteen tavata vanhempansa, jos lapsi yhdistää vanhempaan vaaran tunteita.¹⁷⁵

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että väkivalta huomioidaan tuomioistuinratkaisujen perusteluissa vaihtelevasti. On esitetty, että naisiin kohdistettua parisuhdeväkivaltaa ei huomioida tarpeeksi tapaamisoikeuspäätöksissä.¹⁷⁶ Tapaamisoikeutta saatetaan pitää niin vahvana oikeutena, että väkivaltaa nähneiden tai kokeneiden lasten hyvinvointi ja pelot ohitetaan päätöksissä.¹⁷⁷ Joskus väitteisiin ei oteta kantaa ollenkaan. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että tuomioistuimissa on ollut vallalla käsitys, jonka mukaan lapsen kohdistumaton väkivalta vanhempien välillä ei vaikuta henkilön vanhemmuuteen ja siksi tapaamisoikeudesta annettaviin päätöksiin.¹⁷⁸ Tämän voi huomata esimerkiksi korkeimman oikeuden päätöksestä 2007:71, jossa korkein oikeus totesi, ettei ollut näytetty lapsen todistaneen vanhempien välistä väkivaltaa ja siten ei voitu osoittaa väkivallan vahingoittaneen

---

¹⁷³ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 254.

¹⁷⁴ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 68–69.

¹⁷⁵ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 250, s. 256 ja s. 260–264.

¹⁷⁶ Peuralahti: Lapsen tapaamisoikeus, s. 116.

¹⁷⁷ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 174.

¹⁷⁸ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 67.

lasta.¹⁷⁹ Väkiältä on nähty vanhempien riitojen, vaikean vuorovaikutuksen ja parisuhteen vaikean tilanteen ilmentymänä ja väkivaltaväitteisiin on otettu huonosti kantaa.¹⁸⁰

Ylisaukko-ojan aineistoon kuului neljä päätöstä, joissa tapaamisoikeus poistettiin väkivaltaisuuden vuoksi, kun lapsi vastusti tapaamisia. Väkivaltaisuus oli väitöskirjan aineistossa selvästi yleisin peruste tapaamisoikeuden poistamiseen (4/5 päätöksestä). Tapauksissa väkivallan todettiin olleen vakavaa, toistuvaa ja sillä oli ollut selvästi yhteys lapsen psykologisen hyvinvoinnin haasteisiin, kuten tapaamisten vastustamiseen, pelokkuuteen, ahdistuneisuuteen ja muihin psykologisiin oireisiin. Ylisaukko-oja totesi, että väkiältä oli ollut toistuvampaa ja pääasiassa vakavampaa verrattuna tapauksiin, joissa määrättiin valvottuja tai tuettuja tapaamisia. Lisäksi lasten vastustus oli verrattuna voimakkaammin kielteistä ja pelon sävyttämää.¹⁸¹

Ylisaukko-ojan aineistossa neljässä päätöksessä tapaamisia rajoitettiin tapaamisten valvonnalla tai tukemisella, kun lapsi oli ollut joko väkivallan kohteena (1) tai todistanut tapaajavanhemman väkivaltaa (3). Ylisaukko-oja havaitsi, että väkivaltatapauksissa oli kyse useamman kerran tapahtuneesta, usein toistuvaksi määritellystä, toiminnasta. Väkivallanteoista oli kulunut usein vuodesta muutama vuoteen, ja teot olivat tyypillisesti ajoittuneet aikaan, kun vanhemmat asuivat vielä yhdessä. Ylisaukko-oja totesi, että päätösten perusteluissa väkiältä ja sen todistaminen oli nähty lapselle vahingollisena ja selvänä perusteena määrätä tapaamiset valvottuina tai tuettuina. Tätä korosti erityisesti jokaisessa tapauksessa väkivallan todistamiseen tai kokemiseen yhdistetty lasten psyykinen oirehdinta tai pelko, turvattomuus ja haluttomuus mennä tapaamisiin.¹⁸² Ylisaukko-oja esittää, että kun väkivallalle ei ole annettu ratkaisevaa merkitystä päätöksessä, on tätä perusteltu yleensä sillä, että väkiältä ei ole kohdistunut suoraan lapseen, vaan on liittynyt vanhempien parisuhteeseen, väkiältä on ollut lievää tai vähäistä ja tapahtunut menneisyydessä.¹⁸³

---

¹⁷⁹ KKO 2007:71, kohta 8.

¹⁸⁰ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 67–68.

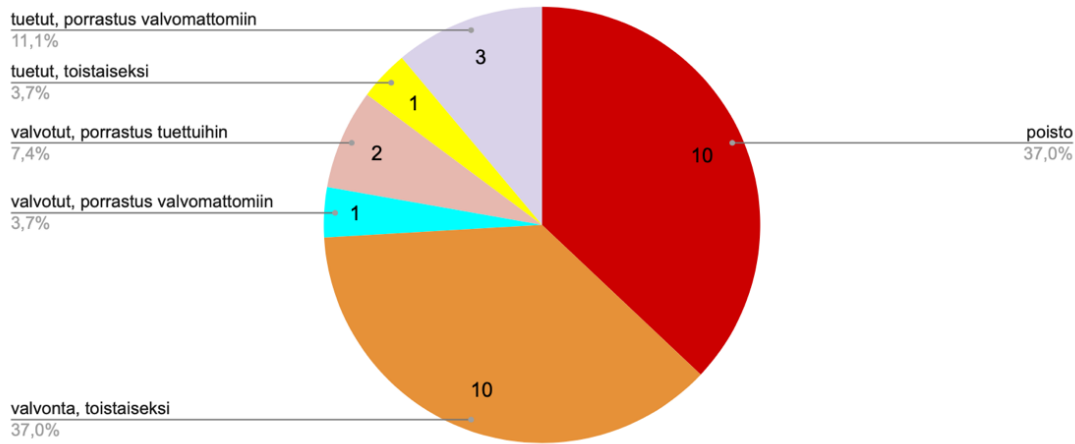
¹⁸¹ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 416–419.

¹⁸² Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 366–367.

¹⁸³ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 254–255.

5.3.2 Empiirinen analyysi

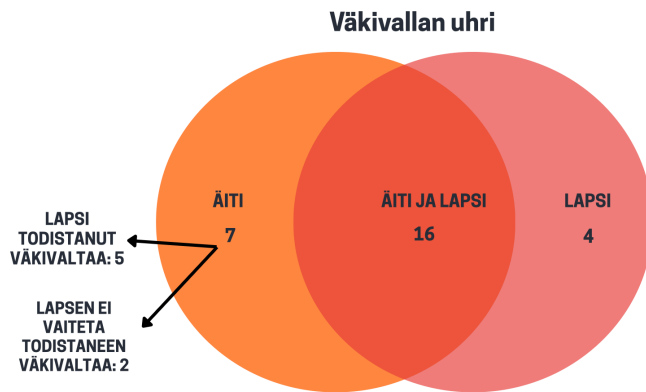
Väkivalta

Väkivalta oli merkityksellinen peruste 27 päätökselle.¹⁸⁴ Päätöksissä väkivallalla tarkoitetaan lähes poikkeuksetta yksinomaan fyysistä kajoamista, eikä henkistä väkivaltaa eroteta niinkään osaksi väkivaltaisuutta.¹⁸⁵ Suurimmassa osassa päätöksiä päädyttiin tapaamisoikeuden poistoon toistaiseksi tai tapaamisten valvontaan toistaiseksi. 23 tapauksessa 27:stä tapaamisiin tuomittiin toistaiseksi voimassa olevaksi jonkinlainen kontrolli. Ainoastaan neljässä tapauksessa määrättiin siirtyminen tapaamisiin ilman ulkopuolista kontrollia. Kaikissa tapauksissa oli väkivaltaa harjoittaneena tapaajavanhempana lasten isä. Väkivalta oli siis sukupuolittunutta. Väkivaltaa oli kohdistettu (väitetysti) lapseen 20 tapauksessa (74 %) ja äitiin 23 tapauksessa (85,2 %). 16 tapauksessa väkivaltaa oli kohdistettu sekä äitiin että lapseen. Seitsemässä (7) tapauksessa väkivaltaa oli kohdistettu yksin äitiin ja näistä viidessä (5) tapauksessa lapsen väitettiin todistaneen äitiin kohdistunutta väkivaltaa. Neljässä (4) tapauksessa väkivaltaa väitettiin kohdistetun yksinomaan lapseen. Ainoastaan kahdessa tapauksessa lapsen ei väitetty todistaneen tapaajavanhemman väkivaltaisuutta.

¹⁸⁴ Väkivaltaväitteitä esitettiin useissa tapauksissa, mutta erittelyyn kuulumattomissa tapauksissa väitteille ei annettu merkitystä, väitteiden todenperäisyys oli kyseenalaista tai väkivalta ei ollut perheensisäistä vaan väkivaltaisuutta oli esimerkiksi vanhemman ja tämän uuden puolison välillä. Lisäksi olen rajannut pois muiden erityisen läheisten henkilöiden hakemukset, sillä tapauksiin soveltui pääasiassa erilaiset perusteet.

¹⁸⁵ Epäasiallinen puhe ja käytös ovat usein henkisen väkivallan muotoja. Näitä käsitellään kappaleessa 5.5.

Yleisin yhdessä väkivallan kanssa esiintynyt tekijä oli lapsen vastustus. Lapsi vastusti tapaamisia tai oireili tapaamisten johdosta 16 tapauksessa eli noin 59 %:ssa väkivaltatapauksista.

TAPAAMISOIKEUDEN POISTO

Väkivalta oli perusteena tapaamisoikeuden poistolle yhdessätoista (11) päätöksessä. Väkivaltaisuus yhdistettynä lapsen vastustukseen oli selvästi suurin yksittäinen peruste tapaamisoikeuden poistolle. Näissä tapauksissa lapset olivat olleet joko väkivallan uhreja (8) tai todistaneet väkivaltaa (1).¹⁸⁶ Väkivaltaa oli yleensä kohdistettu lasten lisäksi myös äitiin. Väkivalta on todettu osassa tapauksista tuomiolla tai väkivallasta oli poliisilla käynnissä esitutkinta. Väkivalta oli ollut henkistä ja fyysistä, mutta pääasiassa päätöksissä painotettiin erityisesti fyysistä väkivaltaa. Kaikki lapset oireilivat tai vahvasti vastustivat tapaamisia. Lasten oireilu oli yleensä hyvin voimakasta ja oireisiin saattoi kuulua psyykkisiä ja fyysisiä oireita, esimerkiksi oksentelua ja yökasteluja. Vastustus oli yleensä ollut hyvin vakaata ja pitkäaikaista. Väliaikais määräyksen mukaiset valvotut tapaamiset eivät olleet onnistuneet lapsen vastustuksen vuoksi tai tapaajavanhempaan liittyvistä syistä. Lapset eivät olleet joko suostuneet menemään tapaamisiin ollenkaan tai tapaamiset oli jouduttu keskeyttämään.

Lapset olivat useimmissa tapauksissa kertoneet väkivallasta viranomaisille (muun muassa olosuhdeselvityksessä) tai heitä hoitaneille tahoille. Usein lapsille ei ollut suositeltu tapaamisoikeuden vahvistamista ainakaan heti esimerkiksi olosuhdeselvityksessä tai psykologisen arvion perusteella. Myös usein todettiin, että selvitys ei viitannut siihen, että

¹⁸⁶ Yhdessä tapauksista lapsella ei ollut omakohtaisia kokemuksia äitiin kohdistetusta väkivallasta. Isä oli kohdistanut äitiin hyvin voimakasta väkivaltaa kolmen vuoden ajan, kun lapsi oli ollut hyvin pieni. Isä oli tuomittu yli 3 vuodeksi ehdottomaan vankeuteen näistä 16 syytteestä (mm. törkeä pahoinpitely, raiskaus, törkeä vahingonteko). Isä oli ollut vankilassa suurimman osan lapsen elämästä myös muista syytteistä.

lapsen oireilu tai vastustus vähenisi tai poistuisi tapaamisten jatkuessa. Yhdessä tapauksessa todettiin esimerkiksi, että aiemmat valvotut tapaamiset olivat lähinnä huonontaneet vanhemman ja lasten välejä. Lasten iät sijoittuivat 5–17-vuotiaiden välille. Lapsia oli keskimäärin kaksi, joista vanhimman lapsen iän keskiarvo ja mediaani oli 12 vuotta ja nuorimman lapsen iän keskiarvo ja mediaani oli 9 vuotta. Lasten mielipiteelle, erityisesti vanhimpien lasten mielipiteille, annettiin päätöksissä paljon painoarvoa. Lapset olivat usein vakuuttavasti olosuhdeselvityksessä perustelleet kielteistä mielipidettään aikaisempaan väkivaltaan tai tapaavan vanhemman toimintaan perustuen. Lasten kertomuksia pidettiin uskottavina ja mielipiteen todettiin usein pysyneen johdonmukaisena.

Päätöksissä todettiin usein, että tapaamiset olisivat omiaan psyykkisesti kuormittamaan lasta/lapsia ja ne vaarantaisivat heidän tasapainoisen kehityksensä. Usein lapset olivat kuvanneet vanhempia ilkeiksi ja vihaisiksi, kertoneet vanhemman uhkailleen heitä tai lähivanhempaa ja puhuvan lapsille pahaa lähivanhemmasta. Useimmissa tapauksissa oli tapaamisoikeuden poistolle muitakin syitä väkivallan ja lapsen vastustuksen vuoksi. Epäasiallinen puhe ja käytös (erityisesti yleisesti aggressiivinen käytös) esiintyi perusteena useammassa tapauksessa ja oli rajoituksia tukevista perusteista yleisin. Tapaajavanhempi ei pystynyt muuttamaan käytöstään lapsen tarpeisiin sopivaksi tai toimimaan lapsen edun mukaisella tavalla. Eräässä tapauksessa (H10) todettiin esimerkiksi, ettei isä hahmottanut lasten hädän vakavuutta tapaamisiin liittyen. Muutamassa tapauksessa vanhempi oli myös ollut passiivinen ja ei ollut toteuttanut tapaamisoikeuttaan useaan vuoteen, vaikka hänellä siihen olisi ollut mahdollisuus.

Tuomioistuimet ovat perustelleet päätöksiään poistaa tapaamisoikeus pääasiassa sillä, että myös valvotut tapaamiset vaarantaisivat selvästi lasten psyykkisen hyvinvoinnin ja kehityksen. Väkivaltakokemukset olivat selvästi vaikuttaneet lapsen ja vanhemman suhteeseen ja tätä suhdetta sävyttivät lapsen pelot ja traumat. Tapaamisista olisi voinut aiheutua lapselle psyykkistä haittaa, ja tapaamiset olivat omiaan kuormittamaan lasta, aiheuttamaan stressiä ja ahdistusta ja vaarantamaan lapsen tasapainoista kehitystä. Lapsiin kohdistui väkivallan uhka ja valvottujakaan tapaamisia ei olisi voitu toteuttaa lapsen kehitystä ja hyvinvointia vaarantamatta. Ensisijaisesti päätöksiin vaikutti siis lapsen oirehdinta ja vastustus sekä lapsen psyykkisen hyvinvoinnin turvaaminen väkivaltakokemusten jälkeen.

TAPAAMISTEN VALVONTA TOISTAISEKSI

Kymmenessä (10) päätöksessä, joissa päädyttiin tapaamisten valvontaan toistaiseksi, oli perusteena mainittu väkivalta. Seitsemässä (7) tapauksessa väkivaltaa oli kohdistettu lapseen. Kahdessa (2) tapauksessa lapsi oli todistanut äitiin kohdistunutta väkivaltaa. Yhdessä (1) tapauksessa väkivaltaa oli kohdistettu äitiin ilman että lapsen väitettiin todistaneen väkivaltaisuutta.

Viidessä (5) näistä tapauksista väkivalta oli pääasiallinen peruste tapaamisten valvonnalle. Nämä tapaukset olivat vakavia ja mielestäni faktapremisseiltään muistuttivat suuresti tilanteita, joissa tapaamisoikeus oli poistettu. Kaikissa tapauksissa sekä lähivanhempaan että perheen lapseen tai lapsiin oli kohdistettu väkivaltaa. Lapset oireilivat ja vastustivat tapaamisia. Tapauksista voidaan erottaa tarkastelussa erilleen yksi päätös (K27), jossa lapsi oli 3-vuotias. Lasta ei ollut kuultu tämän nuoren iän takia, mutta väkivallalle lasta kohtaan oli todistajia ja käräjäoikeus totesi näytetyn, että lapseen ja äitiin oli kohdistettu perheväkivaltaa.

Muissa tapauksissa perheet olivat isompia (3–6 lasta). Näissä perheissä nuorimmat lapset olivat 4–10-vuotiaita ja vanhimmat 12–17-vuotiaita. Lasten ikien keskiarvo oli 11-vuotta. Kaikissa neljässä tapauksessa oli kansainvälinen liittymä. Perhe oli asunut ulkomailla ja paennut sieltä Suomeen turvaan toisen vanhemman väkivaltaisuutta. Lapset olivat tapauksissa kertoneet perheensisäisestä väkivallasta, jota oli kohdistettu myös lapsiin, tosin ei aina kaikkiin perheen lapsista. Tapaajavanhemman käytös oli uhkaavaa, huolestuttavaa ja oli aiheuttanut lapsille traumaattisia kokemuksia. Väkivalta oli jatkunut pitkään, pääasiassa useita vuosia, ja vanhemman käytöksen todettiin olevan aggressiivista ja uhkaavaa. Osassa tapauksista tapaamisia oli jouduttu keskeyttämään tapaajavanhemman aggressiivisen käytöksen vuoksi sekä lasten oireilun ja pelon vuoksi. Valvonnalle oli selvästi peruste väkivaltaisuuden takia. Valvonnan jatkaminen toistaiseksi perustui nähdäkseni väkivallan voimakkuuteen ja todennäköisyyteen, että väkivaltaisuus jatkuisi valvomattomilla tapaamisilla. Tuomioistuimien korosti päätöksissä tapaamisoikeuden ensisijaisuutta, vaikka tapauksissa olisi ollut selvästi perusteita myös poistaa tapaamisoikeus.

Lopuissa viidessä (5) tapauksessa, joissa määrättiin tapaamisten valvonta toistaiseksi, väkivalta oli tärkeä peruste päätökselle, mutta sen kanssa esiintyi merkittävä toinen peruste, joka puolsi tapaamisten valvontaa toistaiseksi. Kahdessa tapauksessa vanhemmalla oli vakava

mielenterveysongelma,¹⁸⁷ yhdessä tapauksessa oli olemassa vakava kaappausuhka, yhdessä tapauksessa oli kesken rikostutkinta lapseen kohdistuneesta pahoinpitelystä ja yhdessä tapauksessa vanhempi asui ulkomailla ja matkusti vain puolen vuoden välein tapaamaan lasta. Valvonta toistaiseksi oli perusteltu siis yhteisesti voimassa olevien tekijöiden perusteella, mutta väkivallalta suojaaminen oli tärkeä osa perusteluja.

TAPAAMISTEN TUKEMINEN

Tapaamiset porrastettiin valvotuista tapaamisista tuetuiksi kahdessa (2) tapauksessa ja määrättiin toistaiseksi tuetuiksi yhdessä (1) tapauksessa. Kahdessa tapauksista lapseen oli kohdistettu väkivaltaa ja yhdessä lapsi oli todistanut äitiin kohdistettua väkivaltaa.

Tapauksissa pyrittiin selkeästi noudattamaan ajatusta, että tapaamisia tulee rajoittaa ja kontrolloida mahdollisimman vähän ja valvottuja tapaamisia ei tule jatkaa pidempään, kun on välttämätöntä. Tuettujen tapaamisten nähtiin riittävän turvaamaan lapsen etu kahdessa tilanteista ja tapaamisten rajoittamiselle valvonnalla toistaiseksi ei nähty olevan perusteita.

Kolmannessa tapauksessa (K14) isä oli lyönyt lasta myös valvotun tapaamisen aikana, eikä nähnyt tässä mitään väärää. Tapauksessa tapaamisoikeus porrastettiin vasta hyvin pitkän siirtymäkauden (25 valvottua tapaamista) jälkeen tuettuihin tapaamisiin ja ehtona tuettuihin tapaamisiin siirtymisessä oli, että isä osoitti lastensuojeluviranomaisille hankkineensa apua väkivaltaisuuteensa. Käräjäoikeus totesi, että vanhemman väkivaltaisuus oli selvästi vaaraksi lapsille myös valvottujen tapaamisten aikana, joten tuetut tapaamiset eivät riittäneet varmistamaan lapsen turvallisuutta. Kuitenkin nähdäkseni käräjäoikeus nojasi ajatukseen, että valvonnasta tulee pyrkiä pois, joten se pyrki muodostamaan porrastuksen tuettuihin tapaamisiin, jokseenkin ehdollisena ja pitkän ajan kuluttua.¹⁸⁸

Siten tuettuihin tapaamisiin päätyneet tuomioistuimet kokivat pääasiassa tuen olevan riittävä keino suojata lasta väkivallalta ja korostivat vähimmän mahdollisen puuttumisen periaatetta sekä tarvetta vähentää tapaamisten kontrollia porrastuksella.

TAPAAMISET ILMAN ULKOISTA KONTROLLIA

Aineistossa oli neljä (4) tapausta, joissa oli näytetty esiintyneen perheväkivaltaa, mutta tapaamiset porrastettiin tuetuista (3) tai valvotuista (1) tapaamisista ilman ulkoista kontrollia

¹⁸⁷ Näistä tapauksista toisessa isä oli myös tuomittu törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja hänet oltiin karkottamassa Schengen-alueelta.

¹⁸⁸ Lisäksi päätökseen oli lisätty ehto, että tapaamisoikeus päättyy, jos isä ilman pätevää syytä on poissa neljältä peräkkäiseltä tapaamiskerralta.

tapahtuviin tapaamisiin.¹⁸⁹ Yhdessä tapauksessa (H25) isä oli tuomittu sekä äitiin ja ulkopuolisiin henkilöihin kohdistuneesta väkivallasta.¹⁹⁰ Tapauksessa tuomioistuin ei nähnyt todennäköiseksi, että isä yleisestä väkivaltaisuudestaan huolimatta kohdistaisi väkivaltaa lapsiinsa. Kolmessa muussa tapauksessa väkivaltaa oli kohdistettu sekä äitiin että lapsiin. Näistä tapauksista kahdessa isä oli myöntänyt oikeudessa kohdistaneensa myös lapseen väkivaltaa. Kolmannessa tapauksessa isä oli tuomittu äitiin kohdistuneesta väkivallasta, jonka lapset olivat nähneet ja johon isä oli osallistanut lapsia.

Päätöksessä H33 ei perusteltu sitä, miksi nähtiin, että tapaamiset voidaan porrastaa pois tuetuista tapaamisista, mutta nähdäkseni se perustui siihen, että äiti oli toissijaisesti hyväksynyt tällaisen järjestelyn.¹⁹¹ Tapauksessa H41 merkitystä annettiin sille, että isä oli hakenut apua väkivaltaisuuteensa ja sitoutunut olemaan väkivallaton vanhempi, jonka vuoksi hovioikeus katsoi riskin väkivallalle tapaamisten aikana olevan pieni.

Tapauksessa H23 pyydettiin perheen vanhimman 16-vuotiaan lapsen ja isän välisen tapaamisoikeuden poistoa, sillä isä oli kohdistanut vanhimpaan lapseen väkivaltaa ja lapsi vastusti tapaamisia sekä kärsi pelkotiloista.¹⁹² Muita lapsia koskien äiti vaati ensisijaisesti tuettuja tapaamisia, sillä nuorimmat lapset halusivat tavata isäänsä. Tapauksessa tuomittiin kaikkia lapsia koskeva tapaamisoikeus porrastuksella tuetuista tapaamisista viikonlopputapaamisiin.¹⁹³ Päätöksestä näkee selkeästi, että vanhimman lapsen ei oletettu menevän tapaamisille ja häntä koskevaa tapaamisoikeutta ei pidetty täytäntöönpanokelpoisena. Arvioin, että tapauksessa tuomioistuin ei uskaltanut poistaa tapaamisoikeutta vanhimman lapsen osalta korkean rajoituskynnyksen vuoksi. Kuitenkaan oikeus ei pitänyt toteuttamiskelpoisena sitä, että vanhimman lapsen tapaamisia rajoitettaisiin eri lailla kuin nuorempien sisarusten tapaamisia, kun heidän tapaamisoikeuttaan ei ollut tuomioistuimen näkemyksen mukaan perusteita rajoittaa yhtä laajasti. Huomauttaisin, että lapsen edun punninnan tulisi olla yksilöllistä myös sisarusten kesken.¹⁹⁴ Mielestäni tuomioistuimen päätös ohittaa vanhimman lapsen yksilöllisen edun ilman vahvoja perusteita. Tapaamisoikeus on mahdollista räätälöidä lapsikohtaisesti, vaikka se voi olla

¹⁸⁹ Kaikki tapaukset oli ratkaistu hovioikeudessa, mutta hovioikeus ei merkittävästi muuttanut käräjäoikeuden päätöstä missään tapauksessa.

¹⁹⁰ Isällä oli historia väkivaltaisuudesta ja isä oli äskettäin tuomittu 2 vuoden 10 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen useasta törkeästä pahoinpitelystä, joiden uhri oli ollut ulkopuolinen henkilö. Isä oli aikaisemmin tuomittu äitiin kohdistuneista lievistä pahoinpitelyistä.

¹⁹¹ Tapauksessa porrastettiin 2–3 tunnin päivätapaamisiin valvotuilla vaihdoilla. Isän vanhemmuuteen kohdistui muitakin vakavia huolenaiheita (päihdeongelma ja vakava mielenterveysongelma) ja olosuhdeselvittäjä oli nähnyt edelleen olemassa olevan riski, että isä käyttää väkivaltaa lapsia kohtaan.

¹⁹² Isä myönsi tuomioistuimessa lyöneensä vanhinta lasta ja arveli, ettei lapsi siksi halua tavata häntä. Isä myönsi pahoinpidelleensä myös lasten äitiä.

¹⁹³ Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden päätöksen perustelut ja lopputuloksen sellaisenaan. Hovioikeus ei ottanut kantaa itse asiaan.

¹⁹⁴ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s 186.

käytännössä haasteellisempaa vanhemmille.¹⁹⁵ Tapauksessa isän myöntämä väkivaltaisuus ja sen merkitys lapselle ja äidille on jokseenkin sivuutettu.

Kaikkia tapauksia, joissa luotiin porrastus valvomattomiin tapaamisiin, yhdisti se, että valvotut tai tuetut tapaamiset olivat sujuneet hyvin. Tapaamisten valvojat eivät olleet havainneet lasten pelkäävän vanhempaa ja vanhemman ja lapsen vuorovaikutus oli ollut hyvää.¹⁹⁶ Lapset halusivat tavata vanhempaansa tai vähintään eivät suoranaisesti vastustaneet vanhempansa tapaamista (pois lukien tapauksen H23 vanhin lapsi). Lasten ja vanhemman onnistunutta vuorovaikutusta valvottujen tapaamisten aikana pidettiin tulkintani mukaan merkkinä siitä, että tapaajavanhemman väkivaltaisuudella ei ollut ollut lapsiin merkittäviä negatiivisia vaikutuksia. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että tapaamisraportit voivat antaa harhaanjohtavan positiivisen kuvan lapsen turvallisuudesta vanhemman kanssa ja ne eivät siksi ole riittävä pohja lapsen turvallisuuden arvioinnille.¹⁹⁷ Mielestäni näissä tapauksissa tapaamisraporttien indikoimalle onnistuneelle vuorovaikutukselle on annettu tällä tavoin liian painava merkitys lapsen turvallisuuden arvioinnissa. Tapauksissa ei juurikaan otettu kantaa riskiin siitä, että vanhemman väkivaltaisuus lapsia kohtaan jatkuisi valvomattomien tapaamisten aikana.

Väkivaltatapauksissa havaitsin tapaamisten valvonnan ja tapaamisoikeuden poiston välillä epäselvimmän rajan. Kun vertasin faktapremissejä erityisesti tapaamisoikeuden poistaneissa ja valvottuja tapaamisia määränneissä tapauksissa, vaikuttivat ne päätösten perusteella hyvin samankaltaisilta. Voimakasta väkivaltaa oli kohdistettu pitkään lapsiin ja vanhempaan, lapset vastustivat tapaamisia ja oireilivat niiden takia ja väliaikaismääräyksen mukaiset tapaamiset eivät olleet yleensä onnistuneet. Lapset perustelivat kieltäytymistään tapaamisista kokemallaan väkivallalla ja pelkäsivät tapaajavanhempaa. Kaikissa tapauksissa oli suunnilleen samankaltaiset perusteet tapaamisoikeuden poistamiselle, mutta valvottuihin tapaamisiin päätyneet tuomioistuimet korostivat tapaamisoikeuden poiston korkeaa rajoituskyynnystä ja tapaamisoikeuden ensisijaisuutta. Huomionarvoisena pidän sitä, että lähes kaikki näistä tapauksista oli ratkaistu lapsenhuoltolain muutoksen jälkeen, eli sen jälkeen, kun

---

¹⁹⁵ Sinällään tuomioistuimen päätös on omiaan katkaisemaan vanhemman ja vanhimman lapsen välisen suhteen, sillä vanhimman lapsen kynnys osallistua yön yli tapaamisille tulevaisuudessa vaikuttaa olevan korkea. Valvottu tai tuettu tapaamisoikeus vanhimman lapsen osalta olisi parhaiten ollut omiaan mahdollistamaan lapsen ja vanhemman suhteen ja tapaamiset lapselle turvallisessa ympäristössä, jos hän niin haluaisi.

¹⁹⁶ Yhdessä tapauksessa (H23) isä oli keskittynyt aluksi oman tilanteensa selvittelyyn tulkin ja sosiaalityöntekijän kanssa, mutta oli kuitenkin myös ollut vuorovaikutuksessa lastensa kanssa tulevilla tapaamisilla.

¹⁹⁷ Strauss ja Alda: Supervised child access, s. 241–242.

laissa erityisesti korostettiin lasten suojaamista väkivallalta.¹⁹⁸ Tapaamisoikeuden poistamisen kynnys on selvästi korkea ja vakavissakin tapauksissa tuomioistuin epäröi mahdollisuuttaan päätyä tällaiseen ratkaisuun.

Huolestuttavana pidän sitä, että lapseen kohdistetulle väkivallalle annettiin päätöksissä hyvin vaihtelevaa merkitystä. Erityisesti tapauksissa, joissa väkivaltaiselle tapaajavanhemmalle porrastettiin valvomaton tapaamisoikeus, olisi mielestäni tullut punnita vakavammin riskiä, että vanhempi kohdistaa lapseen uudelleen väkivaltaa valvomattomilla tapaamisilla. Sitä, että lapset halusivat tavata väkivaltaisesti käyttäytynyttä vanhempaansa, pidettiin selvästi perusteena siirtyä vapaampiin tapaamisiin, joiden turvallisuutta lapsille ei välttämättä arvioitu.

5.4 Kaappausuhka ja omavaltainen huostaanotto

5.4.1 Yleistä

Rikoslain (39/1899) 25 luvun 5 § mukaan lapsen omavaltaisessa huostaanotossa vanhempi,¹⁹⁹ ottaa omavaltaisesti lapsen huostaan siltä, jonka huostassa lapsi on. Tyypillisesti vanhempi ei tapaamisen päätteeksi palauta lasta vastoin huollosta ja asumisesta tehtyä päätöstä tai sopimusta. Omavaltaisessa huostaanotossa siis rikotaan lapsen huoltoa koskevia oikeuksia, joihin kuuluu lapsen asuminen ja tapaamisoikeus.²⁰⁰ Lapsikaappaus tarkoittaa rikoslain 25 luvun 5a § mukaan sitä, että lapsen huoltoa koskevia oikeuksia loukaten lapsi viedään luvatta pois maasta tai tätä ei palauteta kotimaahansa. Kaappauksen tunnusmerkistö täyttyy siis, kun ylitetään valtion raja. Yhteistä teoille on, että vanhempi toiminnallaan rikkoo toisen vanhemman oikeuksia ja omavaltaisesti pitää lasta erossa toisesta vanhemmasta, jonka luona lapsen kuuluisi olla. Kaikki tapaamisoikeuden rikkomiset eivät täytä rikosoikeudellista tunnusmerkistöä tai ole niin vakavia, että niistä nostettaisiin syyte. Teot voivat kuitenkin rikosoikeudellisesta syyksi lukemisesta riippumatta olla hyvinkin merkityksellisiä tapaamisoikeudesta päätettäessä ja vaikuttaa tapaajavanhemman vanhemmuuden arviointiin.

Lapsenhuoltolain hallituksen esityksen mukaan näytön perusteella tulee arvioida onko lapsikaappauksen tai omavaltaisen huostaanoton riski niin todellinen ja merkittävä, että sen

---

¹⁹⁸ Valvottuja tapaamisia määränneistä päätöksistä 3/10 oli ratkaistu lain muutoksen jälkeen ja yhdessä hovioikeus oli hylännyt valitusluvan lain muutoksen jälkeen. Tapaamisoikeuden poistavista tapauksista 2/10 oli ratkaistu ennen vuotta 2020. Suurta eroa ei ole myöskään suhteessa päätökseen KKO 2023:5. Tapaamisoikeuden poistavista päätöksistä 6/10 ja valvotuista tapaamisista 4/10 on annettu päätöksen jälkeen.

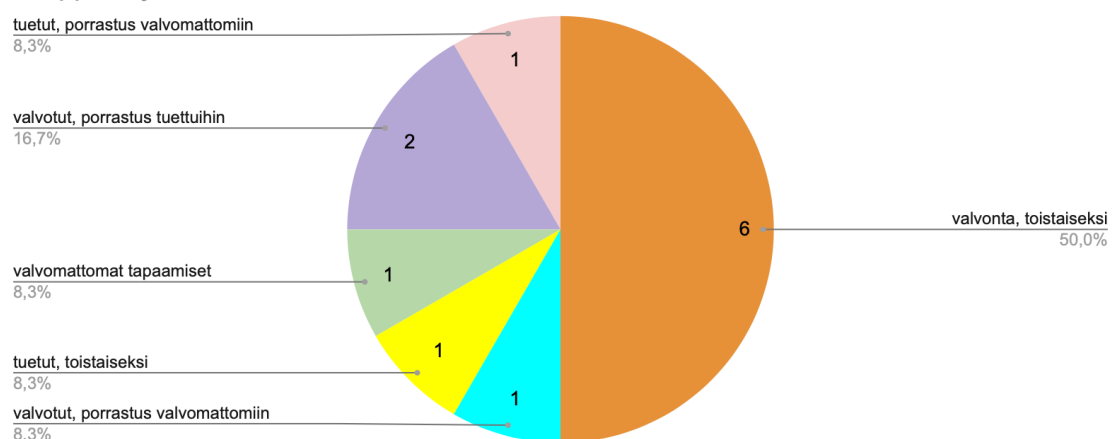
¹⁹⁹ Tai kasvatusvanhempi, huoltaja tai muu lapselle läheinen henkilö.

²⁰⁰ HE 169/2005, 5 § ja 5a § yksityiskohtaiset perustelut.

torjumiseksi tapaamisten rajoittaminen on tarpeen.²⁰¹ Esityksessä omavaltaisen huostaanoton tai lapsikaappauksen torjumista pidetään lapsen kannalta perusteltuna syynä tapaamisten tuelle tai valvonnalle.²⁰² Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että toteutunut kaappaus yhdistettynä lapsen vastustukseen voisi toimia perusteena poistaa tapaamisoikeus.²⁰³ Savolainen esittää kuitenkin, että kaappausuhan takia tapaamisoikeuden poistamista ei lähtökohtaisesti voida pitää perusteltuna ja konkreettinen kaappauksen vaara on otettavakin huomioon nimenomaan tapaamisen ehtoja määriteltessä, esimerkiksi tapaamisten valvonnalla.²⁰⁴

Tämä aineisto tukee Savolaisen kantaa. Toteutunut kaappaus, omavaltainen huostaanotto tai niiden riski ei ollut missään aineiston tapauksessa peruste tapaamisoikeuden poistamiselle. Kaappausuhka ja omavaltaisen huostaanoton uhka vaikutti juuri tapaamisten ehtoihin ja tapaamisille asetettuihin kontrolleihin, jotta lapsen olinpaikka tiedettiin tapaamisten aikana ja näin varmistettiin lapsen turvallisuuden ja edun toteutuminen. Ainoastaan yhdessä tapauksessa tapaamisille ei asetettu minkäänlaisia kontrolleja, koska päätöksessä hovioikeus totesi, ettei kaappausuhka ollut (lopulta) varteenotettava. Kahdessa tapauksessa tapaamiset porrastettiin valvomattomiin tapaamisiin, koska toisessa lapsi toivoi tätä erikseen ja toisessa tuomioistuimien arvio tapaamisten kestäneen jo poikkeuksellisen kauan valvottuina. Kaappausuhka ja omavaltaisen huostaanoton uhka siten näkyi juuri siinä, että uhan ollessa läsnä tapaamisiin määrättiin kontrollia.

Kaappaus ja omavaltainen huostaanotto

²⁰¹ HE 88/2018, 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

²⁰² HE 88/2018, 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

²⁰³ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa, s. 194.

²⁰⁴ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 129.

Alaluokkaan kuului aineistossa 12 päätöstä. Seitsemän (7) päätöstä koski kaappausuhkaa ja kolmessa (3) näistä tapauksista taustalla oli toteutunut lapsikaappaus. Päätöksistä muut viisi (5) koskivat omavaltaista huostaanottoa, ja näissä kaikissa taustalla oli toteutunut omavaltainen huostaanotto. Lisäksi yhdessä tilanteessa oli ennen lapsikaappausta toteutunut myös omavaltainen huostaanotto.

5.4.2 Lapsikaappaus

Ylisaukko-oja esittää, että kaappausväite tulee arvioitavaksi erityisesti tapauksissa, joissa vanhemmat ovat eri kulttuureista ja heidän välillään vallitsee vakava konflikti.²⁰⁵ Väitteitä kaappausuhasta esitetään useissa tapauksissa, tyypillisesti jos mukana on vähääkään kansainvälistä ulottuvuutta. Väitteen yleisyydestä huolimatta tuomioistuimessa kaappauksen uhan todettiin useimmissa aineistoni tapauksista olevan pieni ja kaappausuhalle ei päätöksissä annettu merkitystä.²⁰⁶ Myös Ylisaukko-oja totesi, että kaappausuhka oli keskeinen väite hänen aineistossaan useammassakin tapauksessa, mutta tuomioistuin ei päätenyt antamaan väitteille painoarvoa päätöksissään.²⁰⁷

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että arvioitaessa lapsikaappauksen uhan todenperäisyyttä tulee arvioida muun muassa seuraavia tekijöitä:

- Vanhemman uhkaus viedä lapsi pois Suomesta
- Mahdollinen kaappauksen kohdema
- Aikaisempi lapsikaappaus tai sen yritys
- Konkreettiset teot tai suunnitelmat, jotka indikoivat kaappauksen suunnittelua
- Vanhemman siteet lapsen asuinmaahan; esimerkiksi asumisen kesto maassa, työ ja työllistymismahdollisuudet, kielitaito ja kielen opiskelu, sosiaaliset siteet kuten perhe ja puoliso (ja puolison kansalaisuus), koulutus ja opiskelu, vakituinen asunto, oleskelulupa tai kansalaisuus sekä asenne paikallista kulttuuria ja tapoja kohtaan
- Vanhemman edellistä kohtaa vastaavat siteet kaappauksen kohdemaahan
- Millaiseksi vanhempi näkee oman ja lapsensa tulevaisuuden. Näkeekö hän tulevaisuuden Suomessa ja aikooko hän kouluttaa lapsen Suomessa
- Lapsen ikä

---

²⁰⁵ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 314.

²⁰⁶ Näitä päätöksiä ei ole sisällytetty tähän osioon, koska kaappausväitteet ovat kovin yleisiä, usein objektiivisesti perusteettomia ja niillä ei ole ollut merkitystä päätöksen lopputuloksen kannalta, sillä tuomioistuin oli arvioinut kaappausuhan olevan pieni tai olematon.

²⁰⁷ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 385-386.

- Joskus uskonnolliset tekijät²⁰⁸
- Mahdollinen kostonhaluisuus lähivanhempaa kohtaan, jolloin vanhempi voisi pyrkiä kostamaan viemällä lapsen pois maasta.²⁰⁹

Aineistossani päätöksissä kiinnitettiin huomiota erityisesti vanhemman kotiutumiseen Suomeen sekä siteisiin Suomessa. Näitä punnittiin sitä vasten, millaisia vastaavia siteitä vanhemmalla oli kohdemaassa ja millaisia perusteita vanhemmalla olisi viedä lapsi maahan. Myös Ylisaukko-oja on pitänyt erityisen tärkeänä arviointikohteena vanhemman sitoutumista lapsen asuinmaahan.²¹⁰ Ylisaukko-oja totesi väitöskirjassaan, että kun taustalla oli toteutunut kaappaus, perusteli tuomioistuin tapaamisten kontrollin määräämistä sillä, että aikaisempaan toteutuneeseen kaappaukseen perustuen jatkossakin oli riski lapsikaappaukselle. Ylisaukko-oja piti lisäksi perusteluissa merkityksellisenä vanhemman asennetta tekoaan kohtaan. Vanhemman vähättelevää asennetta pidettiin merkinä siitä, että vanhempi voi kaapata lapsen uudelleen, sillä tämä ei ymmärrä tekonsa moitittavuutta. Ylisaukko-oja totesi, että jos lapsikaappauksen uhan arvioidaan olevan todellinen, sitä on oikeuskäytännössä pidetty vakavana uhkana lapsen kehitykselle ja kasvulle.²¹¹

Riski-arviossa otetaan usein huomioon kaappauksen mahdollinen kohdema, siellä vallitseva tilanne ja mahdollisuus palauttaa kaapattu lapsi Suomeen. Yksityisoikeuden alaa koskevaan yleissopimukseen kansainvälisestä lapsikaappauksesta (SopS 57/1994, Haagin sopimus) liittyneistä maista on merkittävästi todennäköisempää saada lapsi palautetuksi kuin maista, jotka eivät kuulu sopimukseen. Ylisaukko-oja toteaa, että mikäli kohdema ei kuulu Haagin sopimukseen voi lapsen palauttaminen olla käytännössä mahdotonta.²¹² Lisäksi huomiota on kiinnitetty siihen, onko lapsilla kohdemaan kansalaisuus ja onko maassa mahdollista hankkia passi ilman molempien vanhempien suostumusta. Erityisesti kaksoiskansalaisuuden omaaville lapsille vanhemman voi olla mahdollista hankkia nopeastikin vieraan maan passi.²¹³

Kaappausuhan toteamiseen vaikuttaa siis ensinnäkin se kuinka *todennäköiseksi* kaappauksen

---

²⁰⁸ Erityisesti muslimi ja ei-muslimi vanhemman välisessä avioerotilanteessa uskonnollisilla tekijöillä voi olla merkitystä, koska muslimivanhemmalla on uskonnon mukaan velvollisuus kasvattaa lapsensa muslimiksi.

²⁰⁹ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 314-316; Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 171-172.

²¹⁰ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 315.

²¹¹ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 384-385.

²¹² Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 315; Erityisen vaikeana on pidetty lapsen palauttamista Venäjältä, Yhdysvalloista ja Pohjois-Afrikan maista; katso Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 170-171.

²¹³ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 170.

toteuttaminen arvioidaan sekä toiseksi se, kuinka ”pysyvänä” kaappausta voidaan pitää siinä mielessä olisiko lapsi kaappauksen onnistuessa mahdollista saada palautettua Suomeen.

TOTEUTUNUT KAAPPAUS

Kun taustalla oli toteutunut kaappaus, aineistossani kahdessa kolmesta (2/3) päätöksestä päädyttiin vahvistamaan valvotut tapaamiset toistaiseksi. Kolmannessa tapauksessa (H2) kaappausuhkaa pidettiin edelleen varteenotettavana, mutta lapsi oli tavannut vanhempansa jo hyvin pitkään valvottuna (noin neljä vuotta), joten hovioikeus koki tarpeelliseksi porrastaa tapaamiset varovasti pois valvonnasta.²¹⁴ Hovioikeus ei pitänyt lapsen edun mukaisena vuosien ajan yksinomaan valvottuja tapaamisia epäluonteivissa olosuhteissa. Hovioikeus korosti, että valvonta on tarkoitettu väliaikaiseksi ratkaisuksi ja ajan kulumisen sekä vanhemman olosuhteiden vakiintuminen Suomeen vähensi kaappausriskiä.

Toteutuneiden lapsikaappausten kestot olivat viisi kuukautta, kahdeksan kuukautta ja seitsemän vuotta.²¹⁵ Nämä ovat siis hyvin pitkiä aikoja pitää lasta erossa vanhemmastaan ja kodistaan. Kaikissa tapauksissa lapsi oli jouduttu pitkän prosessin jälkeen palauttamaan viranomaistoimin. Toteutunut kaappaus lisäsi selvästi tuomioistuimen käsitystä siitä, että vanhempi uusii tekonsa ja kaappausuhkaa pidettiin jatkossakin varteenotettavana.

Vanhempien asenteelle kaappausta kohtaan annettiin merkitystä päätöksissä, kuten myös Ylisaukko-oja havaitsi. Kaikkien kaappaajien asenne oli tekoaan kohtaan vähättelevä ja vanhemmat keksivät tekosyitä teoilleen ja oikeuttivat sitä eri tavoin tuomioistuimessa. Siten oli aihetta olettaa, etteivät he ymmärtäneet tekonsa vakavuutta ja voisivat uudelleen rikkoa oikeuden määräyksiä. Kaikissa tapauksissa kaappauksen toteuttanut osapuoli oli lapsen isä. Kontrolli perustui tapauksissa pääasiassa kaappausuhkaan, mutta yhdessä tapauksessa myös vanhemman väkivaltaisuus puolsi tapaamisten valvontaa. Kaappaus oli kaikissa tapauksissa luonut luottamuspuolan vanhempien välille ja lähivanhempi ei luottanut siihen, että tapaajavanhempi palauttaa lapsen sovitusti. Kaappausta pidettiin selkeästi vakavana uhkana lapselle ja valvonnan tarkoitus oli estää lapsen kaappaaminen tapaamisilta.

---

²¹⁴ Lapsi oli ollut kaapattuna kahdeksan kuukauden ajan Egyptissä, josta lapsen palauttamista pidetään vaikeana. Vanhempi oli tuomittu kaappauksesta ja oli suorittanut teosta vankeusrangaistuksen. Kaappaus oli tapahtunut noin neljä vuotta ennen hovioikeuden päätöstä.

²¹⁵ Viimeinen tapaus oli hieman erilainen, sillä koko perhe oli viety ulkomaille ilman äidin suostumusta. Vanhempi oli viennyt perheen ulkomaille lomamatkalle, mutta ilmoittanut matkan aikana, ettei perhe enää palaa Suomeen ja perhe oli asunut ulkomailla seitsemän vuotta (ilmeisesti) äidin tahdon vastaisesti. Poliisi ja suurlähetystö oli pyrkinyt saamaan perhettä palautettua Suomeen ja tapahtumaa oli tutkittu KRP:llä lapsikaappauksena, mutta tapauksessa ei ollut tarpeeksi todisteita rikoksesta tuomitsemiseen.

KAAPPAUKSEN UHKA

Aineistossa neljässä tapauksessa tuomioistuin totesi kaappausuhan olevan varteenotettava. Yhdessä tapauksessa kaappausuhka todettiin kuitenkin hovioikeudessa pieneksi ja valvomattomien tapaamisten katsottiin olevan mahdollisia. Kaappausuhkaa pidettiin varteenotettavana käräjäoikeudessa, sillä käräjäoikeuden päätöksen aikana tapaajavanhempi oli hakenut lapsille ulkomaan kansalaisuutta ilman lähivanhemman lupaa. Hovioikeudessa todettiin, että lapsille ei ollut myönnetty kansalaisuutta ja isän toiminnan motiivina ei vaikuttanut olleen lasten kaappaus ulkomaille, joten kaappausuhkaa ei pidetty enää varteenotettavana.

Muissa kolmessa tapauksessa, joissa arvioitiin olevan varteenotettava kaappausuhka, päädyttiin tapaamisten tukemiseen tai valvomiseen toistaiseksi. Yhdessä tapauksessa (H14) ei perusteltu sitä, miksi koettiin olemassa olevan uhka lapsen kaappaamisesta, mutta myös tapaajavanhemman väkivaltaisuus vahvisti tarvetta tapaamisten kontrollille.²¹⁶ Toisessa tapauksessa kaappausuhka perustui tapaajavanhempaa koskevaan karkotuspäätökseen²¹⁷ ja kolmannessa riskiarvioon, jossa korostuivat vanhemman toiminta ja siteet kohdemaahan.

Tämä riskiarvioon perustuva tapaus K64 on erinomainen mallitapaus kaappausuhan punninnasta. Tapauksessa isä oli ilmaissut useammalle taholle, mukaan lukien lapselle, haluavansa viedä lapsen kotimaahansa Irakiin, jossa hänellä oli myös toinen pieni lapsi, perhe ja sukua sekä hyvä mahdollisuus harjoittaa ammattiaan. Isä oleskeli maassa paljon. Lapsella saattoi olla voimassa oleva passi Irakiin tai sellainen olisi voitu hankkia ilman äidin suostumusta. Isällä oli siis varsin vahvat siteet kotimaahansa ja varteenotettavat keinot viedä lapsi sinne. Sitä vastoin käräjäoikeus ei pitänyt isän toimittamaa selvitystä hänen integroitumisestaan Suomeen sellaisena todisteena, joka poistaisi riskin kaappauksesta, varsinkin kun isä oli liioitellut tai valehdellut selvityksessä siteitään Suomeen. Tuomioistuin painotti, että mikäli lapsi onnistuttaisiin viemään Irakiin, olisi lapsen palauttaminen sieltä käytännössä mahdotonta, sillä maa ei kuulu Haagin sopimukseen ja Irakin lainsäädännön mukaan 7-vuotta täyttänyt lapsi kuuluu lähtökohtaisesti isän huollettavaksi. Käräjäoikeus totesi, että todennäköisesti isää pidettäisiin Irakissa lapsen yksinhuoltajana, joka entisestään vaikeuttaisi lapsen palautusta. Arvioitiin, että mikäli lapsi saataisiin vietyä Irakiin, olisi isällä maassa hänen molemmat lapsensa, sukunsa ja hyvät työllisyysmahdollisuudet, joten hänellä ei olisi tarvetta poistua maasta tai palata Suomeen enää. Isä oli lisäksi valvotulla tapaamisella pyrkinyt selvittämään kielletysti lapselta tietoja esimerkiksi lapsen ja äidin aikatauluista ja osoitteesta,

²¹⁶ Päätöksessä viitattiin lähinnä lasta ja äitiä suojaaneeseen lähestymiskieltoon, tapaamistaukoon sekä pahoinpitelystä ja kaappausuhasta syntyvään epäluottamukseen vanhempien välillä perusteena valvotuille tapaamisille, jotka porrastettiin tuettuihin tapaamisiin. Sitä, miksi epäiltiin isän kaappaavan lapsen ei ole päätöksissä avattu.

²¹⁷ Tapaus H24, käsitellään seuraavassa luvussa esimerkkinä karkotuspäätöksen vaikutuksesta tapaamisiin.

jotka tekoina voivat indikoida hänen suunnittelevan kaappausta. Siten näiden useiden seikkojen perusteella tuomioistuin totesi, että olemassa oli varteenotettava riski lapsikaappauksesta ja tapaamisia tuli valvoa toistaiseksi.²¹⁸ Tilanteessa useampi indikaattori viittasi siihen, että isä harkitsi lapsen kaappausta. Mitä useampi arviointikriteeri täyttyi, sitä uskottavampana ja vakavampana kaappausuhkaa pidettiin. Tässä tapauksessa uhkaa pidettiin hyvin vakavana, sillä lähes kaikki arviointikriteerit kaappausuhan arvioinnissa täyttyivät. Päätöksestä voi huomata erityisesti myös kohdemaan merkityksen tuomioistuimen arvioinnissa.

MUUT HUOMIOT

Lapsenhuoltolain 9b § 3 momentissa on erikseen säädetty mahdollisuudesta määrätä passi luovutettavaksi valvojalle tapaamisten ajaksi. Lain esitöiden mukaan näin voidaan tehdä, mikäli on perusteltu aihe epäillä, että lapsi voidaan viedä luvattomasti maasta. Perustellun aiheen epäillä tätä muodostaa esitöiden mukaan esimerkiksi tapaajavanhemman kiinteät suhteet vieraaseen valtioon ja aikaisempi yritys tai uhkaus viedä lapsi maahan ilman toisen vanhemman suostumusta.²¹⁹ Kuitenkin aineistossa ainoastaan yhdessä tapauksessa (K4) määrättiin kaappausuhan takia vanhempi luovuttamaan oma ja lasten passit sekä muut mahdolliset matkustusasiakirjat tapaamispaikan valvojalle. Toisessa tapauksessa pohdittiin tällaisen määräyksen antamista, mutta koska vanhempi oli ilmoittanut, ettei hänellä ollut hallussaan lapsen passia, määräystä pidettiin tarpeettomana.²²⁰ Se, ettei passia määrätä luovutettavaksi kovinkaan usein poikkeaa oikeuskirjallisuudessa ja laissa esitetystä linjasta, joka pitää erityisesti passin luovuttamista keinona ehkäistä lapsikaappauksia.²²¹

Tapaajavanhemman oleskeluluvan epävarmuus, erityisesti päätös karkottaa vanhempi Suomesta, vaikutti osassa tapauksista tapaamisten kontrolliin. Yhdessä päätöksessä karkotuspäätöstä pidettiin suoraa kaappausuhkaa lisäävänä tekijänä ja kolmessa päätöksessä karkotuspäätöksen luoma epävarmuus vanhemman olosuhteista vaikutti päätökseen, mutta ei

---

²¹⁸ Tässäkin tapauksessa kuitenkin päätökseen vaikutti myös isän muu epäasiallinen käytös ja väkivaltaisuus myös lasta kohtaan, joka oli saanut lapsen vastustamaan tapaamisia. Päätöksessä todettiin kuitenkin, että isä oli tärkeä lapselle, joten tapaamisoikeutta pidettiin lapsen edun mukaisena.

²¹⁹ HE 88/2018, 9b.3 § yksityiskohtaiset perustelut.

²²⁰ Yhdessä tapauksessa (H40) määrättiin, että lasten passit luovutetaan aina sille vanhemmalle, jonka luona lapsi on. Toki tässä tapauksessa hovioikeus piti käräjäoikeudesta poiketen kaappausuhkaa epätodennäköisenä, mutta tämä on mielestäni hyvin kyseenalainen määräys, jos tapauksessa on kuitenkin jokseenkin varteenotettava uhka lapsen kaappauksesta. Tämä järjestely pääasiassa helpottaa lapsen kaappaamista.

²²¹ Esimerkiksi Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 170.

ollut ratkaiseva tekijä kontrollin kannalta.²²² Kaikissa tapauksissa vanhemman tilanteen epävarmuus lisäsi tapaamisiin liittyvää epäilyä kaappausuhasta.

Kaappausuhan alle luokitellussa tapauksessa H24 tapaamisiin määrätty kontrolli perustui yksinomaan siihen, että tapaajavanhempi oli määrätty karkotettavaksi Suomesta. Tapauksessa todettiin, että sinällään mitään konkreettista suoraa tukea kaappausuhalle ei ollut ilmennyt, mutta vanhemman olosuhteet olivat omiaan lisäämään kaappausuhkaa. Käräjäoikeus totesi, että mikäli karkotuspäätös kumotaan ei ole ilmennyt muuta aihetta asettaa tapaamisille kontrollia. Vanhempi kuitenkin saatettiin poistaa maasta milloin tahansa ja tavat kiertää määräystä poistua Euroopan alueelta olivat omiaan lisäämään lapsikaappauksen riskiä.²²³ Tuomioistuimien totesi, että karkotusasian akuutti luonne huomioon ottaen, oli tapaamisia perusteltua tukea siihen saakka, kun karkotuspäätös mahdollisesti kumotaan.

Karkotuspäätökselle on kuitenkin muissa aineiston tapauksissa annettu hyvin vaihteleva painoarvo ja kaikissa päätöksissä sille ei annettu merkitystä kaappausuhkaa lisäävänä tekijänä. Tapausta H24 voi pitää enemmän poikkeuksena, kuin sääntönä kaappausuhan arvioinnin kannalta. Kuitenkin voidaan todeta, että oleskeluluvan epävarmuus ja karkotuspäätös mainittiin useammassa päätöksessä, joissa tapaamisia rajoitettiin.

Tuomioistuimien totesi päätöksessään, H24 että tuen kannalta on riittävää, että valvoja tapaamisten aikana tietää missä lapsi on, jotta viranomainen pystyy reagoimaan nopeasti, jos vanhempi pyrkii poistumaan maasta lapsen kanssa. Hovioikeus totesi, ettei esimerkiksi valvonnan vaatima jatkuva näköyhteys ole tarpeen tämän tarkoituksen toteuttamiseksi. Myös oikeuskirjallisuudessa on tuettu näkemystä, että lähtökohtaisesti tuetut tapaamiset riittävät kaappausuhan läsnä ollessa turvaamaan lapsen edun, sillä tapaamispaikassa tapahtuvasta tapaamisesta ei ole lupaa poistua. Lievimmän puuttumisen periaatteen mukaan siis perustapauksessa tapaamisten valvomiseen ei olisi lähtökohtaisesti perusteita, kun tapaamisten tukeminen voi riittää turvaamaan sen, ettei lasta viedä pois tapaamisesta.²²⁴ Aineistoni ei tue kantaa tuettujen tapaamisten ensisijaisuudesta, sillä ainoastaan yhdessä tapauksessa tapaamiset oli tuomittu suoraan tuetuiksi ja kahdessa tapauksessa ne oli tuomittu porrastettuna tuetuksi valvotuista tapaamisista. Tapaamisten valvonta vaikuttaakin olevan

---

²²² Näistä ainoastaan ensimmäinen päätös kuuluu alaluokan kaappausuhka alle, muut kolme eivät sisälly luokan erittelyyn.

²²³ Tapauksessa oli selvitetty, että monet henkilöt pyrkivät poistumaan maasta ennen karkotuspäätöksen täytäntöönpanoa, jotta he välttivät maahantulokiellon Schengen alueelle ja voivat oleskella vastaisuudessa Euroopan alueella.

²²⁴ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 316.

yleisempi lopputulos oikeuskäytännössä, jos arvioidaan että kaappausuhka on olemassa. Tosin tähän voi vaikuttaa myös kokonaisharkinnassa painaneet muut perusteet tapaamisten valvonnalle. Lisäksi vaikuttaa olevan hankalaa saada tuomioistuin uskomaan kaappausuhan olevan todellinen, joten kun tuomioistuin uskoo kaappausuhan olevan olemassa, on kyseessä vakavampi uhka.

Useassa tapauksessa taustalla oli myös muita tekijöitä, joiden perusteella voitiin arvioida valvonnan olevan tarpeen. Aineistoni tapauksissa tällaisia tekijöitä olivat väkivaltaisuus ja vieraannuttaminen tai muu epäasiallinen käytös ja puhe.

5.4.3 Omavaltainen huostaanotto

Kolmessa viidestä (3/5) omavaltaista huostaanottoa koskevasta tapauksesta tapaamiset määrättiin toistaiseksi valvotuiksi. Yhdessä tapauksessa tapaamiset porrastettiin valvotuista tuetuiksi tapaamisiksi ja yhdessä tapauksessa tapaamiset porrastettiin valvotuista tapaamisista päivätapamisiin lapsen toivomuksesta. Kaikissa tapauksissa taustalla oli toteutunut omavaltainen huostaanotto, jossa lapsi oli jouduttu palauttamaan viranomaistoimin. Omavaltaisten huostaanottojen kesto vaihteli. Yhdessä tapauksessa omavaltainen huostaanotto kesti kaksi päivää²²⁵, kolmessa tapauksessa 1–2 kuukautta ja yhdessä tapauksessa lapsia ei ollut palautettu noin 6–9 kuukauteen. Useammassa tapauksessa lasta luonaan pitänyt vanhempi ei ollut tuona aikana vastannut lähivanhemman ja viranomaisten yhteydenottoihin tai oli vältellyt niitä ainakin osan ajasta.

Ainoastaan yhdessä tapauksessa ilmoitettiin, että vanhempi oli tuomittu lapsen omavaltaisesta huostaanotosta. Rikosoikeudellisella syyksi lukemisella ei ole kuitenkaan tapaamisoikeusasian kannalta merkitystä. Hovioikeus totesi tapauksessa H15, että tapahtumia oli pidettävä ”tapaamismääräysten vakavana rikkomisena” ja ”sillä, että poliisi on arvioinut, että rikosta ei ole tapahtunut, ei ole merkitystä tapaamismääräysten rikkomisen vakavuuden arvioinnissa”. Omavaltainen huostaanotto on ilman rikosoikeudellista syyksi lukemistakin siis vakava tapaamismääräysten rikkominen, joka vaikuttaa tapaamisten kontrolloinnin tarpeeseen. Hovioikeus totesi lisäksi, että tällaiset tapaukset heikentävät vanhempien välistä

---

²²⁵ Tässä tapauksessa vanhempi oli olosuhdeselvitystä varten järjestetyllä poikkeuksellisesti valvomattomalla päivätapamisellaan lentänyt lapsen kanssa toiselle puolelle Suomea. Lapsi olisi tullut palauttaa valvotussa vaihdossa iltapäivällä, mutta vanhempi ei ollut saapunut paikalle tai vastannut yhteydenottoihin. Vanhempi oli tavoitettu puhelimitse seuraavana päivänä, mutta hän oli kieltäytynyt kertomasta omaa ja lapsensa olinpaikkaa. Poliisit olivat lopulta löytäneet vanhemman ja lapsen kahden päivän kuluttua.

luottamusta ja aiheuttavat huolen siitä, että vanhempi toimii vastaavalla tavalla uudelleen. Tapaamisten kontrollilla pyrittiin turvaamaan muun muassa se, ettei lasta pidetä tapaajavanhemman luona vastoin päätöksiä.

Yhdessä tapauksessa (jossa tuomittiin porrastus tuettuihin tapaamisiin) omavaltaisesta huostaanotosta oli kulunut jo useampi vuosi ja tapaamisten kontrollin pääasiallinen peruste oli vanhemman epäasiallinen puhe lapselle. Muissa tapauksissa huostaanotot olivat tapahtuneet äskettäin ja kyseessä oli ajankohtainen huoli. Omavaltaisen huostaanoton lisäksi kuitenkin kaikissa tapauksissa oli muutakin epäasiallista toimintaa, yleisimmin epäasiallista puhetta tai käytöstä. Lojaliteettiristiriita, vieraannuttaminen ja lapselle negatiivisten asioiden puhuminen toisesta vanhemmasta oli mainittu neljässä viidestä tapauksesta. Kahdessa tapauksessa vanhempi oli lisäksi ollut passiivinen ja tapaamiset olivat toteutuneet huonosti. Useammassa tapauksessa tapaajavanhempi oli todennut noudattavansa ”lasten tahtoa” asumisen ja luona pidon suhteen jatkossakin, eli oli ilmaissut aikovansa pitää lapsia luonaan vastoin määräyksiä tulevaisuudessakin, jos näki sen itse parhaaksi. Tuomioistuin totesi olevan siis todennäköistä, ettei vanhempi noudattaisi jatkossakaan viranomaispäätöksiä.

Lapsen omavaltainen huostaanotto oli usein häirinnyt esimerkiksi lapsen koulunkäyntiä ja arkea. Lapsen huostaansa ottaneen vanhemman toimintaa voidaan kaikissa tapauksissa kuvata lapsen edun vastaiseksi ja lapsen lojaliteettia ja psyykettä horjuttavaksi. Lasten mielenterveyden kuvattiin monessa tapauksessa olleen vaarantunut vanhemman toiminnan takia ja lapsen kuvattiin usein kokevan vahvaa lojaliteettiristiriitaa.

Kaikki omavaltaista huostaanottoa koskevat tapaukset olivat selvästi hyvin riittäviä huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia tilanteita, joissa vanhempien välillä vallitsi syvä konflikti ja lapsi kärsi riidan keskellä olost. Omavaltainen huostaanotto oli siis aineistossani poikkeuksetta osa kärjistynyttä riitaa, jonka keskelle lapsi oli joutunut.

5.4.4 Muuta

Yhteistä omavaltaisia huostaanottoja ja kaappauksia koskeville tapauksille oli epäily siitä, että vanhempi ei noudata oikeuden päätöksiä ja pyrkii uudelleen omavaltaisesti päättämään lapsen luona pitämisestä tai asumisesta (ulkomailla tai kotimaassa). Tapaamisten kontrolli oli tarpeen, sillä ei voitu poissulkea mahdollisuutta vanhemman omavaltaisesta toiminnasta vastoin oikeuden päätöksiä. Tapaamisten valvominen tai tukeminen oli kuitenkin riittävä rajoitus varmistamaan lapsen turvallisuuden ja ehkäisemään lapsen viemisen tapaamisista.

Huomionarvioisena pidän sitä, ettei oikeuskäytännössä hyödynnetä juurikaan mahdollisuutta määrätä matkustusasiakirjat luovutettavaksi tapaamisen valvojalle.

Aineistoon sisältyi kolme tapausta, joissa lähivanhempi oli lapsikaappaukseen syyllistynyt osapuoli. Kahdessa tapauksessa vanhempi oli luvatta tuonut lapset Suomeen ja lapsia ei oltu palautettu muun muassa, koska lasten olosuhteet olivat vakiintuneet Suomeen ja lähtömaan tilanne oli epävakaa.²²⁶ Yhdessä päätöksessä lähivanhempi kaappasi lapsen ulkomaille käräjäoikeuden päätöksen jälkeen, ennen hovioikeuden käsittelyä.²²⁷ Näissä tapauksissa, erityisesti viimeisimmässä, ajan merkitys lapsiasioissa korostuu, sillä kaikissa tapauksissa lasten olosuhteiden katsottiin vakiintuneen ”väärin” toimineen vanhemman luokse ja asumisen muutosta ei pidetty lasten edun mukaisena. Lähivanhemman epäasiallinen ja omavaltainen asumisen muutos huomioitiin päätöksissä. Kuitenkin yleisesti ajateltiin, että mikäli lapsen asuminen on vakiintunut väärin toimineen vanhemman luokse ja asumista ei ole lapsen edun mukaista muuttaa, ei lähivanhempaa voida päätöksellä rankaista ja tapaamisjärjestelyissä pitää ensisijaisesti huomioida lapsen etu. Lapsen etuun vaikutti näissä tapauksissa se, että lapsi oli vieraantunut tapaajavanhemmasta ja lapsen edun mukaisena pidettiin kontrollia lapsen vastustuksen ja tapaamistaukojen vuoksi. Kahteen päätöksistä liittyi lähivanhemman pyrkimys vieraannuttaa lapsi tapaajavanhemmasta ja yhdessä tapauksessa lähivanhemman motiivina oli ollut paeta tapaajavanhemman väkivaltaisuutta.

5.5 Vanhemman epäasiallinen puhe ja käytös

5.5.1 Yleistä

Lapsenhuoltolain 2.2 §:ssä korostetaan vanhemmille säädettyä myötävaikutusvelvollisuutta sekä velvollisuutta välttää kasvatustehtävässä kaikkea, joka haittaa lapsen ja toisen vanhemman suhdetta. Vanhemman tulee välttää esimerkiksi vieraannuttamista ja kielteisten

---

²²⁶ Kysymys oli tapauksissa toisen vanhemman tapaamisoikeudesta ja muista huoltoon liittyvistä oikeuksista. Tapaamisoikeutta rajoitettiin toisessa tapauksessa tapaajavanhemman väkivaltaisuuden vuoksi ja toisessa tapauksessa, koska lapset olivat vieraantuneet lähivanhemman toiminnan seurauksena pahoin tapaajavanhemmasta ja lasten edun mukaisena pidettiin ulkopuolisen tukea vanhemman ja lasten suhteen rakentamisen aikana.

²²⁷ Lasten asuminen oli määrätty siirtymään äidiltä isälle käräjäoikeuden päätöksellä, mutta äiti ei ollut luovuttanut lapsia ja oli muuttanut heidät ilman isän suostumusta Venäjälle. Äiti oli hankkinut lapsille Venäjän kansalaisuudet sekä maastapoistumiskiellon siihen saakka, kunnes lapset olivat täysi-ikäisiä. Hovioikeus katsoi näytetyksi, että äiti pyrki toimillaan vieraannuttamaan lapset isästään ja totesi, että äiti on pyrkinyt varmistamaan siitä, ettei lapsia viedä tai palauteta Suomeen. Hovioikeus piti kuitenkin lasten edun mukaisena lasten asuinpaikan säilyttämistä äidin luona ja vahvisti tuetusta porrastetut tapaamiset, sillä isä ei pitkään aikaan ollut tavannut lapsia. Sitä miten tapaamiset tuli toteuttaa ei ollut selvennetty, ottaen huomioon, etteivät lapset ilmeisesti saaneet poistua Venäjältä.

tietojen tai mielikuvien välittämistä lapselle.²²⁸ Lain esitöissä vieraannuttamista on pidetty henkisen väkivallan muotona, jolta lasta tulee suojella.²²⁹ 9 b § yksityiskohtaisissa perusteluissa katsotaan valvonnan tai tapaamisten tukemisen perusteeksi, että vanhempi on toistuvasti puhunut lapselle sellaista, mikä voi vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä.²³⁰ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että mikäli vanhempi käyttää tapaamisoikeutta tapaamisoikeuden tarkoituksen ja tavoitteiden vastaisesti, esimerkiksi yrittämällä vahingoittaa lähivanhemman ja lapsen suhdetta, saattavat yhteydenpidon rajoittaminen tai tapaamisoikeuden epäminen olla perusteltuja ratkaisuja.²³¹ Aaltonen on esittänyt, että tapaamisoikeus voitaisiin poistaa, jos vanhempi on käyttäytymisellään selvästi vaarantanut lapsen tasapainoisen tunne-elämän kehityksen ja hyvinvoinnin ja toiminut lasta psyykkisesti kuormittavasti ja vahingoittavasti.²³² Lisäksi on katsottu, että erityisen vaikeissa tapauksissa lapselle voidaan pitää niin vahingollisena vanhempien välisen riidan välikappaleeksi joutumista ja pakkokeinojen kohteena olemista, että tapaamisoikeuden poistaminen tulee lapsen edun mukaiseksi.²³³

Usein epäasiallisen puheen ja käytöksen voidaan katsoa olevan henkisen väkivallan muotoja. Lapsenhuoltolain esitöissä on tunnistettu tarve suojella lasta myös henkiseltä väkivallalta. Kuitenkin tuomioistuimen päätöksissä on hyvin harvoin tunnistettu tällainen epäasiallinen toiminta henkisen väkivallan käsitteen kautta. Väkivalta ymmärretään päätöksissä lähes yksinomaan fyysisenä väkivaltaisuuksena, kuten lyömisenä. Vanhemman käytöksen nimeäminen henkiseksi väkivallaksi on tuomioistuimen päätöksissä harvinaista. Useimmiten päätöksissä puhutaan vain vanhemman epäasiallisesta ja lapsen edun vastaisesta toiminnasta. Itseasiassa aineistossa missään tuomioistuimen perusteluista ei viitattu suoraan vanhemman toimintaan henkisenä väkivaltana.²³⁴

Väitöskirjassaan Ylisaukko-oja käyttää epäasiallisesta toiminnasta käsitettä henkinen väkivalta. Ylisaukko-oja havaitsi, että aineistossa kaikissa henkisen väkivallan tapauksissa tapaajavanhempi puhui toistuvasti lapselle tai lapsen läsnä ollessa ikäviä asioita

---

²²⁸ HE 88/2018, 2.2 § yksityiskohtaiset perustelut.

²²⁹ HE 88/2018, 1 § yksityiskohtaiset perustelut.

²³⁰ HE 88/2018, 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

²³¹ Peurakoski: Lapsen tapaamisoikeus, s. 51; viittaus Helinin teokseen Lapsen huolto (1984) s. 141.

²³² Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 192–193.

²³³ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 193.

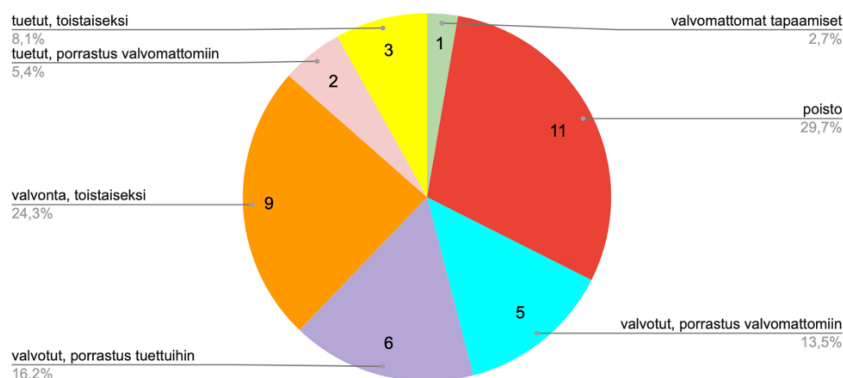
²³⁴ Kolmessa hakemuksessa viitattiin henkiseen väkivaltaan ja kolmessa päätöksessä todistelussa viitattiin henkiseen väkivaltaan. Lisäksi osassa tapauksista viitattiin lakia ja oikeusohjeita selostaessa lapsenhuoltolain esitöiden kohtaan, jossa ilmaistaan, että lasta tulee suojella henkiseltä väkivallalta.

lähivanhemmasta. Tällainen puhe sisälsi merkittävästi ja toistuvasti esimerkiksi lähivanhemman arvostelua, haukkumista, toiminnan kyseenalaistamista ja negatiivisten asioiden esittämistä lapselle. Ylisaukko-oja totesi, että päätöksissä viitattiin vanhemman käytökseen kokonaisuutena. Vanhempi toimi yleisesti epäasiallisella tavalla, ei vain yksittäisissä tapauksissa. Tapauksista hankitussa selvityksessä oli Ylisaukko-ojan havaintojen mukaan todettu yleensä vanhemman käytöksen haitallisuus lapselle ja päätöksissä arvioitiin vanhemman toiminnan vaikutuksia lapseen, lapsen hyvinvointiin ja lapsen oireiluun. Lisäksi todettiin, että tilanteet olivat akuutisti päällä ja ajallisessa yhteydessä päätöksen tekohetkeen. Ylisaukko-oja totesi, että henkinen väkivalta koettiin oikeuskäytännössä lapsen kehitykselle haitalliseksi ja lasta rikkovaksi riippumatta lapsen iästä.²³⁵

5.5.2 Empiirinen tarkastelu

Epäasiallista puhetta ja käytöstä esiintyi 37:ssä aineiston tapauksessa. Se oli hyvin yleinen huoli aineistossa. Epäasiallinen puhe ja käytös esiintyivät usein yhdessä. Näiden yleisin muoto oli selvästi toisen vanhemman haukkuminen lapsen edessä tai lapselle. Useissa tapauksissa esiintyi lisäksi päihdeongelmia tai mielenterveysongelmia, ja tapaukset lomittuvat vanhemman mielenterveysongelmien ja vanhempien välisen konfliktin kanssa.

Epäasiallinen puhe ja käytös

TAPAAMISOIKEUDEN POISTO

Tapaamisoikeus poistettiin seitsemässä (7) tapauksessa pääasiallisesti tapaajavanhemman epäasiallisen puheen tai käytöksen perusteella.²³⁶ Näistä epäasiallista puhetta sekä käytöstä

²³⁵ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 368–370.

²³⁶ Neljässä muussa tapauksessa tapaamisoikeus poistettiin pääasiassa väkivallan vuoksi, mutta tapaajavanhemman puhe ja käytös oli myös ollut epäasiallista.

esiintyi kolmessa (3) tapauksessa ja epäasiallista käytöstä neljässä (4) tapauksessa. Kaikissa tilanteissa lapsi vastusti tapaamisia ja tapaamisissa oli ollut taukoa, joka oli usein kestänyt vuosia. Vanhemman käytöksessä oli poikkeuksetta ollut pitkäaikaisia huolestuttavia piirteitä. Tapauksista kolmeen (3) liittyi myös tapaavan vanhemman päihdeongelma. Epäasiallinen käytös oli vaikuttanut lapseen negatiivisesti. Vanhempi ei ymmärtänyt käytöksensä tai puheidensa haitallisuutta lapselle tai suostunut lopettamaan tällaista toimintaa, vaikka häntä oli ohjattu muuttamaan toimintatapojaan useasti. Yleisesti tapauksissa epäasiallinen käytös ja puhe oli jatkunut myös valvottujen tai tuettujen tapaamisten aikana. Esimerkiksi yhdessä tapauksessa (K51) valvotuista tapaamisista oli jouduttu tekemään ainakin seitsemän lastensuojeluilmoitusta. Tapaamiset eivät yleensä olleet onnistuneet tai ne eivät olleet olleet lapsen edun mukaisia. Joissakin tapauksissa todettiin, että tapaamiset olivat lähinnä huonontaneet vanhemman ja lasten välejä.

Kaikissa tapauksissa lapset olivat hieman vanhempia, iältään 11–17-vuoden välillä. Keskiarvoltaan lapset olivat noin 14-vuotiaita ja ikien mediaani oli 13-vuotta. Päätöksissä tuotiin usein esille, että jos lapset haluaisivat olla yhteydessä vanhempaansa, heillä olisi siihen mahdollisuus, mutta lapset olivat jatkuvasti kieltäytyneet yhteydenpidosta. Päätöksissä korostettiin, että vasten *kehittyneen* lapsen tahtoa ei ollut mahdollista pakottaa positiivisen suhteen muotoutumista lapsen ja vanhemman välille. Lasten mielipiteen muuttumista ei voitu pitää erityisen todennäköisenä ja päätöstä ei olisi ollut mahdollista panna täytäntöön lasten varsin korkean iän ja muuttumattoman vastustuksen takia.

Lisäksi yhdessä tapauksessa käräjäoikeus antoi painoarvoa sille, että lapsia oli kuultu useita kertoja vanhempien välisissä lapsiriidoissa ja lapset toivoivat, että heitä ei enää kuultaisi. Käräjäoikeus viittasi korkeimman oikeuden päätökseen 2001:110, jonka mukaan tuomioistuimen tulee huomioida loputtoman oikeusriidan vaikutus lapsiin ja säästää lapsia täytäntöönpano-oikeudenkäynneiltä.²³⁷

Kaikissa tapauksissa olosuhdeselvitys oli päätyntä lopputulokseen, että tapaamisoikeuden toteuttaminen ei olisi lapsen edun mukaista. Epäasiallinen käytös ja epäasiallinen puhe ilmeni tapauksissa hyvin eri tavoin. Tapaajavanhemman toiminta oli ollut jatkuvaa ja lapselle haitallista, mutta toiminnan muodoissa oli paljon eroja. Toimintaa arvioitiin kokonaisuutena, mutta esimerkiksi epäasiallisesta toiminnasta nostettiin usein yksittäisiä uudempia tilanteita,

---

²³⁷ EIT on kritisoinut päätöstä KKO 2001:100 ratkaisussaan C. v. Finland, jossa se totesi, että korkein oikeus oli antanut lasten mielipiteelle liian ratkaisevan merkityksen päätöksessä.

joihin lapset olivat yleensä erityisesti viitanneet olosuhdeselvityksissä. Yleisesti voidaan todeta, että vanhemman epäasiallinen toiminta oli vaikuttanut *välittömästi lapseen* ja toiminnalla oli selvästi vaikutusta lapsen mielipiteeseen vanhemmasta ja tapaamisista.²³⁸

TAPAAMISOIKEUDEN RAJOITTAMINEN

Epäasiallinen käytös ja puhe oli hyvin samankaltaista tapauksissa tuomitusta lopputuloksesta riippumatta. Epäasiallista puhetta esiintyi 19 tapauksessa.²³⁹ Selvästi yleisin epäasiallisen puheen muoto oli toisen vanhemman haukkuminen lapselle tai lapsen edessä, negatiivisten ja vanhempien välisien asioiden kertominen lapsille sekä vieraannuttamiseen pyrkivä käytös (14 tapausta). Lisäksi ajoittain tähän liittyi myös lähivanhemman perheen ja ystävien haukkuminen. Ainakin kolmessa (3) tapauksessa vanhempi pyrki tapaamisilla selvittämään lapsilta asioita lähivanhemmasta ja perheen tilanteesta, joita hänellä ei ollut oikeutta tietää esimerkiksi turvakiellon takia. Kolmessa (3) tapauksessa mainittiin, että tapaajavanhempi oli haukkunut ja syyllistänyt myös lapsia. Neljässä (4) tapauksessa vanhempi kritisoi tapaamispaikkaa ja viranomaisia jatkuvasti. Yhdessä (1) tapauksessa tapaajavanhempi oli uhannut lasten edessä tekevänsä itsemurhan ja yhdessä (1) tapauksessa tapaajavanhempi puhui lapselle seksistisiä ja rasistisia asioita sekä kertoi vankilasta ja vankilakavereistaan.

Epäasiallista käytöstä esiintyi 17 tapauksessa.²⁴⁰ Yleinen epäasiallisen toiminnan muoto oli erinäinen lähivanhemman luona käyminen ilman lupaa, vainoaminen ja kotirauhan rikkominen (5). Toinen yleinen epäasiallisen käytöksen muoto oli tapaajavanhemman jatkuva yhteydenpito viranomaisiin ja lastensuojeluun, jossa vanhempi esitti perättömiä väitteitä ja huolia lähivanhemman toiminnasta ja ajoi perheen viranomaiskierteeseen (4 vakavaa

---

²³⁸ Tapauksessa K51 vanhempi haukkui jatkuvasti lähivanhempaa lapsille ja aikaisemmillä valvotuilla tapaamisilla oli jouduttu tekemään seitsemän lastensuojeluilmoitusta. Tapauksessa K47 vanhempi oli saapunut toistuvasti tapaamisille humalassa, puhui pahaa lähivanhemmasta, syyllisti lasta ja laittoi lapselle asiattomia viestejä. Tapauksessa K56 oli kyseessä kroonistunut lapsiriita, jonka keskelle lapset oli vuosia asetettu. Tapaajavanhempi oli käyttäytynyt asiattomasti esimerkiksi vainoamalla lasten isää ja saapumalla vasten lasten tahtoa koulun juhlaan, josta hänet oli jouduttu poistamaan epäasiallisen käytöksen vuoksi. Tapauksessa H4 tapaajavanhempi oli saapunut valvottuun tapaamiseen veitsen kanssa, josta oli aiheutunut lapselle pelkotila. Tapauksessa H1 isä kohdisti lapseen jatkuvasti vainoamistyylisiä käytöstä ja rikkoi lapsen suojaksi asetettuja lähestymiskieltoja. Tapauksessa K28 lapsi oli kokenut äidin luona psyykkistä ja fyysistä kaltoinkohtelua, jonka seurauksena lapsi vastusti tapaamisia. Lisäksi äidillä oli päihdeongelma ja hän oli tehtaillut jatkuvia oikeudenkäyntejä asiassa, joka rasitti lasta. Tapauksessa K60 isää oli epäilty tapaamisten aikaisen epäasiallisen käytöksen takia lapsiin kohdistuvista rikoksista, joista nostetut syytteet oli kuitenkin hylätty käräjäoikeudessa. Lapset vastustivat tapaamisia vanhemman epäasiallisen käytöksen ja alkoholinkäytön vuoksi. Tapaajavanhempi oli lisäksi jäänyt hyvin passiiviseksi ja ei ollut osallistunut istuntoon tai olosuhdeselvitykseen.

²³⁹ Ei laskettu tapauksia, joissa tapaamisoikeus on poistettu, mutta vastaavaa käytöstä esiintyi myös näissä tapauksissa.

²⁴⁰ Ei laskettu tapauksia, joissa tapaamisoikeus on poistettu.

tapausta). Yleisimmin epäasiallinen käytös kohdistui lähivanhempaan (7), viranomaisiin (3) ja lapsiin (6) tai useampaan näistä tahoista. Epäasiallinen käytös oli äärimmäisen moninaista ja vanhemmat toimivat monilla tavoin lapsen edun vastaisesti ja tapaamisoikeuteen vaikuttavalla tavalla.²⁴¹

Tapauksessa H13 tapaajavanhemman epäasiallinen käytös oli pääasiallinen peruste tapaamisoikeuden rajoittamiselle. Isä lähetti poikkeuksellisen pahaenteisiä ja uhkaavia viestejä äidille ja sosiaalityöntekijälle, joissa hän uhkasi muun muassa hankkia aseita ja tappaa ulkopuolisia henkilöitä sekä äidin ja lapsen. Tapaamisoikeutta ei tilanteessa voitu käräjäoikeuden mukaan poistaa, koska lapsen ja isän välillä oli aito yhteys, lapsi halusi tavata isää ja tapaamiset olivat sujuneet hyvin. Isä oli käyttäytynyt kuitenkin niin epätasapainoisesti ja uhkaavasti, että olemassa oli vakava huoli tapaamisten turvallisuudesta. Tuomioistuimien totesi, ettei tuettujakaan tapaamisia voitu pitää lapsen edun mukaisina.²⁴²

Kaikissa tapauksissa (4), joissa vanhempi oli ollut jatkuvasti yhteydessä viranomaisiin ja ajanut perheen viranomaiskierteeseen, esiintyi muutakin epäasiallista käytöstä ja oli muitakin perusteita rajoittaa tapaamisoikeutta.²⁴³ Tapaajavanhempi teki jatkuvia lastensuojeluilmoituksia ja/tai rikosilmoituksia lähivanhemmasta. Viranomaisilmoitusten tekemistä pidettiin ilmentymänä vanhempien välisestä syvästä konfliktista ja tapaajavanhemman asiattomien ilmoitusten motiivina nähtiin yleensä olevan lähivanhemman kiusaaminen tai rekisterimerkintöjen luominen huolto-oikeudenkäyntiä varten. Epäasiallinen toiminta viranomaisilmoitusten muodossa ei sinällään kohdistunut suoraan lapseen, mutta ilmoitusten takia lastensuojelun tai poliisin tuli jatkuvasti arvioida perheen tilannetta. Tämä kuormitti lähivanhempaa ja johti siihen, että lasta tuli kuulla jatkuvasti viranomaisten toimesta. Tämä oli lapselle rasittavaa ja usein pelottavaa. Perusteettomat syytökset koskivat esimerkiksi alkoholismia, seksuaalista hyväksikäyttöä ja kaltoinkohtelua lähivanhemman

---

²⁴¹ Esimerkkejä: Tapauksessa K35 isä oli jahdannut autolla naapuruston lasta lapsi kyydissään aiheuttaen vaaratilanteita ja vastustanut sen jälkeen pidätystä lasten edessä. Tapauksessa K31 tapaajavanhempi jätti jatkuvasti ostamatta junaliput tapaamisten matkoille ja hänet poistettiin lasten kanssa junasta useasti. Lisäksi oli huolta olosuhteista äidin luona, erityisesti vuorokausirytmistä, lasten ruokinnasta ja lasten jättämisestä kotiin yksin. Tämänkaltaisen huoli tapaajavanhemman kyseenalaisista kasvatuskäytännöistä esiintyi muutamissa muissakin tapauksissa. Tapauksessa K32 isä oli useamman kerran ollut aggressiivinen tapaamispaikan henkilökuntaa kohtaan. Tapauksessa K45 isä oli pyrkinyt murtautumaan lapsen avulla äidin kotiin valvomattoman tapaamisen aikana. Tapauksessa K37 tapaajavanhempi oli äkisti lähtenyt viemään lasta toiselle paikkakunnalle turvakotiin tapaamisen aikana, joka oli luonut lapselle turvattomuuden tunnetta.

²⁴² Kuitenkin hovioikeudessa vanhemmat sopivat porrastuksen tuettuihin tapaamisiin. Käräjäoikeus ei olisi myöntänyt tuettuja tapaamisia.

²⁴³ Muun muassa rikollisuus, mielenterveysongelmat, lapsen vastustus, lapselle negatiivisten asioiden puhuminen. Kokonaisarviointiin vaikuttaessa päätöksiin ei ole tarkoituksenmukaista arvioida viranomaisilmoitusten vaikutusta päätösten lopputulokseen kontrollin osalta.

luona. Yhdessä tapauksessa (K20) tapaajavanhempi oli ollut poikkeuksellisen vihamielinen myös viranomaisia kohtaan ja tehnyt rikosilmoituksia lähes kaikista asiaan osallistuneista henkilöistä, mukaan lukien vastapuolen asianajajasta ja olosuhdeselvittäjästä.

Tapauksessa H16 isä oli neljä vuotta manipuloinut ja johdatellut lapsia väittämään, että äidin uusi puoliso käytti lapsia seksuaalisesti hyväkseen. Isä oli esimerkiksi pakottanut lapset kirjoittamaan kirjeitä, joiden sisällön hän oli sanellut, ja vienyt lapsia lääkäreille, jossa hän johdatteli vahvasti lapsia kertomaan hyväksikäytöstä. Lapset eivät kertoneet hyväksikäytöstä ilman isän läsnäoloa ja kiistivät tarinat, kun isä ei ollut paikalla.²⁴⁴ Hovioikeus totesi isän toimintaan liittyvän manipulointiin vahvasti viittaavia piirteitä. Valvonnan tarvetta perusteltiin sillä, että isä ei ollut lopettanut lastensuojeluilmoitusten tekemistä ja tämä manipulointi ja ilmoitustehtäily oli asettanut lapset sellaiseen asemaan ja viranomaiskierteeseen, joka oli varmuudella omiaan vaarantamaan lasten terveyttä ja kehitystä sekä kuormittamaan lapsia henkisesti. Tapaamiset porrastettiin kuitenkin valvotuista valvomattomiin tapaamisiin kohtuusnäkökulmien vuoksi ja koska tarkoitus oli rauhoittaa lasten olosuhteet. Valvonta lopetettiin ajoissa hovioikeudessa vanhempien sopimuksella, sillä isä oli käräjäoikeuden päätöksen jälkeen lopettanut lastensuojeluilmoitusten teon.

Tapauksessa K63 käräjäoikeus ei määrännyt minkäänlaista kontrollia tapaamisiin. Isä oli yhteydessä lastensuojeluun jatkuvasti, jopa useita kertoja päivässä. Isä oli tehnyt ainakin kaksi rikosilmoitusta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja syytti äitiä lapsen kaltoinkohtelusta, puhelinriippuvuudesta ja väitti, että äiti on seksiaddikti.²⁴⁵ Lisäksi isä puhui jatkuvasti lapsen edessä asiattomasti äidistä ja altisti lapsen vanhempien välisille riitaisuuksille. Käräjäoikeus kuitenkin piti lapsen edun mukaisena, että lapsi saa tavata vanhempansa vapaasti ja ilman sellaista puuttumista, jota tapaamisten valvonta edellyttäisi. Käräjäoikeus silti totesi, että sitä huolestutti isän tapa puhua lapsen kuullen. Kuitenkaan tapauksessa ei ollut huolta siitä, että isä kaltoinkohtelisi tai muutenkaan laiminlöisi lapsen tarpeita. Koska lapsi halusi tavata isäänsä, piti käräjäoikeus kontrollin määräämistä lapsen edun vastaisena.

Tapaamisoikeuden poiston ja muiden kontrollin muotojen välillä vertaillen voidaan havaita, että lapset vastustivat tapaamisia hyvin vähän tapauksissa, joissa tapaamisoikeus tuomittiin valvottuna, tuettuna tai porrastettiin (ainoastaan yhdessä tapauksessa lapsi vastusti vahvasti tapaamisia). Lapset saattoivat oireilla tai vastustaa jossakin määrin vanhemman tapaamista, mutta he eivät kieltäytyneet menemästä tapaamisille.

---

²⁴⁴ Muutenkaan ei ollut viitteitä minkäänlaisesta hyväksikäytöstä ja kirjeissä isä oli ohjannut lapsia käyttämään sanastoa, jota lapset eivät ymmärtäneet. Lisäksi lasten opettajat totesivat, etteivät lapset olleet kielellisesti niin kehittyneitä, että he olisivat itsenäisesti kyenneet muodostamaan kyseisiä lauseita ja rakenteita.

²⁴⁵ Todistelussa esitettiin, että isä suhtautui pakkomielteisesti äidin yksityiselämään. Isän katsottiin pyrkivän viranomaisilmoituksilla tekemään kiusaa äidille ja kuormittamaan ja siten hallitsemaan äitiä. Isän huolet olivat jatkuvasti samat ja perusteettomat. Lastensuojelu piti isän toimintaa ja yhteydenottoja häiritsevinä.

Jos tapaamiset porrastettiin valvomattomiin tapaamisiin, ajateltiin usein, että tapaajavanhempi voi parantaa toimintaansa sillä välillä kun tapaamisia kontrolloidaan. Päätöksissä korostettiin ajatusta, että valvonnan ja tuen tulee olla välivaihe normaaleihin tapaamisiin siirryttäessä. Kuitenkin vanhemman toiminta antoi aiheen rajoittaa tapaamisoikeutta, kunnes voitiin varmistua siitä, että tapaajavanhempi on muuttanut toimintaansa ja lapsen etu toteutui tapaamisissa. Yhdessä tapauksessa tapaajavanhempi oli osoittanut osittain muuttaneensa toimintaansa, mutta porrastuksella haluttiin varmistaa, että vanhemman toiminta oli aidosti ja pysyvästi muuttunut ja lapsen etu toteutui siten tapaamisissa.

Jos päätöksessä määrättiin porrastus tuettuihin tapaamisiin (6) tai tuettuja tapaamisia toistaiseksi (3), oli lähes kaikissa tapauksissa lisäksi huoli jostakin muusta tapaamisiin vaikuttavasta tekijästä, kuten vanhemman päihdeongelmista, kotiolosuhteista ja vanhemman tai lapsen mielenterveydestä. Kontrollia tapaamisiin tarvittiin näiden tekijöiden yhteisvaikutuksen vuoksi. Usein sitä miksi tuetut tapaamiset määrättiin valvottujen sijasta ei perusteltu tapauksissa. Tapauksissa kuitenkin nähtiin tuettujen tapaamisten turvaavan riittävästi lapsen edun toteutuminen. Nähdäkseen tähän vaikutti vähimmän mahdollisen puuttumisen periaate. Perusteluiksi tuen tarpeelle muutamassa tapauksessa mainittiin, ettei tapaamisia voitu määrätä tapaajavanhemman kotiin sinne kohdistuvien huolenaiheiden takia, joka osaltaan tuki tarvetta määrätä tapaamiset tapaamispaikkaan. Huolenaiheita oli esimerkiksi tapaajavanhemman uuden puolison harjoittama kotiväkivalta. Yhdessä tapauksessa (K44) tapaamisia ei voitu määrätä isän kotiin, myös koska isä ei ollut osallistunut olosuhdeselvitykseen, joten tuomioistuimella ei ollut tietoa isän kotiolosuhteista. Lapset halusivat tavata isäänsä, jonka takia käräjäoikeus kallistui tuettujen tapaamisten määräämiseen valvottujen sijasta. Yhdessä tapauksessa todettiin valvottujen tapaamisten olleen onnistuneita, joten voitiin siirtyä tuettuihin tapaamisiin ja yhdessä tuettuihin tapaamisiin siirryttiin vanhempien sopimuksella.

Tapaamiset määrättiin toistaiseksi valvotuiksi yhdeksässä (9) tapauksessa. Tätä perusteltiin kolmessa (3) tapauksessa sillä, että vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa oli valvotuillakin tapaamisilla ollut ongelmia ja siihen oli ollut tarve puuttua usein. Neljässä (4) tapauksessa vanhemman rajattomien puheiden ja epäasiallisen käytöksen muutosta ei voitu arvioida. Näistä kahdessa tapauksessa syynä oli vanhemman passiivisuus ja tapaamisten toteutumattomuus ja kahdessa vanhemman toiminnan jatkuminen valvonnasta huolimatta. Yhdessä (1) tapauksessa heti tapaamisten kontrollia kevennettäessä tapaajavanhempi oli

kyselty lapselta epäasiallisia kysymyksiä lähivanhemmasta ja käyttänyt lasta päästäkseen lähivanhemman kotiin. Yhdessä (1) tapauksessa tapaajavanhemman aggressiivinen käytös ja puheet olivat niin vakavia, että harkittiin tapaamisoikeuden poistoa, mutta lapsen ja vanhemman positiivisen suhteen vuoksi tapaamisoikeus tuli vahvistaa.

Epäasiallinen puhe ja käytös, eli henkinen väkivalta, huomioidaan päätöksissä hyvin vaihtelevasti ja sille annetaan hyvin eriäviä painoarvoja lapsen etuun vaikuttavana tekijänä erityisesti tapaamisten kontrollin osalta. Juuri missään päätöksessä ei viitattu suoraan epäasialliseen toimintaan henkisenä väkivaltana. Epäasiallinen toiminta oli ajankohtainen huoli melko lailla kaikissa tapauksissa. Toiminta, jolle annettiin päätöksissä merkitystä, oli ollut jatkuvaa, vakavaa ja vaikuttanut jollakin tapaa lapseen ja/tai arvioon tapaajavanhemman vanhemmuudesta. Kun tapaamisoikeus poistettiin, oli epäasiallinen käytös ja puhe yleensä ollut vakavaa, jatkuvaa, sillä oli ollut erityisiä vaikutuksia lapseen, jonka vuoksi lapsi vastusti tapaamisia ja valvotutkaan tapaamiset eivät olleet onnistuneet.

5.6 Psykososiaaliset ongelmat

5.6.1 Mielenterveyden ongelmat

Mielenterveysongelmat voivat vaikuttaa vanhemman kykyyn vastata lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista tapaamisen aikana.²⁴⁶ Mielenterveyden ongelmat eivät kuitenkaan automaattisesti vaikuta vanhemman kykyyn huolehtia lapsestaan. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että tapaamisoikeus voidaan joutua poistamaan, jos vanhemmalla on vakavia ja pysyviä mielenterveysongelmia, joiden vuoksi lapsi pelkää ja ahdistuu tapaamisista.²⁴⁷ Tapaamisista ei saa olla lapselle fyysistä tai psyykkistä uhkaa ja psykososiaalisten ongelmien läsnä ollessa tuleekin kiinnittää erityistä huomiota lastensuojelulliseen tarpeeseen.²⁴⁸

Mielenterveydellisten ongelmien toteen näyttäminen ja arviointi tuomioistuimessa voi olla kuitenkin vaikeaa. Toinen vanhempi voi yliarvioida ja vääristellä mielenterveysongelmien vaikutusta tapaamisiin. Erityisen vaikeaa on, jos mielenterveysongelmista ei ole saatavissa vahvistusta esimerkiksi lääkärin lausunnolla. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että mielenterveyden ongelmien osalta tulee arvioida miten ongelma vaikuttaa lapsen arkeen, ilmapiiriin, turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen, vanhemman ihmissuhteisiin ja

²⁴⁶ Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s 165.

²⁴⁷ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 194.

²⁴⁸ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 394.

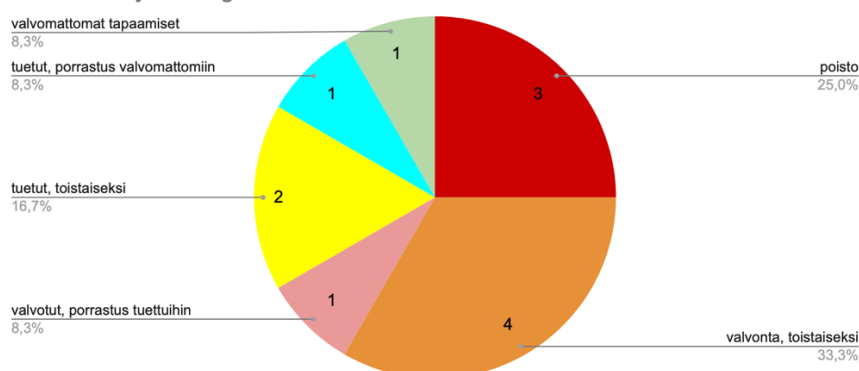
yhteistyöhön vanhempien välillä.²⁴⁹ Usein myös vanhemman kyvyllä tunnistaa mielenterveysongelmansa ja hakeutua hoitoon on merkitystä harkinnan kannalta.

Ylisaukko-ojan tutkimuksessa kaikissa tapauksissa, joissa viitattiin mielenterveysongelmien diagnooseihin, oli kyse vakavista mielenterveysongelmista, jotka olivat akuutteja ja ajankohtaisia. Yhdessäkään tapauksessa ongelmat eivät olleet selkeästi menneisyydessä.

Vanhemman todettiin joko olleen lähiaikoina sairaalahoidossa, aloittaneen hoidon vasta äskettäin ilman havaittavissa olevaa selkeää parannusta tai olevan ilman hoitoa. Joissakin tapauksissa Ylisaukko-oja totesi, ettei vanhempi ymmärtänyt tarvitsevansa apua.

Väitöskirjassa todettiin, että vanhemman psyykkisen tilan katsottiin vaikuttavan tapaamisten turvallisuuteen. Ylisaukko-oja piti merkityksellisenä, että luokan tapauksissa äidit olivat tapaajavanhempina edustettuina selvästi isiä enemmän (57 %). Tutkimuksessa todettiin, että mielenterveyden ongelmien vaikutusta lapseen arvioitiin sen kautta, millaisia vanhemman oireet olivat ja miten oireet vaikuttivat konkreettisiin tapaamisiin. Lapsen ikää ei nostettu Ylisaukko-ojan mukaan päätöksissä esille, mutta keskimäärin tapauksissa lapset olivat nuorempia. Ylisaukko-oja havaitsi, että kaikissa tapauksissa nousi esiin muitakin syitä rajoittaa tapaamisoikeutta, kuten negatiiviset puheet ja suhtautuminen lähivanhempaan (71 % luokan tapauksista). Ylisaukko-oja totesi, että väitöskirjan aineisto tukee oikeuskirjallisuudessa esitettyä käsitystä, jonka mukaan mielenterveysongelmilla on yhteys vieraannuttamistapauksiin, sillä suurimmassa osassa Ylisaukko-ojan aineiston tapauksia mielenterveysongelmista kärsivä vanhempi puhui kielteisesti toisesta vanhemmasta lapselle.²⁵⁰

Mielenterveyden ongelmat

²⁴⁹ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa s. 59–60.

²⁵⁰ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 381–383.

Tuomioistuin antoi painoarvoa mielenterveysongelmille aineistossa 12 päätöksessä, joista kolmeen (3) päätökseen liittyi lisäksi päihdeongelma. Mielenterveysongelmat esiintyivät kaikissa aineiston tapauksissa yhdessä muiden huolenaiheiden kanssa. Mielenterveysongelmat ilmenivät pääasiassa vanhemman epäasiallisen toiminnan kautta. Ongelmille annettiin merkitystä päätöksissä, kun mielenterveydelliset haasteet tosiasiasa vaikuttivat vanhemman käytökseen lasta kohtaan ja tapaamisiin lapsen kanssa. Mielenterveysongelmat esiintyivät aineistossa pääasiassa yhdessä väkivallan tai henkeen kohdistuneen rikoksen (6), vanhemman pyynnön poistaa oma tapaamisoikeutensa (2) sekä epäasiallisen käytöksen ja puheen (4) kanssa. Nämä muut huolet olivat vahva syy tapaamisten kontrollille ja ne osaltaan tukivat käsitystä siitä, että vanhemman mielenterveysongelmat vaikuttivat tapaamisiin. Mielenterveysongelmat eivät yksinään olleet syy poistaa tapaamisoikeutta ja alaluokan erittelyssä tarve poistaa tapaamisoikeus perustui vanhemman pyyntöön poistaa oma tapaamisoikeutensa tai tapaajavanhemman väkivaltaisuuteen.

Mielenterveyden haasteille annettiin merkitystä monella tapaa. Tapaajavanhemman mielenterveyden ongelmien katsottiin osassa tapauksista vaikuttavan tapaamisten onnistumiseen. Osassa tapauksista vanhempaa kuvattiin räjähdysherkäksi tai harhaiseksi myös tapaamisilla. Tuomioistuin piti huolestuttavina tekijöinä tapaajavanhemman sairautentunnottomuutta, kielteistä asennetta mielenterveyspalveluita ja lääkettä kohtaan sekä muiden syyttämistä vanhemman ongelmista ja ymmärtämättömyyttä siitä, miten vanhemman oma toiminta vaikutti lapseen. Useassa tapauksessa katsottiin, että tapaamisia ei voitu laajentaa valvomattomiin tapaamisiin ennen kuin vanhemman psyykkinen terveys oli vakaammalla pohjalla.

Useimmiten peruste tapaamisten rajoittamiselle ei ollut aineistossani se, että vanhemmalla oli mielenterveysongelma, vaan se miten vanhempi käyttäytyi (mielenterveysongelman takia). Osassa tapauksista kuitenkin annettiin merkitystä myös erillään vanhemman psyykkisen voinnin vaikutukselle tapaamisten kontrollin kannalta.

Erityisesti mielenterveydelle annettiin painoarvoa tapauksessa H11, jossa tapaajavanhempi oli vanhempien eron jälkeen yrittänyt useita kertoja itsemurhaa. Tuomioistuin katsoi, että vaikka vanhemman mielenterveys oli kohentunut, tuli tapauksessa tarkastella miten vanhemman mielenterveydellinen tilanne kehittyi ennen kuin tapaamiset voitiin määrätä tapaajavanhemman kotiin.²⁵¹

---

²⁵¹ Tapaajavanhempi puhui myös lapsille epäasiallisesti ja oli uhannut lasten edessä tehdä itsemurhan.

Aineistoni tapaus H13 on erinomainen erimerkki siitä, kuinka päätöksissä tiedostetaan tapaajavanhemman mielenterveysongelmat ja niiden vakavuus, mutta perusteluissa nojataan konkreettiseen toimintaan perusteena rajoitusten tarpeelle. Tapauksessa käräjäoikeus totesi, että tapaajavanhemmalla diagnosoidut mielenterveysongelmat vaikuttivat esimerkiksi vanhemman kykyyn tunnistaa tunteita ja heikensivät vanhemman kykyä antaa lohtua, turvaa ja huolenpitoa lapselle. Käräjäoikeus totesi, että vanhemman ongelmia ei kuitenkaan tullut tilanteessa arvioida *diagnoosien kautta*, vaan tapauksessa tuli arvioida *konkreettisia tapahtumia*, joilla oli merkitystä tapaamisten kannalta. Vanhemman toiminta nähtiin impulsiivisena, aggressiivisena ja vanhemmalla todettiin olevan empatiakyvyn puutetta. Vanhemman epäasiallinen ja rajoittamaton käytös muun muassa useiden tappouhkausten muodossa oli syy tapaamisoikeuden rajoittamiselle.

5.6.2 Päihdeongelmat

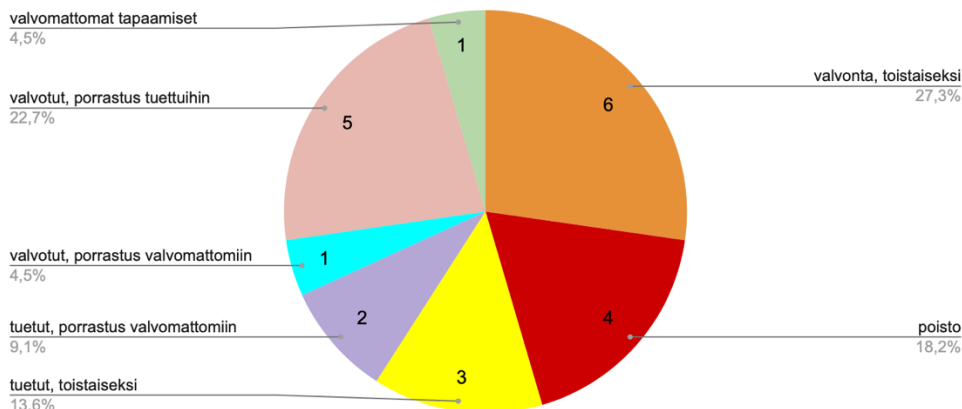
Myös päihteiden osalta on oikeuskirjallisuudessa todettu, että päihdeongelma voi vaikuttaa vanhemman kykyyn vastata lapsen turvallisuudesta tai hyvinvoinnista tapaamisen aikana.²⁵² Ylisaukko-ojan väitöskirjassa neljässä tapauksessa oli määrätty vanhemman päihdeongelman takia valvottuja tai tuettuja tapaamisia. Ylisaukko-oja kuitenkin totesi, että väitteitä päihdeongelmista oli esitetty useammassakin tapauksessa, mutta usein näyttö ongelmasta ei ollut riittävää. Kaikissa tapauksissa kyseessä oli ajankohtainen ongelma, eli vanhempi käytti päätöksen aikaan ongelmallisesti päihteitä. Tyypillisin päihdeaine oli alkoholi, mutta yhdessä väitöskirjan tapauksessa vanhempi käytti huumeita. Ylisaukko-oja havaitsi, että päihdeongelmaan vetoaminen oli tapauksissa näyttökysymys ja aineistossa ei edellytetty, että tapaajavanhemmalla olisi diagnoosi päihderiippuvuudesta. Väitöskirjassa todettiin, että mikäli vanhemmalla oli katsottu olevan päihdeongelma, tarkoitti se automaattisesti sitä, että lapsen turvallisuus oli tapaamisilla vaarassa. Lapsen iällä ei ollut merkitystä päätöksissä, sillä tuomioistuimissa todettiin, ettei päihdeongelman vaikutus lapseen ole riippuvainen lapsen iästä. Ylisaukko-oja totesi, etteivät tuomioistuimen perustelut nojanneet yksittäisen lapsen tilanteeseen, vaan tuomioistuimet oletusarvoisesti pitivät tapaamisia lapselle epäturvallisina, kun päihdeongelma oli näytetty toteen. Tapaajavanhempaan saattoi väitöskirjan aineistossa

---

²⁵² Tolonen ja Linnanmäki: Uudistunut lapsenhuoltolaki, s 165.

liittyä muitakin huolenaiheita, mutta päihdeongelmat olivat aineistossa keskeinen vanhemmuutta heikentävä tekijä, johon muut haasteet liittyivät.²⁵³

Päihdeongelmat

Vanhemmalla todettiin olevan jonkinasteinen päihdeongelma 22 aineistoni päätöksessä. Aineistossani päihdeongelmat vaikuttivat tarpeeseen kontrolloida tapaamisia, jotta tapaamiset olisivat lapselle turvallisia ja jotta vanhemman vointi ja päihtettömyys voitiin valmistaa ennen tapaamisen alkua. Tuettuja ja valvottuja tapaamisia käytettiinin varmistamaan vanhemman päihtettömyys tapaamisen aikana. Lisäksi päihdeongelmat aiheuttivat usein taukoja tapaamisissa. Vanhemmat olivat tapauksissa ajoittain passiivisia, oletettavasti päihteeisiin liittyvän kauden ajan, heillä oli vaikeuksia sitoutua tapaamisiin ja he peruivat tapaamisia usein. Vanhemman passiivisuus sekä kykenemättömyys sitoutua tapaamisiin vaikuttivat mahdollisuuden porrastaa tapaamisoikeus pois valvotuista tai tuetuista tapaamisista. Oikeuskäytännössä on voitu tapaamisten ehdoksi asettaa myös se, että vanhempi antaa puhtaan huumeseulan ennen tapaamisia, mutta tuomioistuim määräsi aineistossani tällaisen ehdon tapaamisille ainoastaan muutamassa tapauksessa.

Osassa tapauksista vanhemman yhteydenpidon lapsiin kuvattiin olevan lähtöisin vanhemman omista tarpeista ja epäasiallista, sillä vanhempi otti lapsiin yhteyttä päihtyneenä. Lisäksi vanhempi saattoi myös saapua tapaamisiin tai lasten elämän merkityksellisiin tapahtumiin päihtyneenä. Päihteen käyttö teki useassa tapauksessa vanhemman kotiolosuhteista epävakaita, jonka takia tapaamisten määrääminen tapaamispaikkaan oli tarpeen. Muutamassa tapauksessa merkitystä annettiin lasten kokemuksille vanhemman päihteenkäytöstä. Lapset

²⁵³ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 387–389.

esimerkiksi kuvasivat vanhemman olleen päihtyneenä pelottava ja vanhemman päihtymisen aiheuttaneen heille turvattomuutta. Osassa tapauksista tuomioistuin vetosi päihteiden vaikuttavan lapsen turvallisuuteen tapaamisten aikana. Tapauksissa, joissa vanhempi väitti päässeensä irti päihteistä, tuomioistuin antoi merkitystä selvitykselle siitä, että vanhempi oli hakenut apua ongelmiinsa ja oli tosiasiallisesti ollut päihteetön. Päihteettömyyden kestolle annettiin myös merkitystä ja lyhyttä päihteettömyyttä ei välttämättä pidetty vahvana näyttönä kestävästä päihteettömyydestä. Lisäksi merkitystä annettiin vanhemman suhtautumiselle päihteettömyyttä tukevia palveluja kohtaan.

Yhdeksässä (9) tapauksessa tapaamisia rajoitettiin pääasiassa vanhemman päihdeongelman takia. Poikkeuksetta kaikkiin näihin tapauksiin liittyi joko vanhemman passiivisuus tai lapsen kielteinen suhtautuminen tapaamisiin. Yleisin lopputulos oli tapaamisten porrastaminen valvotuista tapaamisista tuettuihin tapaamisiin (4).²⁵⁴ Ainoastaan yhdessä tapauksista tapaamisoikeus porrastettiin valvomattomiin tapaamisiin. Tähän vaikutti se, että tapaajavanhemman olosuhteiden katsottiin vakiintuneen ja vanhempi vaikutti olleen erossa päihteistä jonkin aikaa. Kaikissa muissa tilanteissa vanhemman päihdeongelmat olivat päätöksen aikana edelleen vakava ajankohtainen huoli.

Kahdeksassa yhdeksästä tapauksesta vanhemmalla oli ollut vaikeuksia sitoutua tapaamisiin, yhteydenpito lapsen ja vanhemman välillä oli ollut satunnaista ja tapaamisoikeutta ei ollut joko käytetty tai tapaamisia oli peruuntunut usein tapaajavanhemmasta johtuvista syistä. Yhdeksännessä tapauksessa tapaamisia ei ollut toteutunut lasten vastustuksen vuoksi, koska lapset olivat traumatisoituneet isän päihteidenkäytöstä aiemmilla tapaamisilla. Tapaamisissa oli siis kaikissa tapauksissa ollut taukoa, ja vanhemman ja lasten suhde oli usein etäinen tai katkennut. Muutamassa tapauksessa mainittiin, että vanhempi oli ollut päihtynyt myös (valvottujen tai tuettujen) tapaamisten aikana ja ainakin yhdessä päätöksessä lapset perustelivat negatiivista suhtautumistaan ja pelkojaan tapaamisia kohtaan sillä, että he olivat todistaneet tapaamisilla vanhemman päihteidenkäyttöä. Yleistäen voidaan todeta, että tapaamisten kontrollointia perusteltiin vanhemman päihdeongelmalla, elämänhallinnan haasteilla, mahdollisella lasten vastustuksella ja vanhemman ja lasten etäisellä suhteella.

13 päätöksessä tapaamisoikeuden rajoittamiseen vaikutti päihdeongelman lisäksi myös muu huolenaihe. Tuomioistuimen perustelut päihdeongelmia koskien olivat hyvin samanlaisia

---

²⁵⁴ 4 tapausta porrastettiin valvotuista tuetuiksi, 2 tapausta toistaiseksi valvottuja, 2 tapausta toistaiseksi tuettuja ja 1 tapaus porrastettiin valvotuista valvomattomiin tapaamisiin.

edellä esitetyn kanssa, mutta lisäksi toinen huolenaihe tuki tarvetta tapaamisten kontrollille. Eräs huolenaihe oli tapaajavanhemman rikollisuus tai rikollinen elämäntyyli (3), jossa vanhemman elämäntilanne oli puutteellista ja kytkeytyi päihdeongelmaan. Tällainen rikollisuus oli usein huumausaineisiin liittyvää ja saattoi sisältää varkauksia ja kotirauhan rikkomista. Epäasiallinen puhe ja käytös oli hyvin yleinen ongelma yhdistettynä päihdeongelmiin (6). Lisäksi useaan perheväkivaltatapaukseen liittyi vanhemman päihdeongelma, erityisesti alkoholismi. Tapaamisoikeuden poistaneissa tapauksissa pääasiallinen syy päätökselle oli vanhemman epäasiallinen toiminta (3) tai väkivaltaisuus (1).

5.7 Vanhemman passiivisuus ja kielteinen asenne tapaamisia kohtaan

5.7.1 Yleistä

Tapaavaa vanhempaa ei voida velvoittaa toteuttamaan tapaamisoikeuttaan esimerkiksi täytäntöönpano-oikeudenkäynnissä.²⁵⁵ Lain esitöiden mukaan kuitenkin myös tapaavalla vanhemmalla on velvollisuus myötävaikuttaa tapaamisten toteutumiseen ja varmistaa, että lapsi tapaa häntä sopimuksen tai päätöksen mukaisesti.²⁵⁶ Lapsenhuoltolain esitöissä toistuvaa tapaamisoikeuden käyttämättä jättämistä on pidetty henkisen väkivallan muotona, jolta lasta tulee suojella.²⁵⁷ Oikeuskirjallisuudessa esitetäänkin, että tapaamisoikeus on voitu evätä tai sitä on voitu rajoittaa tilanteissa, joissa vanhempi on vaarantanut lapsen tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia esimerkiksi toistuvasti laiminlyömällä tapaamisia ilman syytä ja ilmoittamatta lähivanhemmalle.²⁵⁸ Myös korkein oikeus ilmaisi tapauksessa 2007:71, että ääritapauksissa tapaamisoikeuden poistaminen voi tulla kysymykseen, jos lasta tapaava vanhempi on tapaamisia toistuvasti laiminlyömällä selvästi vaarantanut lapsen tasapainoisen tunne-elämän kehityksen ja hyvinvoinnin.²⁵⁹ Päätöksessä korostettiin, että tapaamisoikeuden tulisi olla lapsen oikeus ja vanhemmalla ei ole oikeutta mielensä mukaan päättää oikeuden käytöstä lapsen edun vastaisesti.²⁶⁰ Ketonen ja muut ovat kuitenkin esittäneet, että perhe-elämän suojan nojalla vanhemmalla olevan vahvan oikeuden tavata lastaan vuoksi, suomalaisessa oikeudenkäytössä lapsen perhettä on voitu velvoittaa sietämään ”kohtuutonta, vuosikautista riippuvuutta epäsäännöllisistä ja usein laiminlyödyistä tapaamisista sekä lapselle

²⁵⁵ HE 88/2018, 7a § yksityiskohtaiset perustelut.

²⁵⁶ HE 88/2018: 2.2 § yksityiskohtaiset perustelut.

²⁵⁷ HE 88/2018: 1 § yksityiskohtaiset perustelut.

²⁵⁸ Hakalehto: Lapsioikeuden perusteet, s. 215; Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 193.

²⁵⁹ KKO 2007:71, kohta 11.

²⁶⁰ KKO 2007:71, kohta 11.

tästä aiheutuvia jatkuvia pettymyksiä ja stressiä ilman, että tapaamisoikeutta olisi rajoitettu tai poistettu”.²⁶¹

Vanhemman passiivisuudesta seuraa poikkeuksetta tapaamistaukoja. Tapaamisten toteutuessa harvoin tai tapaamisissa ollessa pitkiä taukoja voi lapsi myös vieraantua vanhemmastaan. Passiivisuudesta seurannut tapaamistauko vaikuttaa usein tarpeeseen aloittaa tapaamisten porrastus valvotuista tai tuetuista tapaamisista, sillä usein pitkän tapaamistauon jälkeen lapsen psyykkisen turvallisuuden turvaamiseksi pidetään perusteltuna aloittaa tapaamiset niin, että ulkopuolinen henkilö myötävaikuttaa tapaamisiin.²⁶² Hallituksen esityksessä tapaamisten tukemista on pidetty lähtökohtaisesti riittävänä keinona turvata lapsen etu tapaamistaukotilanteissa.²⁶³

Aaltonen on pitänyt tapaajavanhemman myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyöntiä ja tapaamisoikeuden käyttämättä jättämistä mahdollisena perusteena muuttaa tapaamisratkaisuja.²⁶⁴ Ylisaukko-oja totesi vastaavasti, että hänen tutkimuksensa empiirisessä aineistossa tapaamistaukoa ja vanhempi-lapsi suhteen olemattomuutta on käytetty perusteena tapaamisten valvonnalle ja tukemiselle. Erityisesti tapaamistaukotilanteissa kontrollia on käytetty osana porrastusta, jonka tarkoitus on käynnistää tapaamiset uudelleen ja luoda suhde vanhemman ja lapsen välille.²⁶⁵ Väitöskirjassaan Ylisaukko-oja havaitsi, että kun tuomioistuimet antoivat päätöksissään merkitystä tapaamistauolle, oli tauon pituus usein mitattavissa vuosissa. Ylisaukko-oja totesi, että tapaamistauon keston merkitystä tapaamisoikeuden kannalta arvioitiin suhteutettuna lapsen ikään, joka vaikutti pääasiassa siihen, kuinka pitkäksi aikaa tapaamisiin määrättiin kontrollia. Tutkimuksessa todettiin, ettei päätöksissä oltu kontrollin laadun osalta annettu ratkaisevaa merkitystä sille, miksi tapaamiset eivät olleet toteutuneet, mutta tapaamistauon syillä saattoi olla merkitystä tapaamisten kontrollin keston kannalta.²⁶⁶ Lisäksi Ylisaukko-oja ilmaisi, että lapsen ja vanhemman suhteessa olevat ongelmat kuten kiintymyssuhteen ja luottamuksen kehittymättömyys, aiemmat epäsäännölliset tapaamiset sekä tapaamisten lyhytkestoisuus vaikuttivat valvottujen

---

²⁶¹ Ketonen ja muut: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus ja Euroopan ihmisoikeusyleissopimus, s. 748.

²⁶² HE 88/2018, 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

²⁶³ HE 88/2018, 9b § yksityiskohtaiset perustelut.

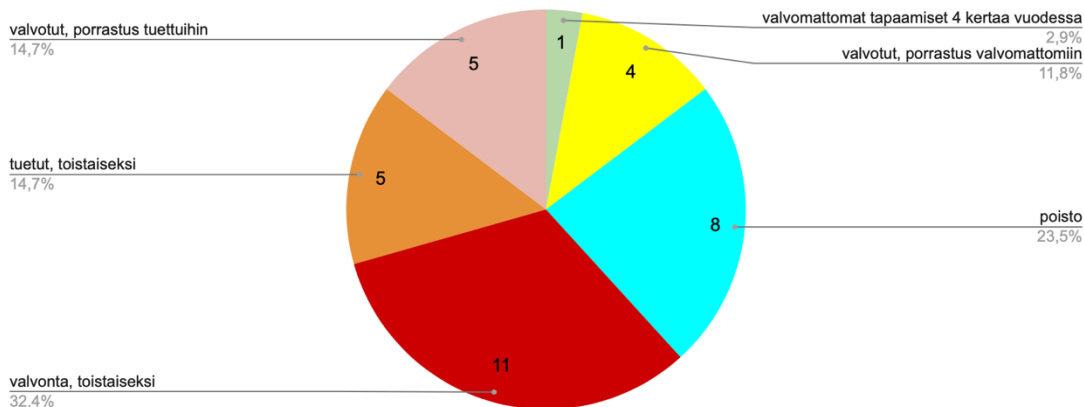
²⁶⁴ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 131.

²⁶⁵ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 285–286.

²⁶⁶ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 370–372.

ja tuettujen tapaamisten määräämiseen. Kontrollilla pyrittiin rakentamaan asteittain luottamuksellista ja turvallista suhdetta lapsen ja vanhemman välille.²⁶⁷

Passiivisuus ja kielteinen asenne tapaamisia kohtaan

Vanhemman passiivisuus tai kielteinen asenne tapaamisia kohtaan esiintyi 34 aineistoni tapauksessa. Tämä osio voidaan jakaa tilanteisiin, joissa vanhempi halusi, että hänen oma tapaamisoikeutensa poistetaan (4), passiivisuus kulki yhdessä päihdeongelmien kanssa (9–10), passiivisuus liittyi kielteiseen asenteeseen tapaamisten kontrollia kohtaan (7) ja tilanteisiin, joissa passiivisuudelle ei ollut sinällään mitään selkeää syytä, mutta vanhempi ei ollut järjestänyt tapaamisia tai oli perunut niitä merkittävästi (14). Lisäksi aineistossa oli yksi tapaus, jossa passiivisuus liittyi oletettavasti siihen, että isä oli ollut viimeiset vuodet vankilassa. Pääteisiin liittyvä passiivisuus on käsitelty edellisessä kappaleessa.

5.7.2 Vanhempi ei halua tapaamisoikeutta

Oikeuskirjallisuudessa tapaamisoikeuden antamista vanhemmalle, joka sitä ei selvästi halua on säännönmukaisesti pidetty lapsen edun vastaisena, jos on selvää, että tällainen tapaamisoikeus tulee jäämään toteutumatta.²⁶⁸ Aineistossani neljässä (4) tapauksessa tapaja vanhempi vaati, että hänelle itselleen ei vahvisteta ollenkaan tapaamisoikeutta lapseensa. Tuomioistuimien kanta tällaisiin tilanteisiin vaihteli. Kahdessa tapauksessa tuomioistuin vahvisti vanhemmalle tapaamisoikeuden tämän toiveista ja vastustuksesta huolimatta, sillä tuomioistuin ei pitänyt lapsen edun mukaisena tapaamisoikeuden poistoa ja halusi säilyttää vanhemmalla mahdollisuuden tavata lastaan. Kahdessa tapauksessa

²⁶⁷ Ylisaukko-oja: Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta, s. 373–374.

²⁶⁸ Savolainen: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus, s. 162.

tuomioistuimin taas piti tapaamisoikeuden poistamista lapsen edun mukaisena, sillä vanhemman selvän kielteinen asenne tapaamisiin oli vahingollista lapselle ja lapselle olisi psyykkisesti kuormittavaa odottaa tapaamisia, jotka eivät toteutuisi.

Tapauksessa H27 hovioikeus totesi, että äidin ”kielteisessä suhtautumisessa lapsen tapaamisoikeuden toteutumiseen on kysymys sellaisesta lapsen edun syrjäyttämisestä, että sen voidaan katsoa vahingoittavan ja loukkaavan lasta niin, että tapaamisoikeuden poistamiselle on perusteita”.²⁶⁹ Tapauksessa H26 vanhemmat olivat hovioikeudessa sopineet äidin tapaamisoikeuden poistosta. Hovioikeus pyysi erikseen vanhemmilta selvitystä siitä, miten lasten etu toteutui sopimuksen myötä. Oikeus totesi selvityksen pohjalta, että äiti oli toiminnallaan osoittanut olevansa haluton tapaamaan lapsiaan ja oli selvää, etteivät tapaamiset tulisi toteutumaan äidin haluttomuuden takia. Siten tuomioistuin näki, että tapaamisoikeuden poistaminen oli lasten edun mukaista.²⁷⁰ Näissä tapauksissa vanhemmat olivat toiminnallaan hyvin vahvasti tuoneet esiin, etteivät aikoneet tavata lapsiaan ja aktiivisesti pyrkivät pääsemään eroon tapaamisoikeudestaan. Hovioikeus korosti, ettei vanhempaa voitu pakottaa tapaamaan lastaan, toteutumattomien tapaamisten odottaminen rasittaisi lasta ja vanhemman kielteinen asenne tapaamisia kohtaan oli lapselle vahingollista.

Tapauksessa K25 kärjäoikeus harkitsi tapaamisoikeuden poistoa, mutta myönsi lopulta lähivanhemman vaatiman tapaamisjärjestelyn. Tuomioistuin totesi, että äidin ollessa valmis säilyttämään vähäisen ja ennakkoilmoitukseen perustuvan tapaamisoikeuden, antoi tällainen järjestely mahdollisuuden sille, että lapsen ja isän suhde pääsisi kehittymään, jos isä niin haluaisi.²⁷¹ Ennakkoilmoitukseen perustuvan tapaamisoikeuden todettiin myös kuormittavan lasta vähemmän kuin toistuva toteutumatta jääneiden tapaamisten odottaminen. Tapauksessa K49 isä perusteli toivettaan poistaa tapaamisoikeus sillä, että hän halusi päästä eroon lasten äidistä ja ei halunnut olla missään tekemisissä tämän kanssa. Kärjäoikeus totesi, että tapaamisoikeuden poistaminen keinona ratkaista vanhempien välinen konflikti ei ollut lapsen edun mukainen ja hylkäsi vaatimuksen tapaamisoikeuden poistosta porrastaen tapaamiset valvotuista tapaamisista valvomattomiin tapaamisiin. Näissä päätöksissä korostui tapaamisoikeuden pitäminen erityisesti lapsen oikeutena ja tapaamisoikeuden poiston arviointi lapsen edun kannalta. Vaikka vanhempaa ei voida pakottaa tapaamaan lastaan,

---

²⁶⁹ Äiti oli valittanut kärjäoikeuden hänelle vahvistamasta tapaamisoikeudesta ja vaati sen poistoa.

²⁷⁰ Äiti ei ollut tavannut lapsia vuoteen asumisen siirron jälkeen ja oli ilmoittanut oikeudelle, ettei jatkossakaan aio tavata heitä.

²⁷¹ Isä ei ollut kiinnostunut tapaamaan lastaan ja vaati että hänen isyytensä lapseen poistetaan.

tuomioistuimissa pidettiin tapaamisoikeuden poistoa perusteltuna ainoastaan, jos siihen oli lapsen kannalta perusteltava syy. Lapsen edun mukaisena pidettiin tapauksissa tapaamisoikeuden säilyttämistä ja vanhempien mielipiteen tapaamisoikeutta kohtaan nähtiin muodostuneen lähinnä vanhempien konfliktin vaikutuksesta. Tuomioistuimet halusivat säilyttää lapsille mahdollisuuden tavata vanhempiaan, mikäli he siihen lopulta suostuisivat.

Sinällään näiden neljän tapauksen välillä ei ole faktuaalisesti suuria eroja.

Minusta huomionarvoista oli, että kaikissa tilanteissa, joissa tapaajavanhempi pyysi tapaamisoikeutensa poistoa, lähivanhempi piti tapaamisoikeuden toteuttamista lasten edun mukaisena. Tuomioistuimet korostivat erilaisia tekijöitä päätöksissään. Tapaamisoikeuden säilyttäneet tuomioistuimet painottivat tapaamisoikeutta nimenomaan lapsen oikeutena ja halusivat säilyttää lapsella oikeuden tavata vanhempia. Tapaamisoikeuden poistaneet tuomioistuimet painottivat lapsen etua. Lapsen edun mukaisena ei pidetty toteutumattomia tapaamisia ja vanhemman negatiivista suhtautumista pidettiin lapselle vahingollisena.

Voidaan pohtia mikä merkitys tapaamisoikeuden vahvistamisella käytännössä oli tapauksissa, sillä tapaamisia ei voida järjestää vastoin tapaajavanhemman suostumusta ja myötävaikutusta. Siten, mikäli vanhempi on päättänyt olla tapaamatta lasta, vahvistettu tapaamisoikeus ei tule toteutumaan ja sillä ei ole käytännön merkitystä *lapsen oikeuden* toteutumisen kannalta. Sitten jää jäljelle kysymys siitä, miten päätös lopulta toteuttaa *lapsen etua*.

5.7.3 Kielteinen asenne tapaamisten kontrollia kohtaan

Empiirisestä aineistostani havaitsin, että mikäli vanhempi kieltäytyi tapaamasta lastaan valvotusti, vaikutti tämä mahdollisuuteen muodostaa tapaamisiin porrastus, sillä tuomioistuin ei voinut arvioida tapaamisten onnistumista luotettavasti. Porrastus on yleensä (ja suositellusti) sidottu toteutuneisiin tapaamiskertoihin eikä ajan kulumiseen, joten porrastuksessa ei päästä etenemään seuraavaan vaiheeseen, jos vanhempi kieltäytyy toteuttamasta porrastuksen ensimmäisen asteen mukaisia tapaamisia. Seitsemässä (7) tapauksessa tapaajavanhempi oli ilmoittanut, ettei halua ja aio tavata lapsiaan valvotusti tai muuten tuetusti. Tämän takia vanhempi ei ollut tavannut lapsiaan ollenkaan tai tapaamisissa oli ollut pitkiä taukoja.²⁷²

---

²⁷² Esimerkiksi tapauksessa K50 isää oli harmittanut tavata lapsiaan ”kuin rikollinen” ja siksi väliaikais määräyksen mukaisia tapaamisia oli toteutunut vain kerran. Tapauksessa K60 tapaamiset eivät olleet toteutuneet ollenkaan isän passiivisuuden vuoksi ja isä ei ollut osallistunut olosuhdeselvitykseen muuten kuin ilmoittamalla, ettei ole kiinnostunut valvotuista tapaamisista vaan haluaa tapaamiset kotiinsa. Tapauksessa H9

Esimerkiksi tapauksessa K23 käräjäoikeus totesi, että valvotuista tapaamisista kieltäytymisestä oli muodostunut isälle eräänlainen kunniakysymys. Isä ei ollut toteuttanut tapaamisoikeuttaan puoleentoista vuoteen ollenkaan, vaikka se olisi voinut auttaa tilanteen laukaisemisessa ja kieltäytyminen tapaamisista oli pääasiassa kärjistänyt tilannetta.

Kaikissa tilanteissa tapaamisten rajoittamiselle oli passiivisuuden lisäksi jokin muukin syy.²⁷³ Kuitenkin vanhemman kieltäytyminen tapaamisten kontrollista vaikutti siihen, ettei tuomioistuin voinut arvioida vanhemman vahingollisen käytöksen muutosta tai tapaamisten toteutumista. Siten tuomioistuin ei kyennyt luomaan porrastusta pois tapaamisisten valvonnasta tai tuesta. Ainoastaan yhdessä tapauksessa tapaamiset porrastettiin valvomattomiin tapaamisiin, mutta edellytyksenä oli valvottujen tapaamisten toteutuminen.

Esimerkiksi tapauksessa K12 käräjäoikeus totesi, että vasta mikäli valvotut tapaamiset onnistuvat, tulee isän luona toteutuvia tapaamisia harkita. Kuitenkin isän kieltäytymisen vuoksi tapaamisten onnistumista oli mahdotonta ennustaa ja käräjäoikeus koki, ettei se voinut määrittellä valvottujen tapaamisten kestoa tai sitä, milloin niistä voisi porrastaa isän luona tapahtuviin tapaamisiin.

Lisäksi vanhemman kieltäytymistä valvotuista tapaamisista pidettiin esimerkiksi tapauksessa H9 osoituksena siitä, ettei vanhempi osannut ottaa huomioon toiminnassaan lapsen etua. Myös, kuten edellä on todettu, passiivisuudesta johtuva tapaamistauko puolsi osaltaan tapaamisten kontrollia. Lapsikaappaustapauksessa vanhemman kieltäytymistä valvotuista tapaamisista pidettiin lisäksi merkinä siitä, että vanhempi voi toimia uudelleen omavaltaisesti.

Pääasiassa kaikissa tapauksissa vanhemman kieltäytyminen tapaamisten kontrollista vaikutti siis juuri siihen, ettei tapaamisten kontrollista voitu luopua porrastuksella, koska ei ollut edellytyksiä arvioida milloin porrastus olisi mahdollista. Vanhemman kieltäytyminen valvotuista tapaamisista johti siten pääasiassa toivotusta päinvastaiseen tulokseen, sillä vanhemman toiminnan takia tapaamisten kontrolli jouduttiin määräämään pidemmäksi aikaa tai toistaiseksi.

---

isä oli lopettanut tapaamiset kokonaan kahden vuoden ajaksi, koska hän ”koki niistä stressiä”. Isä ilmoitti, ettei aio tavata lapsia valvotusti jatkossakaan.

²⁷³ 2 tapauksessa lapsikaappaus/omavaltainen huostaanotto, 2 tapauksessa epäasiallinen käytös ja puhe, 1 tapauksessa lapsen vastustus, 1 tapauksessa yhdistelmä epäasiallista käytöstä, päihdeongelmia ja lasten vastustusta ja 1 tapauksessa väkivalta ja epäasiallinen käytös.

5.7.4 Passiivisuus

Muissa tapauksissa vanhempien passiivisuus ilmeni pitkänä tapaamistaukoina, joskus myös siten, ettei toinen vanhempi ollut tavannut lastaan koskaan aikaisemmin tai vain muutaman kerran lapsen elämän aikana. Tilanteissa syntyi eri tavoin vaikutelma siitä, ettei vanhempi priorisoinut tapaamisoikeuttaan ja laiminlöi tapaamisia sekä siirteli niitä löyhin perustein.

Esimerkiksi tapauksessa K59 tapaamisia oli jäänyt toteutumatta, koska äiti oli mennyt sovittujen tapaamisten aikana tapaamaan puolisoaan vankilaan tai oli ollut käräjäoikeudessa, mutta hän ei ollut ilmoittanut esteistään ja lapset olivat joutuneet turhaan odottamaan tapaamisia tapaamispaikassa. Tapauksessa K2 tapaamisia ei ollut toteutunut, koska vanhempi oli mennyt pitkälle lomamatkalle ja ilmoitti aikovansa tehdä niin myös jatkossa.

Tapauksissa oli havaittavissa vanhemman elämönhallinnan ongelmat sekä vanhemman kykenemättömyys sitoutua tapaamisiin ja asettaa lapsen etu omien tarpeidensa edelle. Aineistossa näkyi vanhempien omaehtoisuus ja halu tavata lapsia heille itselleen sopivin ehdoin.²⁷⁴ Joissakin tapauksissa vanhempi ei ottanut ollenkaan yhteyttä tapaamispaikkaan ja tapaamisia ei voitu siksi käynnistää.²⁷⁵ Osassa tapauksista vanhempi oli myös kieltäytynyt osallistumasta olosuhdeselvitykseen ja tämän vuoksi ei kyetty selvittämään tai arvioimaan tapaajavanhemman olosuhteita. Tämä vaikutti myös siihen, että tapaamisten järjestäminen tapaamispaikassa oli tarpeen, sillä vanhemman kotiolosuhteista ei saatu selvitystä. Näissä tapauksissa tapaamisoikeuden luonne lapsen oikeutena korostuu, sillä tapaamisten kontrollilla pystytään osittain vaikuttamaan siihen miten vanhemman asenne tapaamisoikeutta kohtaan vaikuttaa lapseen.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että yleensä yksin passiivisuus ei ole syy tapaamisoikeuden rajoittamiselle. Passiivisuus kuitenkin johtaa usein tapaamistaukoihin ja vaikuttaa lapsen mielipiteeseen vanhemman tapaamisesta. Vanhemman passiivisuus, tapaamistauot ja vähäiset

---

²⁷⁴ Esimerkiksi tapauksessa K48 äiti tapaajavanhempana haki tapaamisten harventamista joka toinen viikko järjestettävistä tapaamisista kerran kuukaudessa järjestettäviin tapaamisiin sekä tapaamisoikeuden siirtämistä lapsen kotipaikkakunnalta äidin kotipaikkakunnalle. Äiti vetosi siihen, ettei hänen voimavaransa riittäneet usein toteutuviin tapaamisiin ja lapsen luokse matkustamiseen. Äidin mukaan lapsi oli tottunut matkustamaan pitkiä matkoja, joten lapsen pitäisi äidin sijaan matkustaa kaksi tuntia suuntaansa tapaamisille. Äidin aloitteesta oli peruttu tai siirretty useita tapaamisia, ja tapaamisissa oli ollut pitkiä taukoja. Äiti oli ilmoittanut, että mikäli tapaamisia ei tulla harventamaan tulee hän perumaan tapaamisia itse. Käräjäoikeus ei suostunut harventamaan tapaamisia, sillä lapsen näkökulmasta niitä ei ollut liian usein. Käräjäoikeus myös torjui ajatuksen siitä, että pienen lapsen edun mukaista olisi matkustaa tapaamisiin äidin sijasta. Tapauksessa korostuu mielestäni äidin tarve toteuttaa tapaamiset hänen oman etunsa mukaan ja äiti ohittaa lapsen edun harkinnassaan.

²⁷⁵ Molempien vanhempien tulee olla yhteydessä tapaamispaikkaan, jotta valvotut tai tuetut tapaamiset voivat käynnistyä.

toteutuneet tapaamiset johtavat siihen, ettei tuomioistuin voi arvioida tapaamisten onnistumista tai toteutumista ja laatia tapaamisiin porrastusta. Tapaamisoikeuden käyttämättä jättämistä pidetään lapselle haitallisena, mutta vanhemmalle halutaan luoda mahdollisuus muuttaa toimintaansa, sitoutua tapaamisiin ja toteuttaa tapaamisoikeuttaan paremmin jatkossa. Tapaamisten ulkopuolista kontrollia käytetään muodostamaan uudelleen positiivista suhdetta lapsen ja vanhemman välille ja varmistamaan, että vanhempi sitoutuu tapaamisiin.

5.8 Rikos

5.8.1 Yleistä

Joskus tapaajavanhempi on syyllistynyt rikokseen, jonka perusteella lähivanhempi kokee tarpeelliseksi rajoittaa tapaamisoikeutta. Aineistossani vanhemman rikostuomiolla oli vaihtelevasti merkitystä tuomioistuimen päätökseen.²⁷⁶ Eräässä aineiston tapauksessa (H19) hovioikeus totesi, että lähtökohtaisesti itsessään vanhemman vankeusrangaistus ei estä tapaamisoikeutta lapseen. Hovioikeuden perusteluiden mukaan “etävanhemman pitkä vankilatuomio ei ole sinänsä este tapaamisille, jos tapaamiset pystytään toteuttamaan tavalla, joka tukee lapsen ja etävanhemman suhdetta eikä vaaranna lapsen turvallisuutta tai ole vastoin lapsen etua”. Valvottuja tapaamisia voidaan järjestää poikkeuksellisesti myös vankilassa tai mahdollisesti vankilassa olevan vanhemman lomien aikana. Tietenkin myös tuomiot, jotka eivät johda vankeusrangaistukseen, voivat vaikuttaa tuomioistuimen arviointiin tapaamisoikeuden toteutumisesta.

Teoksessa *Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa* Aaltonen on katsonut, että oikeuskäytännössä tapaamisoikeus on jätetty vahvistamatta muun muassa, kun vanhempi on kärsimässä pitkäaikaista vankeusrangaistusta ja lapsi vastustaa tapaamisia, kun vanhempi on syyllistynyt lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja tapaamisten ei katsota olevan lapsen edun mukaisia sekä kun vanhemman tapaaminen on lapselle muusta syystä pelottavaa tai ahdistavaa, esimerkiksi jos tapaava vanhempi on surmannut lapsen toisen vanhemman.²⁷⁷ Vastaavasti valvottujen tapaamisten perusteeksi Aaltonen on maininnut epäilyn tai tuomion

---

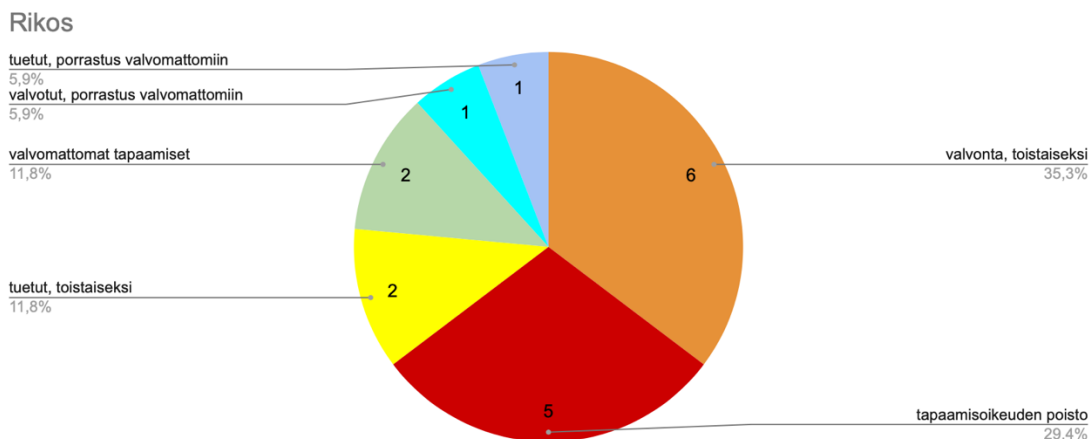
²⁷⁶ Tässä luvussa ei käsitellä lapsikaappausta, lapsen omavaltaista huostaanottoa, huumausainerikoksia tai perheen sisäistä väkivaltaa, vaan tapaukset ovat sisältyneet edellisiin lukuihin.

²⁷⁷ Aaltonen: *Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa*, s. 194.

lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä sekä tapaavan vanhemman lähestymiskiellon lasta kohtaan.²⁷⁸

5.8.2 Empiirinen aineisto

Rikos oli osa tuomioistuimen perusteluja 17 tapauksessa. Nämä tapaukset voidaan jakaa asianomaisen perusteella lapsen kohdistuneisiin rikoksiin (muu kuin lapsen kohdistunut väkivalta) (2), toiseen vanhempaan kohdistuneisiin rikoksiin (7) ja ulkopuolisiin kohdistettuihin rikoksiin (8). Tapaukset voidaan jakaa toisaalta myös rikostyyppin mukaan henkirikoksiin (4), seksuaalirikoksiin (4), vapautteen kohdistuneeseen rikokseen (1), yleiseen rikolliseen elämäntyyliin (2) ja lähivanhempaan kohdistuneisiin rikoksiin, jotka sisältävät esimerkiksi vainoamista, kunnianloukkauksia, kotirauhan ja lähestymiskieltojen rikkomista sekä omaisuusrikoksia (6). Tapauksia yhdistävät poikkeuksellisen vakavat olosuhteet ja usein lapsen vastustus tapaamisia kohtaan.

SEKSUAALIRIKOKSET

Seksuaalirikoksilla oli merkitystä päätökseen neljässä (4) tapauksessa. Yhdessä tapauksessa tapaajavanhempi oli tuomittu äitiin kohdistuneista vakavista rikoksista, joihin kuului raiskaus ja törkeitä pahoinpitelyjä. Isän rikoksille ei annettu tapaamisoikeutta koskevassa päätöksessä erityistä merkitystä, koska lapsella ei ollut omaan kokemukseen perustuvaa tietoa rikoksista,

²⁷⁸ Aaltonen: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa, s. 180.

isä ei ollut kohdistanut rikoksiaan lapseen ja ei ollut aihetta epäillä isän kohdistavan lapseensa väkivallan uhkaa.²⁷⁹

Kolmessa tapauksista tapaajavanhemmalla oli jonkinlainen tuomio lapsen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta. Rikokset eivät olleet kohdistuneen vanhemman omaan lapseen. Kahdessa tapauksessa vanhempi (yksi äiti ja yksi isä) oli tuomittu törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Molemmissa tapauksissa tapaamiset määrättiin toistaiseksi valvotuiksi. Tapauksissa tapaajavanhemman toiminnassa oli muitakin huolenaiheita, mutta rikostuomio vahvisti merkittävästi tarvetta tapaamisten valvonnalle. Tapauksessa K7 kärjäoikeus totesi, että äidin saama vakavana pidettävä rikostuomio puolsi muun epäasiallisen toiminnan lisäksi valvottuja tapaamisia ja lapsen turvallisuus edellytti tapaamisten jatkamista valvottuna.²⁸⁰ Tapauksessa K52 kärjäoikeus toi esiin, että isän rikosten uhrin olivat olleet jotakuinkin samanikäisiä kuin tapaamisasiassa kyseessä olevat lapset. Kärjäoikeus totesi, että tuomio antoi niin vakavan aiheen epäillä isän kykyä suojata lapsia väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä, ettei lasten edun mukaista ollut tavata isää muutoin kuin valvotusti.²⁸¹

Yhdessä tapauksessa (K62) vanhempi oli tuomittu lasta esittävän sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan hallussapidosta ja levittämisestä. Tapaamisoikeus määrättiin ilman valvontaa. Isää kohtaan esitettiin paljon syytteitä äidin taholta esimerkiksi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, mutta suurimmasta osasta väitteitä ei ollut luotettavaa näyttöä. Todistelulla kuitenkin näytettiin, että isä oli seksiaddikti ja hän oli käynyt seksuaalirikostuomionsa jälkeen terapiassa. Kärjäoikeus totesi, että isän rikostuomio vaikutti tuomioistuimen arvioon asiassa, mutta kiinnitti huomiota siihen, että isää ei ollut syytetty mistään teosta, jossa hänen olisi epäilty hyväksikäyttäneen lasta. Tuomioistuin oli hankkinut selvitystä, jonka mukaan henkilöillä, joilla on tuomio lapsipornon hallussapidosta, on kohtuullisen matala riski syyllistyä uuteen fyysistä kontaktia sisältävään rikokseen. Tuomioistuin totesi, ettei ole syytä olettaa, että isä olisi käyttänyt lasta hyväkseen ja riski, että isä tulevaisuudessa kohdistaisi lapsen seksuaalista väkivaltaa vaikutti tutkimusten valossa olevan pieni. Koska muita huolenaiheita tapaamisia kohtaan ei ollut esitetty, oli

---

²⁷⁹ Tapaamisoikeus kuitenkin poistettiin, koska 14-vuotiaan lapsen ja isän välillä ei ollut minkäänlaista suhdetta, lapsi vastusti tapaamisia ja lapsella oli erityistarpeita.

²⁸⁰ Mielestäni mielenkiintoista oli, että äiti, joka oli tuomittu törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, teki jatkuvia perusteettomia lastensuojeluilmoituksia ja rikosilmoituksia, joissa syytti lapsen isää seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Äiti ei lopettanut ilmoitusten tekoa, vaikka käynnissä oli rikostutkinta kunnianloukkauksesta.

²⁸¹ Lisäksi valvonnan tarvetta tuki se, ettei isä kertonut missä asui ja tapaisi lapsia, isä oli määrätty karkotettavaksi ja isä oli käyttäytynyt väkivaltaisesti ja harhaisesti valvotussa tapaamisessa lasten edessä.

tuomioistuimen mukaan lapsen edun mukaista muodostaa isän kanssa normaali ja luonteva suhde ilman tapaamisten kontrollia. Isän seksuaalirikostuomiota siis ei pidetty riskinä lapselle.

HENKIRIKOKSET

Henkirikoksia tai niiden yrityksiä oli aineistossa neljä (4). Näistä tapauksista kahdessa poistettiin tapaamisoikeus. Molemmissa tapauksissa lapset vastustivat tapaamisia. Isä oli toisessa tapauksessa (H3) tuomittu äitiin lapsen vaihdon yhteydessä kohdistetusta tapon yrityksestä, jota lapsi oli (toki hyvin pienenä) todistanut. Tapauksessa oli jonkin verran selvitystä siitä, että lapsi muisti tapahtumat nuoresta iästään huolimatta ja oli kertonut niistä ulkopuolisille. Toisessa tapauksessa (H19) isä oli tuomittu äidin lapsen, kyseessä olevien lasten velipuolen, murhasta vankeusrangaistukseen, jota hän oli vielä suorittamassa. Molemmissa tapauksissa lapsia hoitavat asiantuntijat olivat suositelleet tapaamisten poistamista, sillä lapset eivät halunneet tavata vanhempaansa ja tapaamiset olisivat olleet heidän psyykkisen terveytensä kannalta haitallisia. Lisäksi ensimmäisessä tapauksessa katsottiin, ettei äitiä voitu edellyttää myötävaikuttamaan tapaamisten toteutumiseen hänen traumojensa ja isän jatkuvan vihamielisen ja epävakaan käytöksen vuoksi. Jälkimmäisessä tapauksessa lapsilla katsottiin olevan oikeus päättää itse haluavatko he tavata heidän veljensä murhannutta henkilöä. Rikokset olivat siis kohdistuneet lapselle läheisiin henkilöihin, ja tapaamisia voitiin pitää lapsen edun vastaisina tapauksissa erityisesti, koska lapsi vastusti tapaamisoikeutta.

Henkirikoksiin liittyvissä muissa kahdessa tilanteessa päädyttiin toisessa tapaamisten valvomiseen toistaiseksi ja toisessa valvomattomiin tapaamisiin. Tapauksessa, jossa tapaamisia valvottiin toistaiseksi, vanhempi oli vapautunut vankilasta ja hänen olosuhteensa olivat vakiintuneet. Tapaamisiin ei nähty kohdistuvan turvallisuusriskaa, mutta tuomioistuimessa pohdittiin lapsen oikeutta tietää vanhemman rikoksista tapaamisoikeuden myöntämisen kannalta. Tästä temasta keskustellaan seuraavassa kappaleessa.

Toisessa tapauksista (H35) määrättiin valvottoman tapaamisoikeus lapsen ja vanhemman välille. Tapauksessa äiti oli syyllistynyt lapseen kohdistuneeseen tapon yritykseen. Äiti oli hakenut lapsen tapaamiselta, ottanut suuren määrän lääkkeitä sekä alkoholia ja ajanut lapsi kyydissään tarkoituksella kovalla nopeudella rekkaa päin.²⁸² Todistelussa todettiin, että äiti oli

---

²⁸² Rikos oli tapahtunut ennen käräjäoikeuden päätöstä, mutta äiti oli tuomittu lapseen kohdistuneesta tapon yrityksestä vasta käräjäoikeuden päätöksen jälkeen, kuitenkin ennen hovioikeuden päätöstä.

uskottavasti yrittänyt laajennettua itsemurhaa ja äidin asenne tekoaan kohtaan oli vähättelevä. Käräjäoikeus kuitenkin vahvisti äidille viikonlopputapaamiset ilman minkäänlaista valvontaa. Ainoana ehtona päätöksessä oli, että äiti ei saa ajaa autolla lapsi kyydissään.²⁸³ Tapaus oli ratkaistu isän vaatimusten mukaan ja isä ei ollut lähtökohtaisesti vaatinut tapaamisiin ulkoista kontrollia.

Mielestäni käräjäoikeudella olisi ollut tapauksessa erittäin painavat perusteet poiketa vanhempien vaatimuksista lapsen turvallisuuden ja *hengen* suojaamiseksi. Käräjäoikeus ei itseasiassa ottanut ollenkaan kantaa vakavan tapahtuman merkitykselle tapaamisoikeuden kannalta. Tapaamiset olisi tullut määrätä valvotuiksi tai tuetuksi vaikka sitä ei vaadittukaan, sillä oli selvästi näytetty, että äidillä oli ollut tarkoitus tappaa lapsensa alle vuosi ennen käräjäoikeuden päätöstä ja äiti suhtautuu tähän vähättelevästi. Tuomioistuimien ei ole sidottu vanhempien vaatimuksiin ja vaikka molemmat vanhemmat halusivat tapaamisoikeuden toteutuvan, olisi käräjäoikeudella ja hovioikeudella tapaamisoikeuden indispositiivisen luonteen vuoksi ollut perusteet määritellä tapaamisoikeudelle vaatimuksista poikkeava rajoitus, jotta lapsen turvallisuus olisi tapaamisilla turvattu. Kyseessä on mielestäni tilanne, jossa korostetaan vanhempien sopimusvapautta liikaa ja tuomioistuimella ei ole rohkeutta itse tuoda esiin mahdollisuutta rajoittaa tapaamisoikeutta lapsen edun nimessä. Mielestäni tuomioistuimen olisi kuulunut vähintään keskustella tapaamisoikeuden rajoittamisesta osapuolten kanssa. Valvonnan tarvetta korostaa se, että nopeasti käräjäoikeuden päätöksen jälkeen tapaamisoikeutta rajoitettiin hovioikeuden väliaikaispäätöksellä, sillä äitiä hoitava psykologi oli lastensuojeluilmoituksessa ilmaissut huolensa siitä, että äiti pyrkii uudelleen laajennettuun itsemurhaan ja lapsen turvallisuus on vaarassa. Kuitenkin äitiä hoitava taho oli tuonut tämän huolen laajennetun itsemurhan uusimisesta esille jo käräjäoikeuden todistelussa.

MUU RIKOLLISUUS

Yleinen rikollinen elämäntyyli oli perusteena kahdelle (2) päätökselle. Rikollisen elämäntyylin koettiin vaikuttavan tapaamisten turvallisuuteen. Lisäksi rikollisuutta pidettiin merkinä vanhemman elämänhallinnan puutteista. Molempiin tapauksiin liittyi vanhemman päihdeongelma. Tapaamiset eivät voineet olla valvomattomia, koska vanhemman elämänhallinnassa oli haasteita ja vanhemman kotiin kohdistui riskitekijöitä. Toisessa

---

²⁸³ Hovioikeudessa vahvistettiin vanhempien sovinto, jossa käräjäoikeuden määräämä tapaamisoikeus jäi voimaan. Hieman yli kahden vuoden ajan tapaamiset olivat olleet valvottuja hovioikeuden väliaikaismääräyksellä, kun hovioikeudessa odotettiin tuomiota rikosasiassa.

tapauksessa erityistä huolta tapaamisten suhteen aiheutti myös useat viitteet tapaajavanhemman uuden puolison harjoittamasta kotiväkivallasta. Lasten turvallisuuden turvaamiseksi tapaamiset tuli järjestää ulkopuolisen valvonnan alaisena.

Kuudessa (6) tapauksessa oli hakemuksissa mainittu lähivanhempaan kohdistuneita rikoksia perusteena pyynnölle rajoittaa tapaamisoikeutta. Nämä rikokset sisälsivät esimerkiksi vainoamista, kunnianloukkauksia, kotirauhan ja lähestymiskieltojen rikkomista sekä omaisuusrikoksia. Tällaisille rikoksille ei annettu tapaamisoikeusasioissa juurikaan merkitystä. Lähivanhempaan kohdistuneilla rikoksilla oli enemmän vaikutusta huoltoon (esimerkiksi merkinä vanhempien yhteistoiminnan vaikeudesta) ja tiedoksisaantioikeuteen, mutta tapaamisoikeusasioissa päätöksiä perusteltiin pääasiassa muilla tekijöillä. Joissakin tapauksissa rikokset mainittiin taustana lasten mielipiteelle vanhempaa kohtaan. Osassa tapauksista todettiin, että vanhempien ei tule tavata tapaamisten aikana ja osassa korostettiin vanhempien yhteistyön toimimattomuutta myös tapaamisten järjestämisen kannalta. Useammassa tapauksessa tuotiin esille, ettei rikoksia ollut kohdistettu lapseen ja pääteltiin, että riski siitä, että vanhempi kohdistaisi lapsiinsa rikoksia tapaamisten aikana oli pieni. Rikokset lähivanhempaa kohtaan nähtiin yleensä vanhempien välisen konfliktin ja riitaisen erotilanteen ilmentymänä ja niiden ei nähty yleensä vaikuttavan tapaamisten onnistumiseen lapsen kannalta. Tapaamisten rajoittamiseen vaikutti sen sijaan esimerkiksi vanhemman mielenterveysongelmat, pitkä tapaamistauko, lasten mielipide ja muu epäasiallinen käytös.

Yhdessä tapauksessa (K41) merkitystä annettiin isän erotilanteen yhteydessä tehdyille rikoksille äitiä ja lapsia kohtaan, erityisesti häiriköinnille, vainoamiselle ja kotirauhan rikkomiselle. Vanhemman toiminnalle annettiin päätöksessä luultavasti enemmän merkitystä, sillä myös lapset olivat olleet rikollisen häirinnän kohteena. Tilanne oli rauhoittunut merkittävästi ja isä ei ollut yli vuoteen häiriköinyt äitiä tai lapsia. Kuitenkin isän toiminnan vakavuus erotilanteessa ja olosuhdeselvittäjien puolto valvotuille tapaamisille antoivat perusteet määrätä valvonta tapaamisiin vielä joksikin aikaa. Toiminnan muutos mahdollisti kuitenkin tapaamisten porrastamisen vapaampiin tapaamisiin.

Aineistoon sisältyi lisäksi yksi lapsen kohdistunut törkeä vapaudenriisto (K3), jossa lapsen kaapannut vanhempi haki lapsen tapaamisoikeutta vankilasta. Isä oli lähipiirinsä avulla piilotellut lasta äidiltä ja viranomaisilta noin puolitoista vuotta, myös isän vangitsemisen jälkeen. Lapsi oli löydetty isän lähipiiriin kuuluvan henkilön luota vakavasti laiminlyötynä, alkeellisista oloista, aliravittuna ja likaisena. Lapsi oli kärsinyt vakavia traumoja, taantuen normaalikehittyneestä lapsesta noin 1-vuotiaan lapsen kehitystasolle. Poliisin selvityksen mukaan isä oli vankilassakin uhka lapselle ja isä lähipiirinsä välityksellä edelleen uhkasi äitiä

ja pyrki selvittämään lapsen sijainnin, oletettavasti saadakseen lapsen kaapattua uudelleen. Mikä tahansa tapaamisoikeus olisi vaarantanut lapsen turvallisuuden, sillä isä lähipiireineen olisi voinut tapaamisoikeuden avulla selvittää lapsen sijainnin, jolloin riski lapsen uudesta kaappauksesta olisi ollut suuri. Siten fyysiset tapaamiset missään muodossa esti se, ettei lasta olisi voitu tuoda tapaamisiin ilman että pelkkä tapaamisiin matkustaminen vaarantaisi lapsen turvallisuuden. Käräjäoikeus piti päätöksessään selvänä, että lapsen vakava psyykkinen trauma ja oireet johtuivat isän toiminnasta ja se että isä rikoksellaan oli vaikuttanut lapsen kehityshäiriön syntyyn ei puoltanut tapaamisoikeuden myöntämistä. Lisäksi tapaamisoikeutta vastaan puhuvia seikkoja olivat lapsen perushoivan ja huolenpidon vakava laiminlyöminen, isän ja isän lähipiirin vakava ja aggressiivinen käytös viranomaisia kohtaan ja pyrkimys selvittää lapsen sijainti, uhka lapsen sieppaamisesta sekä tapaamisten tapahtuminen vankilassa, joka olisi lapsen edun vastaista tilanteessa. Isä ei ollut tavannut lasta moneen vuoteen ja lapsen ja isän välillä ei siten ollut tuomioistuimen mukaan pitkään aikaan ollut sellaista suhdetta, jota tulisi vaalia.

Tapaajavanhemman rikollisuuden vaikutus tapaamisoikeuteen riippui muun muassa siitä kehen rikos oli kohdistettu, millainen rikos oli kyseessä ja miten rikos vaikutti lapseen ja lapsen tapaamisiin. Rikoksille ei annettu erityistä merkitystä, jos rikosta ei ollut kohdistettu lapseen ja ei ollut aihetta olettaa, että tapaajavanhempi kohdistaisi vastaavanlaisia rikoksia lapseensa. Lapseen kohdistuneet fyysisistä kontakteja sisältäneet seksuaalirikokset olivat selvästi huolenaihe tapaamisten turvallisuuden osalta. Henkirikokset ja niiden yritykset, joiden uhrina oli ollut lapselle läheinen henkilö, olivat peruste poistaa tapaamisoikeus ja henkirikokset yleensä antoivat vahvan perusteen tapaamisten valvonnalle. Rikollisuus saattoi olla myös ilmentymä vanhemman epäasiallisesta toiminnasta, elämänhallinnan haasteista tai vihamielisestä suhtautumisesta lähivanhempaa kohtaan.

5.8.3 Lapsen oikeus tietää vanhemman rikoksista tapaamisoikeuden kannalta

Kolmessa (3) aineistoni tapauksessa pohdittiin sitä, oliko lapsella oikeus tietää rikoksista, joihin tapaajavanhempi oli syyllistynyt ja vaikuttiko tällainen tietoisuus tai tietämättömyys tapaamisoikeuden määräämiseen.²⁸⁴ Kysymys oli siitä voidaanko tapaamisoikeus vahvistaa

---

²⁸⁴ Taustaksi: tapauksessa H18 isä oli tuomittu vankeusrangaistukseen ulkopuoliseen henkilöön kohdistetusta henkirikoksesta, josta saamansa rangaistuksen hän oli sittemmin jo suorittanut ja vapautunut vankilasta. Tapauksessa H19 isä oli tuomittu lasten velipuolen murhasta vankeusrangaistukseen, jota hän edelleen suoritti. Tapauksessa K53 isä oli kohdistanut lapsen äitiin hyvin vakavia rikoksia, kuten raiskaus, törkeä pahoinpitely ja törkeä vahingonteko, josta hänet oli tuomittu yli kolmen vuoden ehdottomaan vankeuteen.

lapsen tasapainoista kehitystä vaarantamatta ilman, että kerrotaan lapselle syytä vanhemman rikostuomioon vai onko lapsella oikeus tietää vanhempansa vakavista rikoksista ollessaan tarpeeksi kypsä kuulemaan niistä ja tällöin päättää itse haluaako hän tavata vanhempansa. Käytännössä kyseessä voidaan ajatella olevan *informed consent*-periaatteen mukainen harkinta, jossa pohditaan lapsen mielipiteen vaikutusta tapaamisiin siinä mielessä, onko lapsella oikeus muodostaa mielipiteensä riittävien tietojen perusteella vai voiko tapaamisoikeuden vahvistaa ilman, että lapsella on mielipiteensä muodostamiseksi olennaiset tiedot.

Yhdessä tapauksista (H19) lasten äiti oli kertonut lapsille isän rikoksista kärjäoikeuden päätöksen jälkeen hovioikeusprosessin aikana, joka oli johtanut siihen, että lapset vastustivat tapaamisia ja tapaamisoikeus poistettiin. Kärjäoikeus oli kuitenkin tapauksessa todennut, että lasten edun mukaista oli saada itse päättää haluavatko he tavata isäänsä, kun he ovat iältään ja kehitykseltään siinä vaiheessa, että kykenevät arvioimaan asian itse. Hovioikeus yhtyi tähän kantaan. Hovioikeus piti *lasten oikeutena* tietää asian tausta ennen mielipiteensä muodostamista. Huomionarvoista on, että henkirikos oli kohdistunut lapsille erityisen läheiseen sukulaiseen (velipuoleen).

Tätä vastoin tapauksessa H18 vanhemmat ja asiantuntijat olivat yhtä mieltä siitä, että lapsi oli liian nuori kuulemaan isänsä rikoksista ja lapsen edun mukaista oli toistaiseksi salata tieto lapselta. Kärjäoikeus poisti tapaamisoikeuden vedoten siihen, että oli lapsen edun mukaista odottaa, kunnes lapsen kanssa voitiin keskustella isän rikostuomioon johtaneista tapahtumista ja syntyi varmuus siitä, että tapaamisten aloittaminen oli lapsen edun mukaista. Hovioikeus kuitenkin katsoi, ettei tapaamisoikeuden toteutuminen vaarantanut tai vahingoittanut lasta tai lapsen kehitystä siten, että tapaamisoikeus olisi siksi jätettävä vahvistamatta valvottunakin. Lapsen edun mukaisena ei hovioikeuden mukaan voitu pitää sitä, että tapaamisoikeutta ei vahvistettaisi lainkaan vain, koska isä oli syyllistynyt rikokseen ja ei ollut tiedossa koska olisi sopiva aika kertoa niistä lapselle. Isän olosuhteita pidettiin tapauksessa hyvinä, riskiä uusia rikos matalana ja isän olosuhteissa ei itsessään ollut mitään sellaista, joka olisi estänyt tapaamisoikeuden toteuttamisen. Hovioikeuden perusteluissa ilmaistiin, että tuomioistuimien piti kuitenkin varsin todennäköisenä sitä, että kun lapsi saa tietää isän tekemistä rikoksista, tämä tieto tulee vaikuttamaan lapsen elämään merkittävästi. Hovioikeus katsoi, että tapaamisoikeus voitiin vahvistaa valvottuna kertomatta lapselle syytä isän tuomioon, koska tapaamisoikeus itsessään ei vaarantanut lapsen turvallisuutta tai kehitystä.

On kiinnostavaa keskustella siitä, onko lapsella oikeus tietää vanhempansa vakavista rikoksista vai voidaanko lapsi määrätä tapaamaan vanhempansa ilman, että hänelle kerrotaan tästä taustasta. Tulee pohtia miten lapsen etuun vaikuttaa tulevaisuudessa se, että hän on tavannut säännöllisesti vanhempansa ja oppii vasta sittemmin tämän vakavista teoista. Käytännössä kyseisissä tilanteissa lapsen ja vanhemman välillä ei ollut voimassa olevaa suhdetta, joten mahdollisella tapaamisoikeudella nimenomaan rakennettiin uusi suhde vanhempaan, jonka teot voisivat myöhemmin tulla lapselle suurena järkytyksenä. Pohdin, miten lapseen vaikuttaa tulevaisuudessa se, että hänelle ei ole kerrottu näistä tekijöistä ennen kuin hän on muodostanut suhteen vanhempansa.

Käytännössä voidaan myös miettiä, kuinka merkityksellinen asema lapsen tietoisuudella rikoksista on päätöksen lopputulokselle. Jos tapauksessa arvioidaan, että ei ole perusteita poistaa tapaamisoikeutta tapaajavanhemman olosuhteiden perusteella, jää tilanteessa arvioitavaksi onko lapsen edun vastaista tavata vanhempansa. Tähän arvioon vaikuttaa erityisesti lapsen mielipide tapaamisista kohtaan ja halukkuus tavata vanhempaa. Jos lapselle kerrotaan tapaajavanhemman vakavista rikoksista ja lapsi saamansa tiedon perusteella vastustaa tapaamisista, on kieltäytymiselle tapaamisista perusteltu syy ja tuomioistuimella on vahvemmat perusteet poistaa tapaamisoikeus. Jos taas lapselle ei kerrota rikoksista ja lapsi ei muuten erityisesti vastusta tapaamisista, voi tuomioistuin kokea velvollisuudekseen määrätä tapaamisoikeus, vaikka lapsen mielipide ei ole saanut muodostua tarpeellisten faktojen perusteella. Siten tapaamisoikeuden kannalta voidaan pitää merkityksellisenä lapsen oikeutta tietää tapaajavanhemman vakavista rikoksista ja siten vapautta muodostaa mielipiteensä kaikkien olennaisten tietojen perusteella.

Lapsen edun arvioinnin kannalta kyseessä on hyvin hankala alue, sillä toisaalta lapsen edun mukaista ei ole kertoa pienelle lapselle hyvin järkyttävistä tapahtumista, mutta toisaalta lapsen edun mukaista ei välttämättä ole viedä lapselta mahdollisuutta muodostaa omaa mielipidettään ja määrätä lapsi muodostamaan suhde vanhempansa, jonka teot voivat myöhemmin järkyttää lasta. Kuitenkin tapaamisoikeuden vahvistamatta jättäminen pelkästään, koska halutaan odottaa lapsen kehittymistä ja siten mahdollistaa lapselle oman mielipiteensä muodostaminen voi myös oikeustieteellisesti ja perusoikeuksien kannalta olla kyseenalaista.

6 Johtopäätökset

Tapaamisoikeus oli aineistossani poistettu ainoastaan väkivaltatapauksissa, vakavien rikosten vuoksi, vakavan epäasiallisen käytöksen ja puheen vuoksi sekä vanhemman omasta vaatimuksesta. Lapsen vahva vastustus tapaamisia kohtaan oli oleellinen vaatimus tapaamisoikeuden poistolle. Jos lapsi haluaa tavata vanhempansa, tulee lapselle lähtökohtaisesti aina mahdollistaa tapaamisoikeus. Tapaamisoikeuden poisto on oikeuskäytännössä sekä lainsäädännössä selvästi viimesijainen vaihtoehto ja tuomioistuinten kynnys poistaa tapaamisoikeus on korkea, kenties liiankin korkea. Tapaamisten epääminen on tullut kyseeseen vain hyvin vakavissa tapauksissa. Myös kynnys rajoittaa tapaamisia on korkea ja kontrollia määrätään vain painavilla perusteilla. Tuomioistuimet epäröivät tapaamisoikeuden rajoittamista, sillä se puuttuu merkittävästi perhe-elämän suojaan. Joskus tämä kuitenkin johtaa tilanteisiin, jossa vanhempi saa tavata lastaan vapaasti, vaikka tapaamisiin kohdistuu merkittäviä huolenaiheita. Tapaamisoikeutta on rajoitettu oikeuskäytännössä selvästi varovaisemmin kuin oikeuskirjallisuudessa tai lain esitöissä on esitetty.

Väkivallan osalta faktapremisseiltään samankaltaisissa tapauksissa on päädytty tapaamisoikeuden poiston sijaan myös tapaamisten valvontaan. Tapaamisoikeuden poistavissa päätöksissä lasten psyykkisen terveyden ja tasapainoisen kehityksen on nähty vaarantuvan valvotuillakin tapaamisilla väkivaltakokemusten aiheuttamien traumojen seurauksena. Tapaamisoikeuden säilyttäneet tuomioistuimet kuitenkin korostivat tapaamisoikeuden ensisijaisuutta ja korkeaa rajoituskynnystä. Lapsen vastustuksesta hankitulla selvityksellä oli olennainen merkitys tuomioistuimen valitsemaan rajoituslajiin. Yleistäen voidaan todeta, että kotiväkivallalle on annettu hyvin erilaisia merkityksiä päätöksissä, mutta useimmiten väkivaltaisuudesta seuraa jonkinlainen kontrolli tapaamisiin. Kuitenkin myös lapseensa väkivaltaa kohdistaneet vanhemmat saivat aineistossa valvomattomia tapaamisia lasten kanssa.

Epäasiallinen käytös ja puhe oli peruste tapaamisoikeuden poistolle, jos tapaajavanhemman toiminta oli ollut pitkäaikaisesti lapselle haitallista ja varttunut lapsi vastusti vakaasti sen seurauksena tapaamisia. Tapauksissa vanhemman toiminta oli jatkunut myös valvottujen tai tuettujen tapaamisten aikana tai tapaamiset eivät muuten olleet onnistuneet. Lisäksi tapaamisissa oli ollut taukoa niin, että vanhemman ja lapsen suhde oli etäinen. Vanhemman epäasiallinen toiminta vaikutti suoraan myös lapseen. Muuten epäasiallinen puhe ja käytös

vaikutti tarpeeseen kontrolloida tapaamisia valvonnalla tai tuella, sillä vanhemman toimintaa ja puheita tapaamisten aikana tuli seurata ja niihin tuli voida puuttua. Yleisin epäasiallisen puheen muoto oli selvästi lähivanhemman haukkuminen lapselle. Epäasiallinen toiminta tunnistettiin hyvin harvoin henkisen väkivallan muotona. Tuomioistuinten tulisi vastaisuudessa kiinnittää erityistä huomiota tällaisen henkisen väkivaltaisuuden tunnistamiseen ja nimeämiseen.

Kaappausuhka ja omavaltaisen huostaanoton uhka vaikutti päätöksissä nimenomaan tapaamisille asetettuun kontrolliin. Kontrolli oli tarpeen, jotta voitiin varmistaa lapsen turvallisuus ja se, ettei lasta viedä pois tapaamisista. Toteutunut kaappaus tai omavaltainen huostaanotto selvästi lisäsi tarvetta tapaamisten kontrollille. Kuitenkin yleisesti kaappausuhan toteen näyttäminen oli hankalaa, joten jos kaappausuhka oli näytetty toteen, oli se myös saman tasoinen syy kontrolloida tapaamisia. Pääasiassa kontrollia määrättiin tapaamisiin toistaiseksi, mutta ajan kulumisen saattoi vähentää tuomioistuimen arvioimaa kaappausuhkaa. Lain säätämää mahdollisuutta passin tai muiden matkustusasiakirjojen luovuttamiseen tapaamisten valvojalle käytettiin oikeuskäytännössä hyvin harvoin. Lisäksi omavaltainen huostaanotto oli poikkeuksetta aineistossani osa kärjistynyttä huoltoriitaa, jonka keskelle lapsi asetettiin.

Mielenterveysongelmia tarkasteltiin pääasiassa vanhemman toiminnan kautta ja päätöksissä arvioitiin mielenterveyden haasteiden vaikutuksia konkreettisiin tapaamisiin.

Mielenterveysongelmilla oli erityisesti vaikutusta mahdollisuuteen laajentaa tapaamisoikeutta vapaampiin tapaamisiin, sillä porrastuksen nähtiin yleensä vaativan vanhemman mielenterveyden vakiintumista. Päihdeongelmien osalta tapaamisten valvonta tai tukeminen oli tarpeen varmistamaan vanhemman päihdeettömyys tapaamisen aikana, välillä epävakaiden asuinolosuhteiden vuoksi ja päihteenkäytön aiheuttamien tapaamistaukojen ja tapaamisiin sitoutumattomuuden vuoksi. Pääasiassa tapaamisten porrastaminen valvomattomiin tapaamisiin ei ollut mahdollista, koska ei ollut viitteitä siitä, että päihteen väärinkäyttö olisi loppumassa.

Vanhemman vaatimus oman tapaamisoikeutensa poistosta ei aina päätynyt tapaamisoikeuden poistoon. Tuomioistuimet korostivat tapaamisoikeutta lapsen oikeutena ja arvioivat tapaamisoikeuden poistoa lapsen näkökulmasta. Puolissa tapauksista tuomioistuin korosti arviossaan, että olisi lapsen edun vastaista määrätä tapaamisoikeus vanhemman kanssa, joka vastusti sitä vahvasti. Puolissa tapauksista tapaamisoikeutta taas pidettiin lapsen oikeutena,

pyyntöä poistaa tapaamisoikeus pidettiin ilmentymänä vanhempien riitaisuudesta ja lapsen parhaana pidettiin tapaamisoikeuden vahvistamista. Jos vanhempi taas suhtautui negatiivisesti tapaamisten kontrolliin ja kieltäytyi valvotuista tai tuetuista tapaamisista, vaikutti se pääasiassa tuomioistuimen kykyyn luoda porrastus vapaampiin tapaamisiin, sillä tapaamisten toteutumista ei voitu arvioida. Negatiivinen suhtautuminen tapaamisten kontrolliin johti siis pääasiassa pidempiaikaiseen tapaamisten rajoittamiseen. Yleinen vanhemman passiivisuus ja tapaamisten toteutumattomuus taas vaikutti tapaamistaukoihin ja lapsen vastustukseen, jotka yhdessä loivat tarpeen aloittaa tapaamiset ulkopuolisen henkilön tukemana. Myös tapaamisten huono toteutuminen vaikutti mahdollisuuteen porrastaa tapaamiset pois tapaamispaikasta, sillä tapaamisten onnistumista oli vaikea arvioida ja haluttiin, että vanhempi osoittaa sitoutuvansa tapaamisiin.

Tapaajavanhemman rikollisuudella oli vaihteleva, mutta usein kohtuullisen vähäinen merkitys tapaamisoikeuteen. Lähivanhempaan kohdistuneet rikokset eivät sinällään vaikuttaneet merkityksellisiltä tapaamisoikeuden kannalta. Henkirikokset tai niiden yritykset olivat merkityksellisiä, erityisesti jos ne olivat kohdistuneet lapselle läheiseen henkilöön. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä pidettiin useimmiten riskinä tapaamisten turvallisuudelle. Rikoksen merkitystä arvioitiin sen kautta, kuinka rikostausta vaikuttaisi käytännössä lapseen ja tapaamisiin. Erityisesti jos rikos ei ollut kohdistunut lapseen, ei ollut aihetta epäillä vanhemman kohdistavan vastaavaa rikosta lapseensa ja jos lapsella ei ollut omakohtaista kokemusta rikoksista, ei vanhemman rikollisuudelle annettu juurikaan merkitystä päätöksissä. Kuitenkin lapseen kohdistunutkaan rikos ei ollut aina peruste tapaamisten rajoitukselle, jos vanhemmat eivät erityisiä rajoituksia vaatineet. Tässä näkyi vanhemmille korostetusti annettu sopimusvapaus. Tuomioistuin ei juuri koskaan poikennut vanhempien vaatimuksista tai rajoittanut tapaamisia enemmän, kun vanhemmat vaativat, vaikka se olisi voinut olla lapsen edun kannalta perusteltua.

De lege feranda näkökulmasta vahvin kantani on, että tapaamisoikeuden poistamisesta tulisi säätää lailla. Tuomioistuimen kynnys tapaamisoikeuden poistamiselle on erityisen korkea lain puuttumisen takia ja koska oikeuskäytäntö tapaamisoikeuden poistoa koskien on vähäistä ja erityisen sidottua faktapremisseihin.²⁸⁵ Tuomioistuimelle olisi hyödyllistä kyetä perustamaan

---

²⁸⁵ Esimerkiksi artikkelissa Ketonen ja muut: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus ja Euroopan ihmisoikeusyleissopimus, s. 734, oikeustieteilijät katsovat, etteivät KKO:n ratkaisut tapaamisoikeusasioissa voi lähtökohtaisesti olla ennakkotapauksia, sillä kukin ratkaisu tulee lain mukaan tehdä lapsen etu yksilöllisesti huomioon ottaen.

päätöksensä lailla asetettuihin periaatteisiin ja oikeusohjeisiin. Nykyinen oikeusohje on, että erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa tapaamisoikeus voidaan viimesijaisesti poistaa, jos lapsen etua ei voida turvata tapaamisten valvonnallakaan. Se asettaa punninnalle väljät kriteerit ja mielestäni johtaa siihen, etteivät tuomioistuimet uskalla poikkeuksellisen vakavissakaan tilanteissa päätyä tapaamisoikeuden poistoon.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys, jonka mukaan olemassa on riski, että tuomioistuimet joissakin tapauksissa väärinkäyttävät mahdollisuutta määrätä valvottuja tapaamisia välttämättömään tarvetta käsitellä hankalaa kysymystä siitä, tulisiko tapaamisoikeus poista.²⁸⁶ Osa tutkijoista kokee, että valvotut tapaamiset sekä painotus molempien vanhempien osallistumisesta lapsen elämään on jättänyt varjoonsa tarpeen arvioida tapaamisoikeuden poiston tarvetta.²⁸⁷ Riskinä on, että mahdollisuus tapaamisten vahvistamiseen kontrolloituna johtaa tilanteeseen, jossa tuomioistuimet eivät arvioi ollenkaan tarvetta poistaa tapaamisoikeus lapsen edun kannalta perustellusta syystä. Esimerkiksi Ketonen ja muut ovat kuvanneet, että tuomareille ”vastenmieliset tehtävät” saattavat johtaa standardiratkaisuihin, jotka eivät vastaa lapsen etua.²⁸⁸ Oikeuskirjallisuudessa onkin peräänkuulutettu tarvetta luoda ohjeita ja periaatteita koskien tilanteita, jolloin tapaamisoikeus tulisi poistaa valvonnan määrittämisen sijasta. Erityisesti tuomioistuimille kaivataan ohjeistusta siitä, milloin valvotut tapaamiset eivät tule kyseeseen lapsen edun ja hyvinvoinnin kannalta.²⁸⁹

Lainsäädännöllä tulisi luoda tällaiset periaatteet tapaamisoikeuden poiston arvioinnille. Uskoisin, että lainsäädännön luominen vakiinnuttaisi oikeuskäytännön linjaa tapaamisoikeuden poistoa vaativissa tapauksissa ja vakavissa tapauksissa tuomarille olisi helpottavaa kyetä vetoamaan suoraan lakiin. Vakavat tilanteet, joissa tapaamisoikeuden poisto on välttämätöntä, ovat onneksi siinä määrin harvinaisia, että useimmat lapsiasioiden tuomarit eivät koskaan päädy tällaiseen ratkaisuun. Kuitenkin, kun äärimmäinen ratkaisu on tarpeen, tulisi tuomarin voida vedota lakiin. Lisäksi lakiin vetoaminen vähentäisi riskiä siitä, että tuomioistuimet ohittavat tarpeen arvioida tapaamisoikeuden poiston edellytyksiä.

---

²⁸⁶ Strauss ja Alda: Supervised child access, s. 235

²⁸⁷ Barker Brandt: Concerns at the margins of supervised access to children, s. 205-206.

²⁸⁸ Ketonen ja muut: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus ja Euroopan ihmisoikeusyleissopimus, s. 736.

²⁸⁹ Strauss ja Alda: Supervised child access, s. 235.

De lege feranda näkökulmasta tuomioistuimet voisivat myös hyödyntää nykyistä enemmän tapaamisoikeuden poistoa määrääjäksi tai vaihtoehtoisten viestintämenetelmien käyttämistä osana porrastusta, jotta lapsen tilanne saataisiin rauhoitettua. Näin korkein oikeus teki tapauksessa 2025:65. Mielestäni tuomioistuimet asettavat liian herkästi vanhemman oikeuden tavata lastaan lapsen hyvinvoinnin edelle ja sivuuttavat lapsen voimakkaan vastustuksen ja oireilun. Muunlaisen yhteydenpidon toteuttamista voisi hyödyntää porrastuksessa, jotta lasta ei heti pakoteta tapaamaan vanhempansa, varataan aikaa lapsen ongelmien selvittämiseen ja ei sivuteta lapsen psyykkisen hyvinvoinnin merkitystä positiivisen ihmissuhteen luomiselle. Painottaisin, että tapaamisoikeuden tulisi olla lapsen oikeus ei lapsen velvollisuus. Lailla ja oikeuskäytännöllä tulee pyrkiä luomaan vaihtoehtoja, joilla tapaamisten käytännön toteutumisesta tehdään nimenomaan lapselle ja lapsen terveydelle paras ratkaisu.